

397

Al Liamm

Tîr na nÓg

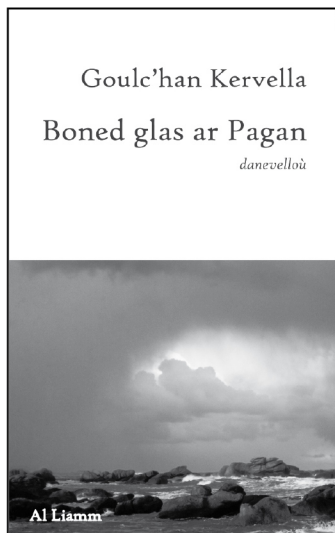
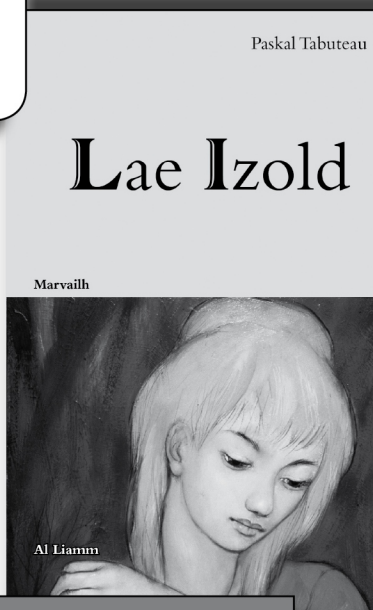
Meurzh - Ebrel 2013

Nevez embannet gant Embannadurioù Al Liamm

Lae Izold

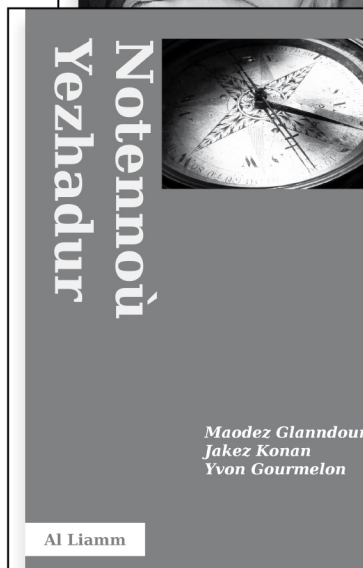
Marvailh gant
Paskal TABUTEAU

145 pajenn, 11 €

Boned glas ar Pagan
Dastumad danevelloù gant
Goulc'han KERVELLA

156 pajenn, 12€

Notennoù yezhadur
gant
**M. GLANNDOUR, J.
RIOU, Y. GOURMELON**

98 pajenn, 11€

Kuzul ar Brezhoneg

14 straed Louzaouenn-an-hañv /rue du Muguet 22300 Lannuon

Al Liamm

Dastumadenn sevenadurel daouvizek

Meurzh - Ebrel 2013

© AGK09, Ar Gelveneg

Golo : ©AGK11, Plistin

Postel

tudual.huon@orange.fr

[WWW. ALLIAMM.COM](http://WWW.ALLIAMM.COM)

© *Al liamm hag an aozerien*

TAOLENN

BARZHONEGOÙ

Erc'h war Min Du , gant Garmenig Ihuellou	3
“Digabestr” , gant Jili Boucherit	5
Kanenn d'an Oded , gant Yann Guillamot	7

DANEVELLOÙ

Maybellene , gant Paskal an Intañv	9
Redon-Roazhon, T.E.R. , gant Herve Gouedard	24
Per, Roue an tralala , gant Riwal Huon	28

SKRIVOMP !

Kinnig , gant Mich Beyer	34
Huchadennoù Leo , gant Jerom Olivry	35
Ar gêr gloz , gant Aline Gleoneg	43
Tec'hadenn , gant Damaris Merlet	48

KEJADENN

Perig Herbert, sonaozour ha brogarour breizhat , gant Goulc'han Kervella	58
--	----

A-DREUZ LENN	79
-------------------------------	----

PETRA NEVEZ ?	85
--------------------------------	----

KELAOUENNOÙ	98
------------------------------	----

NOTENNOÙ	106
---------------------------	-----

Erc'h war Min Du

Pluenn pe vleunienn
A zarnij-darnij
War he fouezig-pouez
Hep sevel he mouezh
Eus leinig-lein ar menez
Betek tu all ar barrez,
Dre waremm ha gwazhredenn
Lanneier ha parkeier
Ha dreist Koad Kêr-Yann
E zelioù gwenn-kann.
Skañvoc'h evit skant lij,
Elfennoù a c'hournij !

Malzenn pe galzenn
A zamhud-damhud
War ziredig-red
Pevar avel kled
Gant flouradennoù diroll
Bilibann o koroll a-stroll
Ouzh holl boudoù o tremen
War hent-pras ha gwenodenn.
Bed war huderezh
Dindan boemerezh
Rod ar winterez vut
Malerez erc'h burzhud.

Stoupenn pe doupenn
A zistum-distum
War he zammig-samm
Danvez nevez-flamm
Arzourez kemenerez
O kizellañ dantelez
Da bep savenn er vorenn.
Gwisket ar peulvan skinwel
Gant kabell Gwenn-Erc'h,
Boudig ar c'heleier,
Korriganed Mindu
O tañsal a bep tu.

Dorinell kant vell
A genson-kenson
War he hunig-hun
O vougañ bruzun
Skingomz hekleb ar mouezhioù
E didrouz don ar maezioù
Betek ar pelligañ-pell.
Ur ganevedenn a venn
Dihun an dasson
Gant livioù hegon
A Bever da Garaez
En tu all d'ar menez !

“Digabestr”

Dit-te n'em boa ket skrivet
Na kaset lizher ebet ivez
E-giz kalz tud all siwazh
E oa bet droug ganin Alan
Gant ar stal ma oa bet graet dit
E-barzh karc'har kêrbenn Europa nemeti
Gant Roma o vezañ roet bod da gKadhafi.

5

Ouzh tud all evel Bobby Sands
Eo stag da anv bepred “Paotr an iñsulin”
Gouroned hiziv a vez ho spered
O treuziñ an hent, lammat dreist ar c'harzh
Hep damantiñ d'ho puhez, blin
E-tal d'ho c'hoant bro diharz
D'ho sec'hed bras dezhi ha didorrus.

Gwelloc'h eget ar re all e ouzit
Petra a laka an traoù da emdreiñ
Ha kasaet e vefec'h zoken
Gant ho kenbroidi, ken c'hoant ganto
Met desevel o bugale tra ken
Gant kalz aked ha karantez :
Ur galonegezh divrall an hini eo
Skouer d'an dud ha d'ar pobleù.

Diplomatek n'eo ket an dud egistoc'h
Rak o chalañ ouzh an dereat ne vezit ket
Diouzh ar gwir 'maoc'h o klask bevañ diouzhtu
Hep ober sin eus ho kempredidi
Nag eus diaesterioù o bep deiz.

Deuet ho korf-kig aberzhet evidomp da vout
Evel kelerennoù o peuliatañ an hent
Letern noz a gas deomp ho sklêrijenn
Evel ludu strewet er mor bras
Pe dour-sav e puñs *Anna gouh*
Ur c'horadenn vat a dannwez
Evit an den da dommañ e izili
Ouzh kleuzeurig "ti-aspediñ" ar vuhez.

Kanenn d'an Oded

E traoñ ma liorzh e red ur stêr
Hed ar rec'hier hag ar glannoù gwer,
Evel ul lietenn gweet gwevn,
O taleañ, diegus ha kuñv.

Kerkent gourlen ha kerkent daere,
Lusket etre dizon ha diwar-re,
Hesent out betek-re va Aber !
Em c'halon hed-ha-hed va buhez,
Tro-ha-tro, levenez hag hirnez
Par da vrall ha broud da vomeder.

Bugale, ni, seder ha dichal,
A c'holoe hiboud da zourioù
Gant dason skiltr hon c'hoarzhadegoù,
O lakaat da naoz da dregerniñ,
Ha gant hor galvadennoù lirzhin
Ni a zae Euzhvil an Aodoù !

Pa vo ma amzer en he gourfenn
War deodennoù an avel c'hwerv,
Pe e redoù diroll ar mor dall
'Virin ennon koun an aber sall.
Hag e welin c'hoazh en diabell
He lennad lintr-dilintr, touellwel
O luskell',
E barr he gourlanv.

E Pennc'horz, d'an daouzek a viz Kerzu 2012

Maybellene

Harpañ a reas e gein, e zaoulin, ouzh an daol-gont, e werennad whisky en e zorn. Bremañ e oa krog da santout ar skuizhder. Pelloc'h, e foñs ar sal, e oa adkrog ar sonerezh. Ur strollad all en doa kemeret o flas. Gant muioc'h a verzh, war a seblante. Paotred gwisket kaer, gant chupennoù gwenn, pezhioù togoù cow-boy gante war o fennoù, a daole er mikroioù notennoù kentañ ur ganaouenn blue-grass mil anavezet, hanter-c'holoet a-grogadoù gant yudadennoù a blijadur ha strakadegoù daouarn an dud e-barzh ar sal.

Ne rae ket forzh. Ne oa ket tremenet ken fall-se, a-benn ar fin. Un toullad yaouankizoù o doa kredet dont dirak al leurenn, memes tra, da hejañ o c'horfoù, da zañsal, da ziskouez e oant plijet gant o sonerezh. Ne oant ket bet dek en holl, marteze, met da vihanañ e oant bet laosket da vont betek fin o abadenn ! Daoust ha petra oa bet tremenet e-barzh penn Jim p'en doa respontet ya, evit dont da soniñ er c'hozh toull kollet-se ? Marteze e vefe mat adwelet mont en-dro ar strollad, ha nompas laoskel Jim e-unan d'ober war-dro program ar sonadegoù.

En gwirionez e oueze a-walc'h abalamour da betra e veze prest Jim atav da zegemer forzh peseurt kontrad : an

arc'hant, evel-just. Ma felle dezhe gounit ur gwennege bennak, kaout peadra da zebriñ, da evañ, da lojañ, da lakaat ar strollad da vevañ, e oa ret a-walc'h dezhe gouzañv mont da soniñ e-barzh kozh ostalerioù evel honnezh, dirak tud na raent ket foutre-kaer eus o sonerezh.

Treiñ a reas kein d'al leurenn, d'ar baotred-saout o telc'her da vleñjal evit brasañ levenez ar pennoù-leue, da vat o vutunat, o lonkañ hag o laoskel skroefñjadennoù a bep eil. Ne gleve ket anezhe, zoken. Ar memes sonerezh, ar memes diskan a droe dibaouez en e benn, o wareziñ anezhañ diouzh feulster ha distervezh ar bed tro-dro dezhañ.

Maybellene, why can't you be true ?

Oh, Maybellene, why can't you be true ?

You've started back doing the things you used to do.

Se a oa sonerezh. Sonerezh an dazont. Ha gwazh a se d'ar re a oa re serret evit kompren an dra-se.

Ur bannac'h whisky all ? Pe bier, kentoc'h. Gwelloc'h mont dousig, marteze. Ret e vefe sevel, warc'hoazh. Ti-gar... eurvezhioù tren... hag ur c'hoñsert all da noz...

N'en doe ket amzer da sevel e zorn na da hopal ar barman da c'houlenn e vannac'h bier. Erruet e oa ur paotr all ouzh an daol-gont, hag a voutas warnañ gant e skoaz, da dremen a-raokañ. Ha hennezh da daoler selloù du ha dichek dezhañ. Goude bezañ bet e vannac'h e lavaras c'hoazh a vouezh uhel, hep sellet outañ ken :

— Ac'hanta Mike, me 'gave din e oa un ti a-zoare, amañ ? Degemeret 'vez forzh piv, bremañ ? Hag a' peus servijet paotr e groc'hen lous, aze ? Ne gav ket dit e vefe gwelloc'h skeiñ anezhañ e-maez ?

Chom sioul. Arabat respont d'ar fas pounner-se.

— Mat eo, Andy, ro peoc’h, a respontas paotr an ostaleri, lakaet diaes un tamm. Hennezh zo unan eus ar vuzisianed a oa war al leurenn, bremañ-souden. Laosk anezhañ, ’ta.

Met n’houle ket Andy diskregiñ ken buan-se.

— Muzisianed ? Kar te a ra muzik eus an dra-se ? Gwelet ’peus anezhe o tifreñ evel loened war al leurenn ? Pa soñjan am eus gwelet Johanna, merc’h ma amezeg, a-boan seitek vloaz, o hejañ he fastelloù dirak ar re-se, aze, bremañ-souden ! Ur plac’h vat, a gave din, koulskoude. Gant ar vezh ! Ma vijen bet he zad ne vijen ket bet pell o tarc’haouiñ ur skouarnad da honnezh, sell !

Pet bannac’h en doa evet ? Evitañ da vezañ plomm en e sav, e oa c’hwezh kreñv an alkol gantañ, gant e gorf a-bezh, a vije bet lavaret. Betek gant ar c’hwezhienn o pizhenniñ war e zaouividig.

— Serr da c’henoù ’ta, Andy, a lavaras ar barman c’hoazh, rustoc’h an taol-mañ. Pedet int bet gant ar patron, ha te ’oar mat ne blij ket d’ar patron pa vez plantet reuz en e ostaleri. A-benn ar fin eo te a vo skoet e-maez. Ha ne vefe ket ar wech kentañ !

Ma ’c’h eas Andy kuit, war e bouezig, reut ha sonn, gant e werennad whisky, en ur c’hrozmolat traoù luziet, a oa kaoz enne eus gouennoù lous, eus Amerika o vont da fall.

— Ha neuze ? Graet ho peus anaoudegezh gant tud ar vro, war a welan ? Mever n’oc’h ket re dipitet ?

Treiñ a reas etrezek ar vouezh flour he doa komzet outañ. Deut e oa ur plac’h da azezañ war ar skaoñ uhel, en e gichen. Ur plac’h... Ar ger *plac’h* ne oa ket trawalc’h. Ur goantenn, ya, kentoc’h. Un hunvre bev. Blev melen kaer o kouezhañ puilh war he divskoaz. Daoulagad c’hlas, bliv, gredus, a oueze plantañ en e re evel biroù entanet. Gwisket e oa gant ur sae wenn skañv, a save uheloc’h evit he daoulin

pa oa en he c'hoazez, hag a laoske dispak un tammig bihan eus ar pleg etre he divronn. Minc'hoerzhin a rae dezhañ.

— Un dra all 'po ? Mike ? Lakaat a ri daou vannac'h whisky deomp ?

— Diouzhtu, miss Betty.

N'en doa ket bet amzer da nac'hañ. Tampir evit ar bier. Ha forzh penaos, ne vez ket nac'het ur bannac'h kinniget gant ur plac'h evel honnezh. Ne vefe ket seven, ha... domaj e vefe.

— Ma ! Klevet 'peus ma anv ! Na c'hwi, 'ta ? Pe anv 'peus ?

— Giovanni. Met ar re all a ra tout Jo diouzhin.

— Giovanni ? Italian eo, n'eo ket ? Fentus eo, n'ouzon ket petra zo kaoz, met n'eo ket un anv a vijen bet o c'hortoz klevet evit... penaos...

— Un anv drol eo evit un du, a fell deoc'h lavaret ?

— N'eo ket ! N'eo ket se, met...

— Kompren a ran, na vezit ket nec'het. N'eo ket ar wech kentañ e klevan se ! Familh ma mamm zo a orin eus Italia, sed-aze.

12 — Ma digarezit ma 'm eus feuket ac'hanoc'h ! Ne oan ket en sell d'hen ober. N'on ket evel an darn vrasañ eus inosanted ar vro-mañ ! Evel Andy, aze, da skouer ! Na daolit ket pled da sotonioù ar penn-boeson-se ! Arabat selaou.

— Ne glaskan ket selaou, met n'hallan ket chom hep klevet, a-wechoù.

Chom a rejont hep komz ur pennadig. Neuze e trojont war o skiñvier, da sellet etrezek al leurenn. Hep gwelet na klevet netra, avat, kar n'eo ket gant ar gow-boyed chik ha cheuc'h e oa o speredoù. Evel-se e voent e-pad ur c'hrogad, oc'h evañ o bannac'hoù whisky goustadik, a-lonkadennoù bihan.

Hi an hini a adlañsas ar gaoz. Goulenn a rae ur bern traoù gantañ, diwar-benn e vuhez, ar strollad, ar sonerezh, o sonerezh... Hag eñ a responte gwellañ ma c'halle. Klask a rae displegañ dezhi petra oa buhez ur strollad muzisianed evel o hini, atav war an hentoù, atav o vont eus an eil tavarn d'eben, ar skuizhder, an nozvezhioù berr, an arc'hant ken berr all, met ar blijadur vras da vezañ bemdez-bemnoz evel sanket e sonerezh an amzer da zont, ar *rock 'n roll*. Hag an hunvre a oa e hini, hini an holl er strollad : bevañ da vat diwar o sonerezh, un deiz bennak, dont da vezañ brudet ha bezañ pedet da soniñ e-barzh salioù sonadegoù gwir...

Hi a selaoue, aketus, sirius, o tiskouez ur c'hoant da c'houzout, ur c'hoant da gompren hag a lakae anezhañ souezhet. Evel m'he dije klasket lodenniñ gantañ e drivliadoù, e c'hoantoù, e spioù.

Delc'her a raent da evañ. Diwar ur jestr graet ganti e terede Mike da adleuniañ o gwer.

“Ya, miss Betty”, “Diouzhtu, miss Betty”. Krog e oa Toni da santout da vat bec'h ar skuizhder o pouezañ war e gorf, met ur ger, ur c'hoerzh sklintin o tont ganti a-greiz-holl a sklêrijenne pep tra adarre tro-dro dezhe hag a zegase buhez en-dro d'e spered. Ur fiñvadenn, he divc'har o tiskroaziañ, he morzhed o tont da spinañ e hini, ma kave dezhañ e c'halle santout flourder he c'hroc'hen a-dreuz danvez skañv he robenn, hag e sante an nerzh hag an tommder o adsevel dre e gorf a-bezh.

Un toull a voe er gaoz. Ha neuze e c'houlennas, gant un aer prederiet :

— Mont a refet kuit diouzhtu, fenez ?

— N'efomp ket, eüruzamant ! Ma ne gouskfemp ket e-barzh ur gwele blot ur wech an amzer ne badfemp ket pell !

— Ha pelec'h e kouskfet ?

— Me 'gav din zo bet miret ur gambr deomp e-barzh ul leti bennaket. N'ouzon ket pelec'h. Peurliesañ eo Jim a ra war-dro an traoù-se.

Chom a reas-hi dilavar ur pennadig c'hoazh.

— Ur ranndi bihan 'm eus, e kêr. N'emañ ket gwall bell ac'hann. 'Pije ket c'hoant da zont da evañ ur bannac'h all du-mañ ?

Ur goulenn hag a oa ur c'hinnig sklaer. Souezhet bras e veze Jo bep taol gant an efed a rae ur benveg bennak etre daouarn ur paotr war an darn vrasañ eus ar merc'hed. Goude ma ne vefe ket ar paotr-se koantañ hini ar bed. Ha pa veze ar benveg-se ur gitar e vezent hoalet suroc'h ha buanoc'h c'hoazh. Ha gant ur gitar tredan, neuze... Jo a oa lorc'h ennañ gant e c'hitar. Ur *Gibson*, evel hini Chuck Berry. Evitañ e oa ar priziusañ tra a oa dezhañ. Evel ul lodenn all eus e gorf.

Met daoust piv a oa bet hoalet gant piv, an dro-mañ ?

Ret e oa respont dezhi, avat.

— Ya, mar kerez. Moaien zo. Ret eo din mont da lavaret se d'ar re all.

14 Mont a reas da gaout paotred all ar strollad, azezet ouzh taol, pelloc'h, en ur c'horn sioul. Displegañ a reas dezhe ne oa ket sur da vont gante d'al leti, en noz-se. Pa weljont petra oa kaoz da se, n'hallas ket tremen hep klevet bourdoù ha farsadennoù a bep seurt, fin pe finoc'h.

— Gra evel a gari, Jo, met n'ankoua ket an tren, warc'hoazh beure, da nav eur nemet pemp, a lavaras Jim dezhañ. Gouzout a ouzout e vo ur c'hoñsert all warc'hoazh da noz. E-barzh ur sal disheñvel mat diouzh an ostaleri-mañ. Mann ebet da welet. Chuck Berry a oa bet e-barzh, tri miz zo. 'Meump ket droed da c'hwitañ se.

— 'Pez ket aon. N'ankouain ket, hag e vin d'an eur.

— Nozvezh vat, miss Betty, a lavaras ar barman, pa oant o-daou o vont e-maez.

Jo a gave dezhañ e taole selloù drol dezhe, met ne reas ket van.

*
* *

Vad a reas dezhañ en em gavout er-maez. Moug e oa an aergelc'h en davarn, ha plijadur en devoe o leuniañ e skevent gant aer fresk an noz.

Bale a rejont ur pennadig dre straedoù bihan ar gêr sioul, indan heol al loar. Penn da benn d'an hent ne voe ger ebet gante. Kas a reas anezhañ betek ur savadur a zaou estaj, gris, tristik a-walc'h, met naet ha kempenn. Pignat a reas d'he heul gant ur skalier koad, betek ur pondalez, en eil estaj, ma oa teir dor. Ranndioù, moarvat. Dibrennañ a reas unan anezhe, ha mont tre, en ur lavaret :

— Setu. Erru omp. Deus e-barzh. N'eo ket ur palez, met n'on ket lojet fall.

Ur gambr vras e oa, gant ur gwele, un daol, div gador, div gador-vrec'h. Un nor a roe war ur gegin bihan tout, met gant tout an dafar rekis. Pep tra simpl, met brav, nevez-flamm, ha traoù ne oant ket eus ar re wellañ marc'had. An hini en devoa paeet kement-se a ranke kaout un tamm peadra.

— Nann 'vat. Sur n'out ket lojet fall. Dit-te eo, ar ranndi-mañ ?

Aet e oa Betty er gegin. Pozañ a reas Toni malizenn e c'hitar war al leur, hag en em staliañ e-barzh ur gador-vrec'h dirak ar prenestr. Klevet a reas trouz gwer lakaet war un daol, ur voutailh distouvet. Ur bannac'h diskennet er gwer. Mouezh Betty o respont dezhañ.

— N'eo ket. 'Mije ket arc'hant a-walc'h da baeañ se !

Erruout a reas er gambr, daou vannac'h whisky ganti. Azezañ a reas war ar gwele a-fas dezhañ, ha reiñ ur werennad dezhañ.

— N'am eus ket c'hoant da zisplegañ tout dit. Lakomp ec'h eo an traoù-mañ d'un den... penaos lavaret ? Un den pinvidik a-walc'h, evit an toull kollet-mañ. Hag e plijan d'an den-se.

— Ha d'ur bern re all, me 'zo sur !

Ur minc'hoerzh a baras war he muzelloù.

— Trugarez !

— Met... moarvat ne vefe gwall blijet an den-se ma teufe da c'houzout ec'h out amañ gant ur paotr all ?

— Nann, sur. Met ar ranndi 'zo dezhañ, tout ar pezh a zo e-barzh a zo dezhañ. Met me n'on da zen ebet.

Deut e oa du he selloù, stegn he bizaj.

— N'omp ket deut amañ da gomz eus ar paotr-se, met da bakañ ur bannac'h, n'eo ket gwir ? Yec'hed mat !

Ne lonkas-eñ nemet un dakenn. Faezh e oa. O zamm tro er-maez en doa graet vad dezhañ, met aze e oa erru diaes dezhañ stourm war memes tro diouzh nerzh an alkol ha diouzh ar skuizhder o kouezhañ adarre war e gorf. Ne oa ket bet kaset betek aze gant ar plac'h vurzhudus-se evit ma tremenfe he nozvezh o sellet ouzh ur paotr mezv o tiroc'hal en he c'hichen. A-greiz-holl e voe gwall drubuilhet gant ar soñj e c'hallfe-hi bezañ dipitet gantañ.

— Ma digarez, emezañ en ur lakaat e werennad war daol, met... kompren a rez... hir eo bet an devezh... ar c'hoñsert da echuiñ... ma evan c'hoazh...

— Ar wirionez zo ganit ! N'eo ket ret evañ kement-se !

Mont a reas en he sav ha lazhañ ar gouloù. Neuze, ken prim ha tra, gant jestroù flour ha skañv, e tiwiskas he

robenn wenn. Hag all. Aze e oa, en he sav dirakañ, e sklêrijenn al loar hag ar stered. Kaer-eston, noazh.

Hag eñ a chome difiñv. Skodeget. Sabatuet. Ken e c'hoerzhas-hi. Ur c'hoerzh sklaer, dudius, ur c'hoerzh barrek da lakaat an heol da barañ e-kreiz an noz, barrek da lakaat gwad ur gwaz skuizh da verviñ a-nevez.

Tapout a reas krog en e zaouarn hag ober dezhañ sevel, ha tostaat dezhi. Hag eñ a rae tout ar pezh a c'hourc'hemenne he daouarn dezhañ, sentus.

— Ale, ro din un tamm eus an nerzh a oa ganit bremañ-souden war al leurenn, un tamm eus ar startijenn a oa gant da sonerezh, pa oas o son gitar ! Diskouez d'am c'horf pegen diluz hag ampart e oar da vizied bezañ !

Dont a reas da harpañ he zal ouzh e vruched. Krog e oa c'hoazh en e zaouarn. Ober a reas dezhañ pozañ anezhe war he divgroazell. Ma krogas Jo da laoskel anezhe da bourmen skañv war kroc'hen flour he fastelloù, da sevel a-hed he c'hein, d'en em goll en he fennad blev hir, da ziskenn war he divorzhed, da bignat en-dro betek he divronn.

En em santout a rae mat, bremañ. Brav. Sioul, ha kreñv. Dre ma kreske ar c'hoant en e gorf e adkroge ar memes ton, ar memes diskan da dreiñ en ur c'horn eus e spered. N'en doa nemet mont da heul al lusk d'ober.

Tremen a reas un dorn indani, dibradañ anezhi goustadik hag astenn anezhi en he gourvez war ar gwele, evel un dra brizius ha bresk, indanañ. Sklaer ha kreñv e oa ar sonerezh en e benn, bremañ, hag e oueze e vefe brav an nozvezh.

Maybellene, why can't you be true ?

Oh, Maybellene, why can't you be true ?

You've started back doing the things you used to do.

Goulenn a reas un eil bannac'h kafe du. N'eo ket kement-se dre ma kave anezhañ ken mat-se, flak a-walc'h e oa, kentoc'h, memes, met ne oa ket bet a-walc'h gant an hini kentañ evit kas kuit ar seurt mougenn dev ha displijus a bake e benn abaoe ma oa savet.

N'en doa ket kousket trawalc'h, evet en doa re, met n'en devoa ket a geuz. En em santout a rae prest da c'houzañv kant gwech kement a skuizhder evit bevañ adarre noz-vezhioù evel honnezh. En em santout bev etre divrec'h Betty. Pe unan all...

Ar plac'h yaouank a oa bet o servijiñ anezhañ ar wech kentañ a dostaas adarre, gant ur podad kafe tomm, da ziskenn ur bannac'h all dezhañ en e das.

— Ne zebrfet ket ho hariko ? a c'houlennas. Dastum a ran anezhe ?

— Ya, ya. Mersi deoc'h. Ne ziskenn ket re, er beuremañ.

18 Dastum a reas ar plac'h yaouank an traoù diwar an daol, met chom a reas dirakañ, hep lavaret ger ebet, o vinc'hoerzhin dezhañ. Ne oa den ebet all d'an eur-se en *drugstore*, hag anat e oa he doa c'hoant da gomz gantañ. Koantik a-walc'h e oa, gant he daoulagad teñval o taoler selloù abaf dezhañ.

— Ya ? Petra 'zo ? a c'houlennas ganti, hegarat, da reiñ un tamm kalon dezhi.

— O ! Seurt ebet ! Seurt ebet ! Met c'hoant 'm boa da c'houlenn ganeoc'h, just... C'hwi an hini a oa dec'h da noz, o son gitar hag o kanañ, e-barzh ar *White-Horse* ?

— Ya, me an hini eo ! Eno 'oac'h ivez ? Ha plijet 'n 'eus deoc'h ?

— Ya laouen ! Dreist e oa ! Cheñch a ra deus ar pezh a gustumer klevet dre amañ ! N'eus nemet er radio a c'haller klevet sonerezh e-mod-se. Ha c'hoazh, a gendalc'has a vouezh izel, goude bezañ taolet ur sell a-drek he c'hein da welet hag-eñ ne oa den ebet war-dro, ne vez ket alies. Ar patron amañ n'houl ket selaou nemet ar chadenn radio-mañ !

Banjo, mandolinenn, gitar ha mouezhioù ar *Stanley Brothers* a zeue er-maez hardi eus ur pezh post radio, war un estajerenn a-drek an daol-gont hir. Blue-grass adarre.

— Gwir eo, plijout a ra kalz din ar pezh a rit ! eme ar plac'h yaouank c'hoazh. Ha... me 'gav e kanit brav-tre !

— Trugarez deoc'h dimezell !

Burzhud ar sonerezh adarre ! Ma ne vije ket bet ken skuizh... ma ne vije ket bet an tren-se da gemer... ma ne vije ket bet ken diwezhat... Orolaj an *drugstore* a ziskoueze eizh eur hanter. Ne oueze ket re vat pegeit en devoa ezhomm da vont betek an ti-gar. Poent e oa dezhañ mont, kar ma tichañse dezhañ c'hwitañ an tren-se ne vefe ket pardonet dezhañ biken.

Evitañ e oa echu ar gaoz, met ar plac'h ne oa ket en sell da laoskel ar c'hliant dreist-ordinal-se da vont ken buan-se. Ur soner gitar, ur c'haner rock 'n roll, n'eo ket bemdez e vez moaien da gontañ kaozioù gant tud a-seurt-se. Ha ken buan all e teufe hennezh da vezañ gwall vrudet un deiz bennaket. Da c'houzout e vez...

— Met bet 'oac'h amañ c'hoazh ? a c'houlennas c'hoazh. Kar 'm eus ket soñj bezañ gwelet na klevet anv ho strollad a-raok.

— Ar wech kentañ 'oa dec'h da noz, dimezell. Ha marteze a-walc'h ar wech diwezhañ, ivez !

Aet e oa Jo en e sav ha tostaet d'an daol-gont da baeañ ha da reiñ da gompren d'eben all, un tamm bihan re spegus, e oa poent troc'hañ.

— Koulskoude... C'hwi an hini 'oa o komz gant Betty Thompson, 'oac'h ket ? Hag aet kuit ganti, goude ?

— Betty ? Ya, Betty. Ha neuze ?

— Me 'gave din e anavezec'h anezhi a-raok... e oac'h ur c'hamarad dezhi, pe kar dezhi, pe...

Sellet a rae outi, souezhet. Hag hi o sellet outañ, ken souezhet all. Trubuilhet, zoken.

— Me 'gav din ne sell ac'hanoc'h, plac'h yaouank, a respontas, sec'h an taol-mañ.

Ne oa ket jalouz, honnezh, memes tra ? Biskoazh kement-all !

— Ma digarezit... N'eo ket se, met Betty Thompson, n'eo ket forzh piv, kompren a rit...

Nann, ne gomprene ket. Ha n'en devoa ket amzer ken da chom da ziluziañ kozh kaozioù ur vatezh yaouank hoalet gant ur soner gitar. Delc'her a rae nadozioù an orolaj da dreiñ, hag e oant erru war nav eur nemet pemp warn-ugent.

Mont a reas e-maez, hep respont da vousec'hoerzh trist James Dean, war golo ur gazetenn, e-mesk kelaouennoù all, e-kichen an nor.

Tomm a-walc'h e oa er-maez, dija. Ur pennad mat a oa e oa krog an heol gant e redadenn en oabl glas ha digoumoul, darev evel bemdez da sammañ ar gêr hag an dud gant ur wrez pounner.

Kregiñ a reas da vont a-hed ar straed, malizenn e c'hitar gantañ en e zorn, ur sac'h bihan war e gein, da lakaat e zilhad hag un toullad traoù all. E holl beadra, koulz lavaret.

Ne voe ket pell o tizhout ti diwezhañ ar ru. Pelloc'h e oa an ti-gar, en diavaez eus kêr, daou pe dri c'hant metr ac'hane. D'an eur e vefe.

Met a-greiz-holl e klevas trouz ur wetur, ur pezh *Dodge* du nevez flamm, oc'h erruout a-herr hag o chom a-sav krenn en e gichen, en ur lakaat ar pneuioù da chourikal war bouldrenn an hent.

Treiñ a reas Jo e benn da welet petra oa o c'hoarvezout. Pegeit e padas ? Ur segondenn, marteze ? Souezhus eo tout ar pezh a c'haller gwelet ha kompren en ken berr amzer.

Da gentañ e welas ur paotr er wetur, lunedoù du gantañ, un tok cow-boy war e benn, e zaouarn o telc'her ar rod-stur. Ha kenkent en devoe soñj : adwelet a rae ar memes bizied tev o kontañ bilhedoù ; ar memes paotr, rok, faeus, azezet a-drek e vurev, o vutunat ur mell sigalenn, hag o taoler ar bilhedoù-se dezhañ war e vurev, evel m'en dije bet doñjer o stekiñ ouzh dorn Jo. An arc'hant-se a oa o gopr evit ar sonadeg. Ar burev-se a oa hini ar *White-Horse*.

Neuze e welas ur plac'h, en he c'hoazez, a-drek, etre daou waz. N'anavezaz ket diouzhtu ar vizaj bloñset ha bronduet-se, aet glas gant an taolioù, an daoulagad koeñvet : Betty. Hag evel en un hunvre e kleve Betty o hopal dezhañ :

— Tec'h kuit, Jo ! Tec'h kuit !

Disaouzaniñ a reas neuze. An daou waz azezet a bep tu da Vetty, hag unan all azezet e-kichen ar bleiner, a lammas prim e-maez an oto da zont dezhañ.

Ar bleiner ivez a hope :

— Bour dezhañ, paotred ! Ret eo deskiñ dezhañ, al loen brein-se !

Jo a dapas hed e c'har, par ma c'halle. Met ne oa ket aet buan a-walc'h. An hini nesañ a lammas gantañ evel ur c'hoarier *football*. Tapout a reas krog en e zivhar, ken ec'h ejont o daou da ruilhañ war an douar. Jo a zarc'haouas ur pezh taol botez dezhañ war e fri, ken e strinkas ar gwad ha ma rankas diskregiñ.

Met re ziwezhat e oa. En em gavet e oa an daou all kenkent, evel chas skoelfet o fardañ war ul lapin bihan. Hag an taolioù treid, an taolioù dorn da gouezhañ puilh war e gof, war e vruched, war e benn, e pep lec'h... Pa voe aet skuizh an daou baotr, ruz o bizajoù, gleb gant an dour-c'hwezh, e kavas da Jo ne oa e gorf nemet ur boan vras dic'houzañvus. Batorellet-naet e oa, treiñ a rae e benn, ken e oa erru prest da semplañ.

Memes tra e klevas egile er wetur o vleñjal, re bar d'ur c'hi drouk o harzhal :

— E c'hitar, d'ar c'hozh muzisian-se !

Neuze e tapas unan eus an daou waz krog e malizenn gitar Jo.

— Nann ! a yudas hemañ, adkavet un tamm nerzh gantañ evit difenn e vad priziusañ. Na rit ket se !

Gallout a raent skeiñ gantañ, ober poan dezhañ, pezh a garent, ne rae ket forzh. Ne oa ket kalz a dra, ne oa nemet e gorf. Met pas stekiñ ouzh e c'hitar. Se a oa un dra sakr evitañ.

Met egile a daolas ur sell leun a zismegañs dezhañ, ur minc'hoerzh fallakr o kammañ e c'henoù, hag e savas ar valizenn a-us d'e benn, a-raok skeiñ anezhi war an douar. Ha c'hoazh, hag adarre.

Dipitet a-walc'h e voe, avat, kar re solut e seblante ar valizenn bezañ. N'houle ket terriñ da vat. Neuze e tigoras anezhi evit tapout ar gitar, war-bouez an troad. Ur pennadig e voe o telc'her ar benveg sonn a-us d'e benn. Jo, faezhet, badaouet, trellet e zaoulagad, a sellas ur wech diwezhañ ouzh ar *Gibson* o lugerniñ, o skediñ indan bannoù an heol.

Skeiñ a reas ar paotr ar gitar war an douar gant nerzh e gorf, ur wech, div wech, teir gwech, ken na chomas eus ar benveg kaer nemet ur bern koad ha kerden difeson, distumm, drailhet. Bep taol ma stoke e c'hitar ouzh an

douar e kave da Jo e oad o reiñ taolioù treid all en e gorf. En e galon.

— Mat eo evel-se ! a hopas paotr e dog adarre e-barzh an *Dodge*. Deomp kuit buan ac'hann, bremañ !

— Ur vunutenn c'hoazh, patron ! a respontas ar paotr. Ha me 'lâr deoc'h ne glasko ket diouzhtu al loen lous-mañ c'hoari e vuzik an diaoul, na flourañ kroc'hen mestrez unan all !

Kavout a rae da Jo en devoa gouzañvet kement poan a c'halle bezañ, met pa deuas ar paotr da frikañ e zaouarn hag e vizied a-daolioù botez kalet ne voe ket evit chom hep laoskel ur mell garmadenn all.

Neuze e kollas anaoudegezh eus ar pezh a dremene en-dro dezhañ. Dont a rae an trouzioù betek ennañ evel mouget, gwasket. Trouz ar baotred o redek kuit. An norajoù o stlakal... an oto o vont kuit a-dizh... Ha pelloc'h, du-hont, petra oa ar seurt c'hwitelladenn-se ? An tren, moarvat, o vont a-raok.

Chom a reas difiñv ur pennad, en e gropoù, trec'het gant an droug hag ar glac'har. Daoust d'an amzer sklaer ha d'an heol tomm e oa dispizh pep tra tro-dro dezhañ, evel ma vije bet paket en ur vrumenn dev. Damwelet a reas ar bern difeson war an douar : e c'hitar marv. Sevel a reas dirak e zaoulagad ar pezh a oa bet e zaouarn : kig hag eskern distumm, gwadek, brevet.

Neuze en em laoskas da vont, astennet war e gein war an douar labezet gant e wad, kollet e selloù en oabl dinamm. Hag e klaske... Penaos oa, dija, an ton-se, ken brav, ken plijus, ken buhezek ? A, ya, setu !

Maybellene, why can't you be true ?

Oh, Maybellene...

Redon-Roazhon, T.E.R.

pe Ar gedour melkonius

Etre bizied treid sant Konwoion gaezh, gedour melkonius en e sav-sonn war e sichenn en ur chapel-gostez teñval abaoe den ne oar pegeit amzer, e kresk, a-us da flammenn velen ur c’houlaouenn-goar kren-digren a glask lakaat an deñvalijenn da gilañ, hag e kreizig-kreiz ur poulladig liv trellus fennet pizh gant gwerenn livet ur prenestr bihan, ur maendarzh e zeliennoù kludek ha faout. An iliz-abad keheladus, didrouz ha moredet he nev, a zo beuzet en damskeud, ha kantvedoù zo ne flour mui mouezhioù don ha gorrek ar salmerien c’hredus ar bolzoù kroazigellet harpet war an togennoù kizellet puilh ma weler pennoù euzhviled o tegas da soñj eus ur bed dianav. Hogen an diouer a feiz hag a virvidigezh e-touesk an dud a-vremañ ne vir ket ouzh an heol yaouank da flourañ, evel bep beure, mein manek ar c’hloc’hdi kozh, a valir e wareg-volz uhel a-us d’ar gêr vihan abaoe tost da vil vloaz.

Tud ar vro-mañ, avat, ne lakaont van ebet gant ar savadurioù istorel, a zo evito, moarvat, traoù diamzeret krenn, prizet hag e vijent er sturlevrioù, ha n’eus forzh pegen kaer e vijent a-hend-all, ha pep hini a ya da heul an arroudenn gozh e yaouankiz ar beure : ar marc’hadour

pesked a sav rideoz houarn e stal en ur safar bouzarus, hag e tamwelit, en ur dremen war ar riblenn brenk gwadek ha skant arc'hantek war ur gwelead skorn gwenn-kann. Dirak un ostaleri, div vaouez a zo da vat o tarlipat ur bannac'h kafe kreñv, du, ha blazet c'hwerv, evel zo dleet, endra ma ya butun melen o sigaretennoù da voged ; plac'h al lizhiri, he fennad blev melen o nijal en aer alaouret, ha dambleget dindan bec'h he sac'h pounner, a vount par ma c'hall war troadikelloù he marc'h-houarn evit sevel gant ar c'hra a gas d'ar straed veur ; un den en e dregont vloaz, gwisket kran, mantellet skañv ha kravatennet, un *atachikaez* gantañ en e zorn, a dreuz ar blasenn didud a gammedoù dillo, hag a dremen, hep teurel evezh, hebiou d'ul lireuenn hag a ra he seizh gwellañ evit kaeraat, war-bouez he barroù stank a vleunioù frondus, ur voger skuizh : mall zo warnañ en em gavout e burev an ti-bank a labour ennañ, ma werzho e ene penn-da-benn gant an devezh, o krediñ c'hoari e dammig kredour. Ma ouife !

Poent eo kimiadiñ diouzh ar gêr vihan hoc'h eus kavet enni, evit un toullad eurvezhioù, boued ha bod, diskuizh ha kavandenn, hag a bep tu da brenestroù ledan an T.E.R. peuzc'houllo a zo o paouez loc'hañ, ar maezioù a zibun, buan-ouzh-buan : er pradennoù druz hag er parkeier glas-dour klozet etre kleuziadoù keuneudet pe kaeet gant garzhadoù lann, strouezh ha drez, e welit bagadoù saout gourvezet er geot uhel, dindan torkadoù gwez deliaouet stank. Sellout a reont, difiñv, mut ha digas, ouzh an arvest a vez kinniget dezho, evel bep beure, endra ma tec'h, pelloc'h, dindan rizenn digatar an dremmwel, koadeier du war kribennoù togn an tuchennoù peuzuhel. Amañ-ahont, evel en ul luc'hedenn re brim pe re drellus, savadurioù toennet izel. Tiez-annez int, pe atantoù, evel dianket e gouezeg ar struj hag ar glazur, rizennet hemañ gant hentoù

eeun ma lenner warno c'hoazh, a bep tu d'ar skoaselloù poultrennek, un arroudenn c'heottenek bennak, anezhi aspadenn nemeti, koulz lavaret, ar gevredigezh kouer a-wechall. Uhel en oabl, ha melezoaret trumm en ur poullig dour lufus e-giz dir damskoachet e deun ur fenneg strizh ha gronnet gant beler ha korz, al lagad a dap ul labous e bluñv du, bras divent a zispak e zivaskell, hag a nac'h anzav e anv. Ar vro, eviti da vezañ damgompez, n'eo ket unton, na tost, rak rideozioù ar gwez ha tourioù dister an ilizoù bihan a sav a-blom trema an neñv, evel harpet ouzh diribin ar rozioù pell, goloet o c'hribennoù a wez pin o begoù ken lemm ma seblantont bezañ dare da heskennat an oabl. Hennezh, avat, ne ra forzh, mezevellet m'eo gant an egor glas-pers, ennañ un heol en e seizh plijadur warn-urgent. Hedañ a rit ar Stêr-Wilen, a-enep da gas an dour, hag un n'on dare petra en he red sioul ha difonn, en he doare da lugudiñ en ur astenn he naoz ledan e kildroennoù lizidour diniver, a lavar deoc'h n'eo ket droukkontant he dourioù da vezañ dilezet betoñs houarnet Roazhon evit ruilhal etre div riblennad broenn damruz hag elestr o bleuñv melen, e brizheol ur renkennad gwez pupli hirvoan o sevel uhel en oabl o gwernioù sonn. War an ampl da dregont kilometr ac'hane, pelloc'h eget Ar Roc'h-Bernezh, ez aio da zinaouiñ er meurvor. Bremañ avat e ra c'hoazh eürusted ur pesketour e dog plouz, ned eo evitañ ar walenn, ar flojenn war-neuñv, hag an higennoù tra ken nemet un digarez da dañva eürusted sioul an emsoñj ha da ankounac'haat, e frondoù c'hwek an nevezamzer, ouzh richan un alc'hweder bennak, trubuilhoù e vuhez den.

Karout a rafec'h, c'hwil ivez, chom eno, er vro-se, ken kozh, er beure-se, ken yaouank, ha teurel an eor da vat, gwrizeniñ en douar druz ha glas-se, ha skoulmañ un emglev peurbadus gant ar skañved hag al levenez.

Siwazh ! Setu du-hont, war ho torn mat, ma tamwelit skraberien-oabl Roazhon ! Kemer a rit al levr a zo chomet war ho parlenn penn-da-benn gant ar veaj. Digor eo war gwerzennoù Apollinaire :

“Biken ne vo trec’h ar peuznoz war tarz’h an deiz
Bezomp souezhet gant an abardaez, met bevomp ar
beure.”

Roazhon, 15 05 2012

Per, Roue an tralala

N oziñ a rae dija, istribilhet e oa bet gouleier war postoù ar blasenn, staliet kadorioù a bep seurt ha bankeier. Abaoe penn kentañ an abardaez e teue ar vugale da fraoñval en-dro d'al leurenn bet savet harp ouzh moger vras liorzhañ an aotrou hag an itron Vinkler. Tostaet e oa an dud tro eizh eur noz. Evit ur wech e oa ar wazed hag o gwraez kichen-ha-kichen a-wel d'an holl, botoù lufre en o zreid. Ar yaouankizoù hervez o rumm a oa azezet, ar re yaouankañ en tu raok hag ar re all tro-kein.

28

Un nozvezh c'hoariva. Genidik eus ar barrez oa an holl c'hoarierien, tud vrudet ! Michel Kras, paotr ar c'harrdi a gustume bout ur gwaz divergont war al leurenn, François Emeri a wiske dilhad ur bourc'hiz koulz lâret dalc'hmat, peogwir e oa ur pezh den, blev kempenn dezhañ, Janed an Ozhac'h, plac'h yaouank c'hoazh a ouie desachañ ar baotred, ar varc'hadourez pesked Mauricette, ur mell maouez vronnek a roe bazh d'ar re a dostae outi, Mari Daoufars koulz hag he c'hoar Anna a zistage komzoù tagnous diwar goust an amezeien ha Per, ur paotr yaouank, tregont vloaz bennak oa gante ivez evel-just.

Per an hini a groge ganti, ur fri ruz hag un tog feltr war e benn hag ur bragoù ledan. Ur ganaouenn a save bep bloaz : gwisket en doa en deiz-se ur seizenn d'ur skubelenn vras ha dañsal a rae ganti, e vestrez-skubelenn e oa. Bale a reas war delioù melen aour ar wezenn vras o gwareze, eus an eil d'eben, evel un nadoz-aer o tarnijal war loaioù-dour lenn ar Pont, skañv ha diasur war un dro. Mont a rae e-touez an dud hag ur wech dre vare e waske ar vestrez-skubelenn war troad Per, hemañ a c'harme hag a rae geizoù e-leizh etrezek an arvesterien, ouzh e vestrez-skubelenn e vousec'hoarzhe forzh pegement. Ar re gozh hag ar vugale a c'hoarzhe leizh o c'hof. Ur poz a lâre ar wazed e skouarn o gwreg kement ha roiñ ur pok skañv dezho. Eürus e oa Per.

Neuze e tostae Mari-Jo Balem – nizez d'ar bouloñjer e oa hi – a ouie lakaat tout an traoù-se da vont ken brav en-dro, betek lakaat an oabl da sklaeraat. E korn ar blasenn e chome, e skeud gouloù ar straed. E kleuzadenn he marchodenn e luc'he un dakenn glizh. Gant liv ruz he muzelloù e ouie lakaat an dud da chom didrouz hag e kinnige an abadenn. Al lodenn gentañ a oa e galleg, ur pezhig-c'hoari bet renket ganti. Poan o devoa bet ar c'hoarierien da zistagañ pozioù na gomprenent ket re vat, derc'hel soñj a veze ur c'hoari gwashoc'h c'hoazh. A-wechoù e kleved Michel Kras e penn pellañ e garrdi o teurel e vouezh : « *Comment pourrais-je enfin retenir votre cœur, amie des mes émois ?* »

O c'hortoz an eil lodenn e oant, an holl anezho. E-pad ar pennad diskrog e servije ar sekretour ti-kêr kafe pe ur banne gwin ouzh un daol goad bet prestet gant Mariann Pont Pier. War-dro an arc'hant hag ar c'hinkladurioù e rae sekretour an ti-kêr. E-mesk an dud e tremene e-pad an ehan, un tog da sachañ gwenneien en e zorn, dichakodañ ur gwenneg bennak a ranke ober an holl diouzh ma c'hellent.

War al leurenn ez ae a-wechoù da c'hoari pezh e-giz ar re all, met sekretour an ti-kêr e chome, war forzh peseurt c'hoari a veze, reut ha seven dalc'hmat.

*
* *

Digeriñ a reas Mari-Jo an oabl ha ridozeier an noz evit ar pezh-c'hoari e brezhoneg. Dont a reas neuze an itron Marie-Bernadette Dutaille war al leurenn (Janed An Ozhac'h, ar plac'h chichant) fichet koant evel-just, melen he blev. Sutellaat a reas ar baotred yaouank e penn traoñ ar blasenn, paotred hardizh ha divergont ! Ur plac'h eus ar vro e oa an itron gran-se, graet fortun vat ganti, dimezet gant un noter eus Pariz, Pierre Dutaille. Degaset he doa Marie-Bernadette – siwazh dezhi e talc'he an holl d'ober Dedette anezhi – un *transistor Schneider* d'he moereb Fin ha d'he eontr Jañ. Kerkent ha digoret ar pakad gant mil boan, e voe ranket troc'hañ ar fisel, gant ar gontell vras da ziwadañ ar pemoc'h, lakaat an *transistor* war e du mat, troiñ ur rodig da gaout ur son bennak... Troidellat a reas an eontr en-dro d'an daol kerkent ha ma klevas ur vouezh n'anaveze ket ha furchal da c'houzout pelec'h e oa skoachet an urupailh-se. Ken brav ha ma vijent bet er gêr e teue ar gaoz gant ar c'hoarierien, ha mil mizer gante da chom sirius war al leurenn. Plaen e tisplege Dedette dezho (an itron Dutaille) e oa skinoù a gase ar mouezhioù betek ar feurm ha war ar memes tro e rae ur selloù dous gant he daoulagad kazhez ouzh ar mab, ur paotr koant anezhañ. C'hoarzh ar wazed, ar re gozh, ar merc'hed, a yae dreist da hini ar vugale hag ar wezenn vras dreist dezho, gwezenn ar Republik emichañs, a vousec'hoarzhe ivez en desped d'ar brezhoneg-se, enebour ar Republik ken e sourre e zelioù skañv.

Oc'h ober goap outo o-unan e oant, abalamour ma oant dizesk ? Ur skol vat emichañs en dije lâret Socrate ma vije bet eno, “*ar pezh a ouzon eo n'ouian netra*”. Ma vije deut ur sokiologour bennak en dije lâret e oa c'hoariva ar seurt-se ur mod a implije an dud o-unan da chom en o renk, d'ober mevelien sentus anezho, doujus ouzh an dud desket, ur marksour bennak en dije lâret se ivez emichañs.

Gwelet en doa Per e oa degouezhet Hyacinthe e-kerzh an abadenn, e gasketenn a-dreuz war e benn, ur vutunenn en e veg. En e sav e oa chomet e skeud ar gouloù-korn, fas koad a rae, ne oa ket deut Isabelle gantañ.

*
* *

Ne oa ket sec'h daoulagad an arvesterien gant ar blijadur ma oa krog an arvest all dija : Betek ti Dede Bourdoulous hag e wreg e oa, an itron Dutaille, 'fin, Dedette kentoc'h, o tont d'ober ur gwel dezho. Klevet o doa kaoz eus an *transistor* bet profet da Fin ha Jañ.

— Ma ! Ne chomimp ket war-lerc'h ! a lâras Dede d'e wreg. Renket e voe gante un tammig boest, lakaet boutonoù warni, ha staliet war gorre ar buffet, war an doubier brodet. A-raok ma tegouezhas An itron Dutaille 'barzh an ti e strinkas Per en armel da skoachañ e gorf bras.

— Un transistor am eus degaset da dintin Fin ha da donton Jañ, a lâras Dedette goude ur pennadig.

— Ya, klevet 'm eus lâret ! Ma ! Dedette paour, mil bell zo, zo un' ganeomp, a lâras Dede.

— Ne ouien ket e veze kavet deusoute dre amañ, emezi feuket un tamm.

— Selaou 'ta ! Dont a ra sonerezh brav-tre 'maez anezhañ ha muzik ar vro war ar marc'had ! Gwaskañ a reas Dede war ar bouton hag un taol troad e traoñ an armel.

Ha Per, daoubleget e don an armel da zistagañ ur ganaouenn farsus, a bouez-penn.

— Kreñv eo un tamm, a hopas itron Pariz.

— Izelaat ar son a c'haller ober ivez, eme Dede o roiñ ur pezh taol all ouzh troad an armel.

*
* *

Echu e oa an abadenn, hanter-chaoket e oa chomet ar madigoù e beg ar vugale, war-bouez he bazh e tostaas Madalen ar gemenerez eus ar gêr. Berniañ ar c'hadorioù a voe graet gant Michel, Per, Mari-Jo, Anna, Mari, Mariann Pon Pier hag ar sekretour ti-kêr. Tammoù paper, restajoù butun a oa a-strew war leur ar blasenn. Skubañ a rafe Per ar c'hantonier al leur an deiz war-lerc'h, goude m'en defe tennet he seizenn d'e vestrez-skubelenn.

Un eur hanter mintin, war hent ar gêr. Tremena a reas Per hebiou d'ar ru hir. Eno e oa Hyacinthe hag Isabelle o chom ; gouloù tener a sklêrijenne prenestr ar gambr. “Ur c'hrouadur a vo a-raok fin ar bloaz,” a soñjas Per, ur mousc'hoarzh en e zaoulagad. Rouzmouzat a rae al loar war daoulin an noz. Skañvaet oa e dreid, sutellat a rae, e zorn en e c'hodell. Fri ruz a chomas tamolodet e palv e zorn.

Eñvor an nozvezh-se a viz Gwengolo 1957 bet kontet dre ar munut, eo a zeuas war spered Per e-kerzh an noz, d'an 13 a viz C'hwevrer 2013.

— Nag a gaozioù toull war ar gazetenn hiziv c’hoazh ! a lâras Judikael d’e vamm desachet e sell gant ar poltred koulskoude :

« *Marvet eo Per Arzhig, 86 vloaz d’an 13 a viz C’hwevrer. Kantonier ar barrez e oa bet e-pad daou-ugent vloaz. Gant paotr al lizhiri eo bet kavet gourvezet war e wele, gwisket kran. Deut eo ar jañdarmed da welet : ‘oar ket an nen ! Marvet eo en doare naturel, emezo, dre e gousk e-kreiz e hunvre, ur mousc’hoarzh oa war e zremm ha skeudennoù kozh war e dro. E dog oa war e benn ivez, un tog bet roet dezhañ gant Frank Sinatra, diouzh ma lâre.*

Un tamm c’hoariva en doa bet graet Per Arzhig gwechall. Ober a rae ar vugale anezhañ Roue an tralala d’ar poent-se. Marvet oa e wreg, Mari-Jo Balem, c’hwec’h miz ’zo. O-daou o doa kiet e-pad bloavezhioù da roiñ startijenn da Glub ar Re Gozh. »

Ar flied ’vije koulz dezho mont d’ober war-dro ar re vev ha n’eo ket mont da welet ar re varv, ’gav ket dit Mamm ? Hag e-keit-se eo aet ma I-pad gant al laer pa oan oc’h evañ ur banne en ostaleri. Mamm, goût a rez piv eo Frank Sinatra ?

Skrivomp ha skrivomp atav !

Da heul un taol-arnod kentañ e 2011 e oa bet divizet aozañ adarre ur stal-skrivañ e-kerzh KEAV 2012 rak plijet-bras e oa bet ar berzhidi. Ha peogwir e oa bet plijet-bras an animatourien ivez gant an avañtur-se e oa bet mat deomp, Ronan Ménardeau ha me, kenderc'hel ganti.

Un dek bennak a stajidi birvilh en o fluennoù pe o zouchennaouegoù, un nebeud devezhiadoù tremenet o c'hoari gant ar gerioù evit tommañ an neuronoù, ha bec'h de'i ! E dibenn ar staj e oa liv ar skuizhder war an dremmoù, hini al levenez ivez avat. Savet un danevell gant an holl, pep hini diouzh e c'hoant, diouzh e ijin, diouzh e stil, diouzh e live brezhoneg.

Hag evel warlene ez omp laouen bras pa c'hellomp kinnig deoc'h un toullad eus an danevelloù-se, spi ganeomp ho po plijadur ouzh o lenn hag e savo c'hoant ennoc'h da dapout krog en ho stiloioù ha d'ober kement-all d'ho tro.

Huchadennoù Leo

Diwar “Léo” gant Les V.R.P.

E foñs an toull-kambr ma oa bet iferniet e-pad pemp bloaz, Leo a daolas e bouez war ar pezh a vije graet “gwele” anezhañ ha kregiñ a reas da soñjal en e vuhez.

*

* *

Biskoazh ne oa bet Leo ur paotr a chañs. Abaoe ma oa bet ganet ne rae nemet treuzvevañ. Hep tad na mamm, dic’houezellet e oa bet e ti ar seurezed Troppo gant un tregont bugel bennak all. Eñvorennoù kentañ e vuhez a oa bezañ skourjezet gant ar re all ha na baouezent ket d’ober goap outañ. Ur paotr bihan treut e oa-eñ, vil-daonet gant e vuzelloù tev, e fri togn hag e vlev melen a gouezhe war e zaoulagad. “Mab da zen” a vije graet anezhañ gant ar vugale all hag o doa-int kollet o zud er brezel. Bepred ar memes istor pe dost : o zad a varve dindan kleze pe fuzuilh an enebourien ha n’halle ket o mamm ober war o zro o-unan ken. Fulor ha poan-spered a oa enne. Met Leo, eñ, en doa anavezet al lec’h-se nemetken.

Ganet e oa bet e penn-kentañ ar brezel e dismantrou un davarn hag a oa bet kanoliet evel ur bern tier tro-dro. Sachet e oa bet evezh ur vaouez hag a oa o tremen e-kichen gant huchadennoù ar babig ha dizoloet he doa anezhañ gant e vamm e foñs ar pezh a oa bet kreiz buhez ar c'harter. Ar plac'h, ur seitek vloaz bennak anezhi, a oa distoket he divhar ha sachet he brozh war he c'hof, ar pezh a lakae ar vaouez da welet kreñ he stal, gwad ruz-teñval warni. Kordonenn ar gwir troc'het a zalc'he c'hoazh outi. En ur sellet ouzh penn ar plac'h he doa komprenet he doa bet amzer da droc'hañ anezhi gant he dent hag he skoulmañ a-raok mervel. Goude bezañ graet sin ar Groaz dirak korf marv ar paourkaezh plac'h yaouank, ar vaouez he doa kemeret ar babig deuet da vezañ ruz dre forzh huchal hag e gaset da di ar seurezed. Ar re-se n'o doa ket kredet e padfe ar babig-se pelloc'h evit un nebeud devezhioù. Kollet en doa re a bouez evit gallout chom bev e gwirionez. Met ma n'en doa ket bet chañs abaoe ma oa ganet, un dra a oare Leo ober a oa chom bev. Abalamour da se e c'houzañve fulor ar vugale all hep an disterañ ger. Klask lakaat anezhe da baouez en dije lakaet anezhe da skeiñ kreñvoc'h c'hoazh gantañ, a gave dezhañ.

Un deiz ma oa bet o klask boued er straedoù (ne vije ket predoù ingal evite) e oa degouezhet tal-ouzh-tal gant unan eus ar vugale droukañ a oa e ti ar seurezed. Evel ma oa kustum d'ober en doa laosket an hini all da skeiñ hag en em lakaet e oa da soñjal e traoù all evit chom hep santout re ar boan. Alies e klaske ijinañ piv a oa e vamm. Ne oa ket deuet ar soñj dezhañ e c'hellfe bezañ ur briñsez bennak pe ur vaouez eus renk uhelañ ar gevredigezh. Tamm ebet. Ar mammoù a ijine a oa kentoc'h pezhioù-lêr, merc'hed hep gweneg-toull ebet hag a vije bet palforset gant ur mezhvier pe ur bagad dioute.

Feulster e wir vuhez a strinkas en-dro d'an ampoent m'en doa gwelet sklêrijenn disliv ul lavnenn e dorn e argader. Dirollañ da huchal en doa graet forzh pegement gant ar spi ne chomfe ket diglevet. Deuet e oa a-benn da dremen hebiou ar gontell div wech, bepred o huchal, met gant trede arsailhadenn ar paotr en doa santet tommder ar boan o redek a-hed e vrec'h dehou. Strinket en doa e wad war penn an hini all p'en doa tennet ar gontell. O trantellat e oa Leo, ha soñjal a rae dezhañ e oa deuet an deiz ma vije graet e stal dezhañ, p'en doa gwelet ar paotr o kilañ, treiñ ha redek war-zu ti ar seurezed. E nerzh a oa aet kuit da vat p'en doa gwelet dremm dous ur vaouez gwisket cheuc'h.

Dihunet e oa bet gant c'hwezh ar boued tomm. Lakaet en doa un nebeud segondennoù da verzout e oa-eñ, Leo "Mab da zen", e-barzh ur gambr, astennet war ur gwele (unan gwir, gant liñselioù !). Gwelet en doa ar pladad patatez gant un tamm kroc'hen kig-moc'h ha lammet en doa warnañ evit debriñ anezhañ evel ul loen gouez a-raok ne deufe unan bennak d'e laerezh digantañ. Diwezhatoc'h e oa deuet tre er gambr ar vaouez en doa gwelet a-raok kouezhañ en palamoutig. Graet he doa war-dro e c'hloazadenn hag o tegas dilhad propr e oa. Goude un nebeud devezhioù e oa deuet Leo a-benn da lakaat en he soñj mirout anezhañ. Ar vaouez a wiske anezhañ ha kempenn a rae neuz he foupig nevez. Pevar miz war-lerc'h e oa deuet da vezañ ur paotr yaouank brav ha desavet mat. Plijout a rae kalz da vaouezed kreiz-kêr ha gouzout a rae o lakaat da c'hoarzhin hag en em santout koant ha yaouank, pa ne oant ket.

War-dro 14 vloaz e oa krog gant ur vuhez nevez : mont a wele da wele, intañvezed pe dimezet ha gounit e damm bara evel pezh-lêr chik. Deuet e oa a-benn da zegas arc'hant a-walc'h d'e vamm, evel ma rae anezhi, evit paeañ an holl

ezhommoù pouezusañ : al lojeiz, ar boued hag an tommerezh.
Evit e drugarekaat e teske dezhañ lenn ha skrivañ.

Gwall-vrudet e oa deuet Leo da vezañ koulskoude ha gwazed a oa a zifenne groñs d'o gwreg daremprediñ anezhañ pe e houlierez. Nebeutoc'h-nebeutañ e vije pedet e tier kreiz-kêr ha rediet e oa bet da gregiñ da laerezh traoù digant ar maouezed a laoske anezhañ mont tre en o zi, intañvezed kozh dreist-holl. Ul loa arc'hant alemañ, un dro-c'houzoug alese. Peadra da zegas kement a wenneien hag a-raok.

Un tamm amzer war-lerc'h e oa bet harzet gant an archerien, o tont er-maez eus un ti, teir c'hontell, div loa ha bravigoù en e chakod. Div eurvezh war-lerc'h e teue ar barner ha kaset e oa bet en toull-bac'h evit pemp bloaz. Buan e oa deuet en-dro d'ar plas a oa e hini dezhañ a-viskoazh : an hini skourjezet, danvez c'hoarzhadennoù ar re all. An toullou-bac'h a oa heñvel ouzh kêriadennoù bihan. Ne oa sekred ebet hag a chome a zaou e-pad pell. Gouiet e oa bet buan e oa Leo ur paotr a blijadur. Unan eus e gambrad en doa lakaet anezhañ da dommañ korf ar re all e-pad ar goañv. Gallout a rae Leo gouzañv kalz traoù evit chom bev. Met kavout a rae dezhañ e vefe gwelloc'h, el lec'h-se, chom a-sav gant ur vuhez ken dister ha didalvez. Ar blijadur nemeti a gave etre mogerioù an ifern-se a oa digeriñ ar gazetenn ha lenn keloù eus bed an diavaez. E-barzh ar gazetenn eo en doa kavet ur pal nevez d'e vuhez. War ar bajenn diwezhañ en doa lennet ar geriennoù-se hag o doa roet dezhañ en-dro ar c'hoant da vevañ : « Gallout a rez skrivañ din. Me eo Lila. Te zo prizoniad. Skriv din ma fell dit. Da frankiz e vin. » Skrivañ a rae bemdez dezhi. Kontañ a rae e vuhez hag hi a responte ken alies. Kement lizher a reseve Leo a roe kalon dezhañ da c'houzañv an taolioù, ar palforsadennoù hag ar goapadennoù e-pad bloavezhioù.

Klevet a reas alc’hwezioù an diwaller o treiñ e toull an nor houarn. Sevel a reas, tapout a reas an holl lizhiri e oa deuet a-benn da virout ha mouse’hoarzhin a reas d’e gambrererien a oa tres ar fulor hag an dipit warne. Liv an trec’h warnañ, e kerzhas goustadik betek ar gael verglet. Ur wech erru er straed, an nor o strapañ a-dreñv dezhañ, en em lakaas Leo da huchal evel n’en doa ket graet gwech ebet. Huchadenn an hini e oa aet ar maout gantañ. Deuet en-dro bev eus ur veaj pemp bloaz en ifern hag an dra nemetañ en doa c’hoant d’ober bremañ a oa adkavout an hini hag a rae “ma dousig” anezhi. Nepell diouzh ar vered e oa o chom en ur ranndi bihan ha teñval war ar pezh he doa displeget dezhañ en ul lizher e penn-kentañ o eskemmoù.

Pa oa o tremen hebiou ar vered e profitas eus un ambrougadenn-gañv evit tapout ur vleunienn da brofañ da Lila. Saludiñ a reas ar gañverien ha kenderc’hel a reas gant e hent, skañv e spered. Un ugent metrad pelloc’h e krogas da redek, da huchal ha da c’hoarzhin war un dro, betek ranndi e zousig.

39

Berr e anal goude redek kemend-all, ruz e zivjod gant an tommder, e skoas ouzh an nor. Respont ebet. Skeiñ a reas en-dro, kreñvoc’h. Respont ebet. Klevet a reas an nor a-dreñv dezhañ, treiñ a reas e benn ha gwelet a reas dremm ur vaouez kozh, liv skuizh en he c’herc’henn ha disfiz en he daoulagad :

— Piv oc’h-c’hwi ? a dufas-hi.

— Ur mignon da Lila on, a respontas Leo war un ton hegarat. Aet eo da bourmen moarvat ?

— C’hwi eo ’ni a skrive bemdez de’i ?

— Me an hini eo, emezañ, lorc'h ennañ hag o vousec'hoarzhin d'ar vaouez evel ma rae c'hoazh pemp bloaz a-raok evit touellañ ar re binvidik.

— Marvet eo dec'h, a lâras ar vamm-gozh. 'Peus ket gwelet an ambrougadenn-gañv, o tont ?

— Geo, a respontas Leo, goullo e zaoulagad, kouezhet e vousec'hoarzh hag an douar o vankout dindan e dreid.

— Hi 'ni eo 'oa e penn an ambrougadenn. 'Peus ket mann d'o'r amañ. N'hon eus ket ezhomm laeron na gisti, 'vefent paotred pe verc'hed. Kerzhit kuit 'raok na c'halvin an archerien.

Strapañ a reas an nor ha Leo en em gavas e-unan penn en trepas. Astenn a reas e vrec'h evit digeriñ dor ranndi Lila. Bountañ a reas anezhi ha dizoloiñ a reas al lec'h ma oa bet e zousig o chom. Ne oa ket kalz a dra. Ur gwele war an tu dehou, lizhiri Leo war an daol-noz ; an dommerez war an tu kleiz, tammoù koad e-tal kichen ; ul lec'h da fardañ boued e foñs ar pezh war an tu dehou ; un daol garrez hag ur gador dindan ar prenestr e-tal dezhañ.

Mont a reas betek an daol ma kavas un heskenn, ur wareg-rebed hag ul lizher. Diblegañ a reas al lizher, o voustrañ war an daeroù o tont. Lenn a reas al lizher, krenus ar skritur :

« Ma Leo ker,

Ne gavi ket ac'hanon ouzh da c'hortoz. Re glañv on ha ne soñj ket din e tremenin an noz. Te a zo paotr mat, Leo. Chañs n'az peus ket bet ha mil boan az peus bevet. Gouzout a ran e vo unan all ouzhpenn pa gavi ar ranndi didud. Ma digarez, Leo. Met sed aze soñjoù diwezhañ ur paourkaezh plac'h o vervel. Ennout e soñjan a-greiz ma santan emañ an Aotrou Doue o c'hervel ac'hanon en-dro en E gichen. Leo,

mar plij. Gra se e koun din, en enor ar garantez hon eus savet asambles. Kemer an heskenn-mañ hag ar wareg-bured-mañ ha kendalc'h da vuhez en onested.

Ne vin ket ma-unan pa varvin kar te a vo bepred ganin evel ma vin bepred ganit, ez kichen gant ma c'harantez.

Da zousig, Lila »

Serriñ a reas e zaouarn war ar paper ha leuskel a reas an daeroù da veuziñ e zaoulagad c'hlas. Ur vunutenn war-lerc'h e voe klevet huchadenn un den e karter Sant-Mikael. Chom a reas a-sav ar vuhez e-pad div segondenn. Blev o sevel o c'hreoñ war an divrec'h, tremen a reas an Ankoù dreist ar c'harter, ha pa 'z echuas an huchadenn e krogas en-dro buhez an dud.

An deiz war-lerc'h e tizoloas tud ar c'harter un trouz nevez. Kustumet e oant da glevet trouz ar c'hezeg o sachañ ur c'harr, huchadennoù ar marc'hadour glaou bepred o klemm, c'hoarzhadennoù o tarzhañ, chas o harzhal ha me 'oar-me. Met d'an deiz-se e klevjont un trouz n'o doa ket klevet gwech ebet a-raok. Buan e voe gwelet ur bern tud e korn straed ar glaouer hag ar c'hivijer. Pep hini a groge da c'hoarzhin en ur zizoloiñ eus pelec'h e teue an trouz. Ur paotr war-dro pemp bloaz warn-ugent met tres ar gozhni warnañ, distronk divent dindan e zaoulagad ma oa daeroù o teverañ a-greiz ma oa-eñ o plegañ-diblegañ un heskenn ha flourañ ur wareg war he zailhenn. Ur son skiltr ha spontus a deue eus ar benveg. Ne vije ket bet tu dezhe gouzañv an trouz-se ma ne vije ket bet ken farsus gwelet ur paotr oc'h en em staliañ war ar straed, lakaat e dog war al leur ha seniñ en un doare ken fall-put hep kaout tamm mezh ebet.

Met ne ouie ket tud karter Sant-Mikael e vije eus an abadenn-se bemdez, div pe deir gwech an deiz. Ar paotr ha

na gomze da zen ebet a deue ingal, bemdez d'ar memes koulz, da ginnig e drouz mat da vadaouiñ penn ar re vouzar. Buan e oant aet skuizh gantañ hag un deiz e voe skarzhet ar paotr er-maez eus ar c'harter a daolioù treid, tammoù maen o skeiñ ouzh e zivhar, sailhadoù dour taolet eus ar ranndioù e-pad ma oa o terc'hel kuit ar buanañ ar gwellañ.

Adkavout a reas karter Sant-Mikael e drouzioù boutin ha ne oa tra nevez ebet ken. Gallout a rae an dud kenderc'hel da vevañ o buhez hep tamm cheñchamant ebet hag evel m'o doa bevet o zud araoke.

Un nebeud sizhunvezhioù war-lerc'h e oa bet trouz gant un istor kriz c'hoarvezet e penn all ar gêr. Pa oa bet klevet komz eus an afer e karter Sant-Mikael e oa tremenet ur wagenn a giriegezh hag he doa liñvet buhez sioulik an dud. Paotr an ostaleri a oa o lenn ar gazetenn a-vouezh uhel a-dreñv d'e gontouer :

« Muntr euzhus er c'harter kenwerzhel :

Dec'h da noz e oa bet klevet huchadennoù spontus gant un toullad tud met ne oa ket peadra d'en em chalañ war o deus disklêriet an annezidi. Kavet ez eus bet koulskoude korf un den dianav dindan ur c'harr. Troc'het e oa bet e zivrec'h ha laosket ur wareg-bured en e gichen.

Spontet ha souezhet war un dro eo bet an archerien. Daoust hag eo ar wareg-se ur seurt kannad ? « Ober a raint o seizh gwellañ evit diskoulmañ an darvoud mantrus-se ha kas al loen gouez hag a c'hell divemprañ tud d'ar groug ar buanañ ar gwellañ, » a zisklêrie an Aotrou Maer un nebeud eurvezhioù war-lerc'h. »

Ar gêr gloz

Erruet e oa ar vag-dre-lien e-kreiz al lenn, pell e oant diouzh difreterezh ar c’henkizoù cheuc’h staliet war bord ar riblennoù, saourus e kave ar paotr ar sioulder-se na veze troc’het nemet gant karnaj al laboused-mor a dizhe al lenn hag a yae buan diwar wel.

— Prometet em boa deoc’h e vefe dreist an droiad, n’oc’h ket dipitet ?

Ne responte ket ar plac’h ; disoñjet en doa ne gomze ket mat italianeg ; adsevel a reas ar goulenn.

— N’on ket dipitet tamm ebet, un dudi eo.

— Ur banne Champagn all ?

— Ya, fresk eo, plijus-tre.

Brañsellat a rae dousik ar vag gant saflik ar gwagennoùigoù, astennet e oant war hirgadorioù war ar pont tek lufus, ne oa trouz ebet. Ar vag a heulie froud an avel skañv hag a oa ivez froud e vuhez dibreder : ur plac’h evit ur sizhunvezh, unan goant, aes ober ganti, toullou-noz, kirri

redadegoù... Hag a-wezhoù ur stultenn bennak da seveniñ, evel mont da dremen un nozvezh e fouzhleç'h ar gêr gloz, a-dreñv ar ramparzhioù, gant unan eus ar plac'hed-se hag a zeue eus... pelec'h ? Ne ouie ket re vat ha forzh penaos e tisoñje buan. Treiñ a reas e benn davet ar plac'h. Koant-eston e oa gant he blev du hir ha rodellek, he c'hroc'hen mel dous, he daoulagad glas-teñval. O vousec'hoarzhin outañ e oa.

Eus ar riblennoù e teue betek enno c'hwezh ar pin arvorel hag al lore-roz. Liv feuls an oabl digoumoul a darzhe en e zaoulagad, a drelate anezhañ ; un doare sederoni en em sile ennañ, seblantout a rae dezhañ e oa deuet ar bed da vezañ peurvut. Gant he riblennoù frondus e oa al lenn evel ur skrin a beoc'h hag a gened.

— Evomp d'hon eürusted peurbadel, a lâras en ur sevel e werenn.

Peurbadelezh ? Ur ger farsus a gleve en iliz pa oa yaouank, perak ne rafe ket gantañ ?

44

Kloz e oa daoulagad ar plac'h ; teneraet e voe gant he dremm distrafuilh, ur jestr a reas evit flourañ he brec'h, met d'ar poent-se end-eeun e voe klevet un tarzhe berr, ha da heul div stlakadenn hiroc'h hag a rogas glanded an oabl.

— Petra eo ? a huchas ar plac'h o sevel trumm.

— Netra, laboused-mor o tinijal, ar re-se a ra un trouz spontus gant o hir a eskell.

— N'eo ket se... tennou...

Tevel a reas, dislivet e oa hag o krenañ e oa.

— Arabat kaout aon, chaseourien e oa marteze, bezit sioul...

Ar plac'h he doa moustret buan warni, o vousec'hoarzhin e oa en-dro.

Margaret... Kontet he doa dezhañ e oa saoez hag e oa boemet gant sklaerder Italia, netra da welet gant latar Bro-Saoz. Ne oa ket en Italia abaoe pell, marteze e klaskfe chom da vat. Eñ ne rae forzh gant pezh a rafe, ur plac'h pe unan all, heñvel e oa dezhañ gant ma vefe cheñchet alies, ha ne oa ket e soñj lakaat an istor-se da badout muioc'h eget ar re all.

Pa voent distroet e kêr e kasas anezhi gantañ d'e genkiz. Ne seblantas ket merzout ar poull-neuial marmor, ar *patio* leun a vleunioù, an arrebeuri prizius. War a hañvale ne oa ket bamet gant ar builhentez a c'halle kinnig dezhi, evit ur prantad da nebeutañ ; ar plac'hed all koulskoude a ziskoueze bezañ dedennet-tre !

Diwezhatoc'h ez ejont e kêr da goaniañ. Un engroez a dud a oa, ramparzhioù ar grennamzer a oa sklêrijennet, mare an douristed e oa, ha war riblennoù ar ru e oa staliet morianed hag a werzhe bitrakoù a bep seurt, delwennoùigoù, aveleroù, seier *Gucci* faos hag all...

45

— Poent eo skarzhañ al loustoni-se, a lâras ar paotr o tiskouez anezho. Pe o skarzhañ pe o lazhañ.

Kemer a reas he dorn ha lakaat anezhi da dostaat outañ ; flourañ a reas he skoaz.

— Ar memes tra eo e Bro-Saoz ? a c’houlenнас outi.
— N’eo ket, n’eo ket evel-se...

O termal e oa ar plac’h.

— Evel merien emaint amañ, heug am eus outo !

Ar plac’h ne oa ket mui o selaou, paret e oa he selloù war ur strollad poliserien hag a stanke ar ru, o virout ouzh an dud a vont pelloc’h.

— Petra zo ?

— N’ouzon ket, deomp kuit !

Er saloñs bras e oant pa voe skignet ar c’heloù er skinwel : « *Tud hep paperoù o tont eus Albania, kuzhet er gêr gloz abaoe miz... Aozet ez eus bet ur furchadeg e-kerzh an abardaez, ret eo bet d’ar boliserien tennañ peogwir e oant feuls, tri zo bet lazhet, pemp gloazet, eizh arestet, ar re all zo tec’het kuit, klask zo war o lerc’h.* »

46

Souezhet e voe ar paotr gant ersav ar plac’h : evel seizet e oa, sellet a rae sonn ouzh ar skramm ha daeroù a ruilhe war he divjod. Hegaset e voe ar paotr. « Atav ar memes tra gant ar merc’hed, » a soñjas. « Trubuilhoù, daeroù, kizidigezh ha me ’oar-me... Trawalc’h ! »

— Petra zo ? a c’houlenнас outi war un ton garv. Perak emhout o klemmichal evel-se ?

Ar plac’h a baouezas a leñvañ. Komz a reas war un ton diseblant evel pa vije o tibuniñ istorioù kozh ha na sellent ket outi :

— Albania ma bro... Eno ar mafia, amañ ar polis...
Lazhet o deus ma breudeur... Hag e-keit-se...

— Unan eus ar re-se out !

Huchet en doa ar paotr, kounnaret e oa.

Sevel a reas ar plac'h ha mont davit an nor goustadik, o
strebotiñ evel ur mekanik direizhet.

— Da belec'h ez ez ?

— D'ar gêr gloz ez an en-dro, ganto.

Tec'haden

*“An neb na oar ket da belec’h ez a,
ne vo ket an avel a-du gantañ.”*

Senek

Ne chome nemet un nebeud greun kafe e-barzh ma dorn, bet dastumet war leur ar gegin. O frond c’hwerv a zegase soñj din eus ar mintinvezhioù sklaer hag evurus hor boa bevet asambles betek an devezh kent. Treiñ ha distreiñ a rae soñjoù du pe duoc’h em fenn. Peseurt fazi am boa graet ? Perak em boa laosket anezhi da vont kuit ? N’em boa kousket takenn ebet ha santout a raen ar skuizhder ouzh ma aloubiñ a wagennoù. Ar gazhez a selle ouzhin seder anezhi pe pilpous a-gorn marteze : « Pep tra ’peus graet a-dreuz », a seblante rebechiñ ouzhin. Soñj am boa eus ar weladenn d’he zad ivez. Tres trubuilhet a oa warnañ ar wech nemeti ma ’m boa gwelet anezhañ. N’en doa ket fiziañs ennon, sklaer e oa. Lâret en doa din zoken : « Mirout a rin ouzhoc’h d’ober poan d’am merc’h, pezh fallakr ». Hag ar gwir a oa bet gantañ a-benn ar fin : ne oan ket bet gouest da ziwall anezhi diouzh an droug. Graet em boa poan dezhi zoken. Aet e oa kuit ha dre ma faot e oa. Krediñ a raen klevet anezhi o c’hervel ac’hanon en noz. Met daoust ha gervel a raje ac’hanon zoken ? Lorc’h a oa enni, betek re. Ha m’he dije bet ezhomm eus ma sikour ? Penaos gouzout ? Selaou ar radio ? Gortoz ar c’heloù fall ?

Mevel al leti

Ul leti eus ar c'hentañ tout eo hon hini, a c'hellit krediñ, Aotrou enklasker. Ur gwel brav a sko war plasenn ar vourc'h hag an douristed a zeu ingal a vez atav plijet gant o chomadenn du-mañ.

Kavet em boa anezhi azezet war he gwele. O sellout e oa dre ar prenestr digor frank dirazi. A-boan m'he doa fiñvet pa 'm boa digoret dor he c'hambr. Heol splann a oa o teurel bannoù war he dremm. Trist e oa he fas avat, roudoù warni eus livaj an derc'hent hag eus nozvezhioù digousk moarvat. Dastumet buan he doa he blev melen en un torkad-blev war he c'hilpenn. Hoalus e oa he zresoù skuizh ha digalonekaet. Ken bresk e seblante bezañ. Piv n'en dije ket bet c'hoant d'he gwareziñ ? En he hiviz-norz e oa c'hoazh padal e oa ouzhpenn kreisteiz. Setu perak em boa kredet digeriñ an nor. Me gave din e oa aet kuit. Met eno e oa-hi, war he gwele, skeudenn vev ar velkoni hag an hiraezh. Edo o rambreal he daoulin dastumet etre he divrec'h. He divorzhed hag he divrec'h noazh a domme dousik dindan bannoù an heol. Ne ouien ket petra lavaret dezhi. Mezhekaet e oan pa 'm boa digoret an nor hep aotre. Koulskoude em boa skoet div pe deir gwech ouzh an nor. Chomet e oan dilavar. N'ouzon ket perak ne'z ae ket mat ganti. N'he doa rebechet netra ouzhin : troet he doa he fenn war ma zu ha lavaret, war un ton skuizh hag a-vouezh izel : « Ma laoskit amañ ma-unan, mar plij ».

N'em boa ket goulennet pelloc'h. Aet e oan kuit. Ha keuz am eus bet war-lerc'h, evel-just. Met penaos gouzout, Aotrou enklasker ? Emichañs ne 'm eus graet fazi micherel ebet.

An tad

Dre e faot dezhañ eo, m'en tou deoc'h. Ur bugel kizidik ha hoalus e oa ma merc'h. Levenez ma buhez e oa. Desavet em boa anezhi e-tal an aod.

Ne oan ket yaouank-flamm pa oa bet ganet. He mamm n'he doa ket bevet pell goude ganedigezh hor merc'h. Bresk e oa. Diaes e voe dezhi dougen ha gwilioudiñ. Gwanaet e oa bet he yec'hed ha tremenet e oa daou vloaz goude ganedigezh Silvi. Ur bugel evurus e oa, me 'gred bepred. Kresket e oa war an aod, en hor c'henkiz war an tevenn, e-kichen tour tan Bath. Redek a rae dre al lanneier a-hed an deiz gant he c'hi. Ur c'hi-spagnol, c'hwi 'oar, ur c'hi chase. Gantañ e oan sur ne c'hoarvezfe netra fall dezhi. Ne welemp ket kalz a dud, nemet e-pad an hañv e ve, pa zeue an douristed war an aod. Ur mestr-skol a zeue ingal da reiñ kentelioù dezhi. N'hor boa nemet ur mevel hag ur vatezh evit ober war-dro an ti hag ar boued. Ur c'houblad kozhik eus Pennsylvania. Kazi bemdez ez ae Silvi da zegemer paotr al lizhiri ha da saludiñ paotr an tour tan. Rust, ar vuhez-se ? N'ouzon ket. Ne oa kudenn ebet ganti. War-lerc'h, seitek vloaz e oa-hi, e oa aet da vBoston evit he studioù. Aotreet em boa anezhi da vont di, anat deoc'h. Soñjet em boa e oa gwelloc'h eviti. Ur plac'h speredek e oa, desket mat e oa bet, gellout a rae kas studioù uhel. Keuz am boa bet war-lerc'h. A feur ma tremene ar sizhunvezhioù hag ar mizvezhioù em boa nebeutoc'h-nebeutañ a geloù diganti. Distroet e oa er bloaz war-lerc'h, e miz Mae, asambles gant ur pezh istrogell. Daou vloaz 'zo, rik. Ma Doue ! Keuz am boa bet. Un den rust a oa anezhañ, o ! ya. Un den dister, mañsoner, a gav din. Penaos 'ta he doa gelllet izelaat evel-se, daremprediñ un den deut eus n'ouzon ket pelec'h, ne oa ket ur studier, nann. Ne oa tamm ebet un den desket pe soutil, en dije gelllet kompren anezhi.

Un den a netra e oa. N'em boa ket bet fiziañs ennañ, e mod ebet. Gouzout a ouien e c'hoarvezfe droug dezhi gantañ. Ur gwallober en deus graet d'am merc'h, sur eo an dra-se, ha n'eo ket marteze.

Ar gwaz

Gortoz, gortoz. Ne rae nemet gortoz. Petra ? Ur vuhez all, un den all, an evurusted n'on ket bet gouest da reiñ dezhi. Klasket hon doa koulskoude. Prenet em boa un tiig e kêr Waterbury nepell diouzh ma labour. Ne oan nemet ur micherour, met da gentañ em boa kalzik a labour ha gounit a-walc'h a raen evit bevañ propik hon-daou. Gellet em boa gwellaat hon tamm lojeiz tamm-ha-tamm. Hi a chome 'ba'r gêr. Ha kavout hir hec'h amzer moarvat. Labourat a raen start. Kinklet he doa an ti ha fardañ a rae boued mat din. N'ouzon ket penaos he doa desket. Se 'oa e penn kentañ hor buhez asambles. Tamm-ha-tamm em boa merzet ne oa ket drant ken. Ne gane ket mui. Yenoc'h-yenañ eo deuet da vezañ. Pa zistroen eus ma labour e veze astennet war he gwele peurliesañ, difiñv, trist ha mut. Nec'het e oan ganti. Neuze, goulenn a raen outi sevel, fardañ koan din, en em fitchañ evit mont er-maez hon-daou. Evit he mad e oa, krediñ a raen e oa se a oa d'ober.

Ar mengleuzier

Soñj am eus eus ar plac'h emac'h o tiskouez ar poltred anezhi din. Kejet em boa outi, div sizhun 'zo, pe tro-dro. En tren e oa etre Boston hag an aod. Ur c'hozh tren patatez a oa hag a gase an douristed d'an aod hag ar vicherourien d'o labour. Ar plac'h a oa he-unan da eizh eur noz, 'pezh n'eo ket boutin. Hag ur plac'h a renk uhel e oa, gwelet em

boa diouzhtu ne oa ket ur vicherourez gwisket gant truilhoù, he faner-verenn ganti dindan he c'hazel ha roudoù koan an derc'hent ha loustoni ar sizhun dremenet war he brozh. Ur plac'h desket e oa, ur vantell c'hlas teñval warni, un tog cheuc'h, doare an itronezed eus kêr, ur pezhriad levr ganti war he barlenn. Klask a rae lenn daoust d'he skuizhder. Liv an dic'hoanag a oa war he fas. Kinniget em boa dezhi un tamm bara amannenet dre ma seblante din bezañ divi ha marnaoniek. Gwall gontant e oa, 'toare. N'he doa ket nac'het. Astennet he doa he dorn gant mall. Hag un tamm kaoz a oa bet ganeomp. Kontet he doa din e tec'he rak he gwaz, hag a oa feuls ganti. C'hoant he doa da adkavout ur bugel, ma 'm eus komprenet mat, unan hag a veze desavet gant he mamm dezhi. Yaouank-flamm e oa, met gouzañvet he doa, anat e oa. War a seblant e oa dilabour he gwaz hag e skoe ganti ingal. Rediet en doa anezhi da zilezel he bugel peogwir n'o doa ket a-walc'h a arc'hant. O klask war-lerc'h e damm bara en doa dilojet meur a wech ganti. Ha mont a rae da heul, dre ret, gant an aon hag ar gasoni o kreskiñ enni.

Ar gwaz

Penaos he doa bevet a-raok kejañ ganin ? E norzh Boston en ur gêr vihan war an aod, gant he zad. Diaes e oa, bevañ a raent o-daou, he zad ha hi, e-pad an hanter eus ar bloaz. Un den kozh e oa met ne oa ket un tad tener. Biskoazh an disterañ pok pe moumoun, un den kalet e oa, a oa bet trenket e vuhez gant marv e wreg. N'o doa nemet un nebeud amezeien hag an tad ne rae netra evit aesaat an darempredoù ganto. En digenvez e oa. Gwelet em boa a-walc'h e oa kollet. Kredet em boa e c'hellfemp bevañ evurus hon-daou. Ar wech kentañ em boa gwelet anezhi

e oa o tiskenn eus un oto-sport, bleniet ganti. Fichet-kaer e oa, kalz re cheuc'h e oa evidon. Met gelllet em boa rentañ servij dezhi dre ma oa chomet sac'het hec'h oto war an hent. Ne 'm boa ket gelllet chom hep sikour, soñjit 'ta, ur fulenn he doa ezhomm ac'hanon ! Un taol chañs e oa hor c'hejadenn.

Ar c'helenner

Ur studierez vat e oa. Aketus e oa er c'hentelioù, c'hoant ganti da zeskiñ, anat e oa. Heuliañ a rae kentelioù lennegezh saoz ganin. Er c'hwec'hmiziad kentañ, bepred. Cheñchet e oa bet hec'h emzalc'h adalek miz C'hwevrer pe tro-dro. Ne oa ket gwall yac'h ar plac'h, klañvidik kentoc'h. Ne zeue ket mui d'am c'hentelioù en un doare ken ingal ha kavet em boa anezhi meur a wech o leñvañ en trepasioù hag ur wech pe ziv em c'hentel zoken. Nec'het e oan evel-just. Soñjet em boa e c'helle bezañ un istor-glizh a netra, met klasket em boa komz ganti memestra. Kontet he doa traoù drol din, ne 'm eus ket soñj pere resis. Diaes e oa krediñ anezhi : tud o tont dindan he frenistri bemnoz d'he zregasiñ, he lojerez a vije bet drouk outi... Ur plac'h klañv e oa. Ne oa ket mat en he fenn, am eus aon. Adalek an nevez-amzer ne oa ket bet gwelet er skol-veur ken. Gouzout a ouien memestra ne oa ket dianket da vat. Distroet e oa er gêr. Klañv moarvat.

Ar gwaz

Gwallgaset ma gwreg ganin ? Perak he dije kontet se ? Sach-blev oa savet etrezomp, gwir. Met biskoazh ne 'm boa skoet ganti. Doujañs am boa outi. Lavaret em eus deoc'h em boa graet poan dezhi, ar pezh 'zo gwir peogwir n'on ket

deuet a-benn da ginnig ur vuhez evurus dezhi. Bemnoz pa zistroen e klasken he dihuniñ, kinnig dezhi traoù plijus da ober : mont da bourmen war an aod, mont da zebriñ en ur preti, pe mont d'ar sinema. Nac'hañ a rae a-wechoù, diaes e veze din. Tabut a save a-wechoù peogwir e c'houlennenn outi petra felle dezhi ha ne responte ket. Chomet oan evel-se, meur a wech, mantret, oc'h ober labourioù bihan el liorzh pe en ti. Goulenn a raen ouzhin ma-unan : perak n'eo ket evurus ? Petra am eus graet a-dreuz ? Rastellat a raen an delioù kouezhet dirak an nor o vagañ a bep seurt soñjoù. Ne 'm boa diskoulm ebet. Ar gazhez zoken a seblante koll he c'hoant debriñ ivez. Straniñ a rae tro-dro din, o klask rimiañ ouzh ma divesker hag o viaoual tristidik. He mestrez ne felle ket dezhi flourañ anezhi ken. Ur bugel ? Kaout ur bugel a vije bet mat, marteze. Nann, n'hon eus bet bugel ebet. Jezuz ! Gwelet ho peus anezhi ? Ne oa nemet ur bugel anezhi ! Studiet eo bet he c'horf gant ur mezeg, emichañs ? Biskoazh n'he doa douget. Neb en deus kontet se deoc'h zo ur sapre gaouiad.

An tad

Peseurt gwallober ? Klaskit, Aotrou, ho micher eo ha n'eo ket ma hini. M'eo aet kuit ma merc'h, n'eo ket diabeg, a c'hellit krediñ. Lonket en doa egile moarvat a-raok mont a-benn dezhi ha rediet eo bet-hi da dec'hout kuit. Pe un dra vezhusoc'h c'hoazh a zo c'hoarvezet, piv 'oar ? Ne gomprenan ket perak n'eo ket distroet d'ar gêr. Degemeret em befe anezhi a dra sur. Biskoazh ne'm boa rebechet outi bezañ aet a-enep d'am bolontez. Soñjet em boa e vefe distroet goude bezañ gwelet ne oa ket un den eviti. Hag an droug zo c'hoarvezet ganti.

Penaos ez ae ganti a-raok mont kuit eus ar gêr, tri bloaz 'zo ? Melkonius e oa, gwir eo, bremañ pa gomzit eus se. Marteze ne 'm boa ket gwelet se sklaer ha fraezh. Ne oa ket ul latenn anezhi. Ne gomze ket eus he c'hubdennoù plac'h. Dre ma welen anezhi paket gant an hiraezh just a-walc'h, em boa soñjet leuskel anezhi da vont da vBoston. Hi an hini eo he doa goulennet.

Ar mengleuzier

Petra am boa graet goude bezañ kejet ha komzet ganti ? Ma... Diaes e oa din leuskel anezhi evel-se. C'hoant am boa da wareziñ anezhi. Un dimezell e oa, evel em eus lavaret deoc'h, met tres ur bugel kollet a oa warni ivez. Kinniget am boa dezhi dont du-mañ. Ne felle ket din ober droug dezhi, ar c'hontrol-mik eo. Diskennet e oamp asambles eus an tren e Stamford. Diskouezet em boa ma zi dezhi. Mezh am boa o kas ur plac'h evelti en ul lec'h ken uvel, daoust ma klaskan mirout anezhañ prop ha tout. Ne seblante ket bezañ heuet, e mod ebet. Gwall jentil ha seven e oa, er c'hontrol. Ne greden ket goulenn outi petra 'oa he faliou... A-bouez e oa, war ma meno, reiñ dezhi peadra da gousket ha da zebriñ betek ma vefe diskuizh a-walc'h evit soñjal ha kavout ur pal en he buhez. Istor ar bugel da adkavout ? Ne ouie ket mat pelec'h e adkavout. Chomet e oa er gêr betek an deizioù-mañ. Ne gomze ket mui kalz goude deiz hor c'hejadenn ha gwelloc'h e oa ganin leuskel anezhi hep soursial betek re eus se. Kavet em boa ur verc'h en ur mod daoust ma oa disheñvel-mik he doare bevañ diouzh ma hini. Sevel a raen mintin abred evit kregiñ gant ma devezhiad-labour. Hi avat, ne save ket, pe kalz diwezhatoc'h. Gwall skoet e oa bet gant ar pezh a oa em gavet ganti, anat.

Hag aet e oa kuit. Ne 'm boa gouezet netra en a-raok. Netra n'he doa lavaret din. An noz kent, dimerc'her e oa... Ne oa ket gwall laouen met jentil ha dous evel boaz. N'eo ket em eus anavezet mat anezhi, evel-just, un nebeud devezhioù nemetken. Hag an deiz war-lerc'h, diriaou tremenet, pa lavarin mat, e oa steuziet. Ne chome netra dezhi ken e-barzh ma zi : evel ma 'm bije hunvreet. N'on ket bet o kaout ar polis. Aon am boa e vefe rebechet un dra bennak ouzhin : dindan an oad e oa c'hoazh moarvat. Ne oan ket kar dezhi ha marteze ne oa ket ur soñj mat a-benn ar fin bezañ kinniget reiñ bod dezhi.

Ar mezeg-lezenn

Hanter-zrailhet eo bet he c'horf gant ar marc'h-du. Diaes eo gwelout sklaer an traoù. Ne c'hell ket bezañ en tu all da 20 vloaz. Marvet eo war an taol, daoust ma ne yae ket buan c'hoazh ar marc'h-du. Yac'h e oa en a-raok, evit pezh a c'hellan stadañ. N'he doa douget morse. Lonket he doa louzoù pe alkol en 12 eurvezh kent diouzh ar pezh am eus kavet en he stomog. Penaos e c'hell bezañ kouezhet diwar ar pont ? Aze eo diaes din lavaret. Hag-eñ e oa he holl skiant ganti ? An dorn-red n'eo ket gwall uhel. Ken buan all eo stouet a-us d'an dorn-red ha kouezhet, ne gav ket deoc'h ?

Klozadenn an enklask diwar-benn Silvi X

Ur gwallzarvoud e oa lamm an dimezell Silvi X war an hent-houarn e kêr Stamford d'ar 6 a viz Mae 19... N'eus abeg ebet da damall den na da soñjal eo en em zistrujet. Trubuilhet e oa an dimezell Silvi X met n'he doa ket klasket en em zistruj en a-raok. Disklêriañ a ra ar mezeg eo bet badaouet gant louzeier pe alkool moarvat a-raok kouezhañ diwar ar pont da 3 eur noz ha riklañ dindan an Express a oa just a-walc'h o loc'hañ eus Stamford.

Goulc'han KERVELLA

**Perig Herbert, sonaozour
ha brogarour breizhat**

Ur pennad-kaoz gant e wreg,
Jacqueline Herbert

58

© Jacqueline Herbert

Goulc’han Kervella – Piv oa Perig Herbert ?

Jacqueline Herbert – Ganet e oa bet Perig (Pierre) d’an 11 a viz Gouhere 1935, e kêr Nere (Charente-Maritime), e lec’h ma oa e dad tailhanter. Ur c’hoar en doa, unnek vloaz koshoc’h egetañ. E dud ne oant ket Breizhiz. E Pariz e oa bet ganet e dad, met e dud-kozh a oa bet o sevel istr e Lokmaria-Kêr, e Bro-Gwened, e-pad un nebeud bloavezhioù, hep ober nemeur a verzh. Mamm Perig a oa bet ganet en departamant Herault. He mamm dezhi avat a oa a-orin eus Minieg-Morvan, etre Dinan ha Dol, en ur familh paramantourien vihan e Sant-Maloù. Liammet e oant gant familh Surcouf, ar reder-mor brudet. Ar vamm-gozh-se a oa o chom e ti Perig pa oa-eñ yaouank er gêr. Dre e vicher, o labourat dindan ar Stad, e dad a veze kaset eus un eil kêr d’eben. E Saint-Gilles-Croix-de-Vie e oa ar familh o chom e-doug an Eil Brezel Bed, e Figeac (Lot) goude-se.

GK – Penaos e tommas Perig e galon ouzh Breizh hag ar brezhoneg ?

JH – Pa voe Perig daouzek vloaz, hag eñ er pempvet klas e Figeac, e krogas ur c’hleñved nervennoù ennañ (Sindrom Guillain-Barre). Seizet e oa e zivhar, ne oa ket gouest da vale ken, ha nebeud a nerzh dezhañ en e zivrec’h. E-pad pemp bloaz e voe klañv er gêr, nebeud a fiziañs dezhañ da c’hellout parañ. E vamm-gozh a oa ganto er gêr, kalz e komze-hi ouzh ar c’hrennard diwar-benn he yaouankiz e Breizh. Kregiñ a reas ar paotr da zeskiñ brezhoneg, gant ul levr bet d’e vamm-gozh. “Perig” a voe ret ober anezhañ diwar neuze. Nammet evel ma oa e kase e amzer o lenn kalz, oberennoù Shakespeare, Racine, Machiavel, Marx, Lenine hag all... Dioutañ e-unan e teske traoù a bep seurt, diwar-benn ar verdeadurezh na pa ve ken. Tresañ kalz a rae ivez, doareoù bannoù-treset, levezonet gant E.P. Jacobs, pe doare keltiek nevez Kreston. Eskemm lizhiri a rae gantañ.

GK – Hag ar sonerezh, 'mit-hu ?

JH – Diwezhat a-walc'h e stagas ganti, daoust ma oa sonerien varrek e tiegezh e dad. Selaou sonerezh a rae pa oa klañv. Gant Beethoven e oa entanet. Kalz amzer a dremene e ti un amezeg e Figeac, an aotrou Petitjean, kelenner piano hag orglez anezhañ, bet o studial gant Gaston Litaize. D'e seitek vloaz, deut e yec'hed da wellaat ha muioc'h a nerzh en e izili, a-drugarez d'an dreser, e krogas Perig da zeskiñ diouzh ar piano gant an aotrou Petitjean. D'e 18 vloaz ez eas da Dolosa a-benn deskiñ gant an itron Daurat, er skol sonerezh. Buan ez ae war-raok. En e-unan e oa ha daremprediñ studieren vreizhat a rae. Kendalc'het en doa da zeskiñ brezhoneg dre lizher gant an aotrou Troal, ha kroget da seniñ biniou bras war ar memes tro. D'e 19 vloaz ez eas da chom da Lille, e lec'h ma oa bet anvet e dad. Ne oa plas ebet ken e klas piano skol sonerezh ar gêr-se. Setu Perig o vont da zeskiñ diouzh ar bason. Etre 1954 ha 1960 e voe skoli et eno. Kalz a studieren vreizhat a oa e kêr Lille tro ar bloavezhioù 1950. Anaoudegezh a reas gant Yann Guezille, soner e Kevrenn Roazhon. Seniñ a rae Perig biniou bras e *Kelc'h Keltiek Lille*.

60

Paotr ar pib-ilin

Nodda

Kañvagan evit Herri Leon' ar big'

GK – Stag-mat e oa bepred ouzh Breizh ?

JH – Er bloavezhioù-se, hag eñ yac’hoc’h, erruet ar vakañsoù e loc’he davet Breizh, en ur c’hoari biz-meud, e vinioù hag e garnedoù gantañ. Gant ar gwenn-ha-du war e sac’h evel-just... Tro an herberc’hioù yaouankiz a rae da gavout bod, ha tro ar stajoù. E *Kamp Etrekeltiek ar Vrezhonegerien*, e Kastell-Nevez-ar-Faou hag e kamp *Ar Falz*, e Kastellin, e oa bet evit peurzeskiñ brezhoneg. Sot e oa deut da vezañ gant ar sonerezh keltiek. E gouelioù keltiek Brest e veze. Mignon oa gant Yann Cheun Veillard, Donatien Laurent, Herri Leon, “ar big”... E 1957 en doa graet anaoudegezh ganto e staj Groñvel. An hevelep stajoù a zarempredent. Nozvezhioù-pad e choment, dindan an deltenn, o seniñ hag o tielfennañ tonioù ha gwerzioù Breizh, ha sonerezh pibroc’h Bro-Skos.

GK – Penaos ho poa graet anaoudegezh gant Perig ?

JH – Kejet hor boa an eil gant egile e Lille. Darempreder Herberc’h ar Yaouankiz e oa Perig, hag ur brezegenn diwar-benn Bertold Brecht a oa bet aozet eno. Me, mestrez-skol yaouank, am boa lennet tost da vat holl e bezhioù-c’hoari a-feur ma vezent embannet e galleg. Roet em boa ma ali, ha kendalc’het hor boa da gomz, Perig ha me, goude an abadenn, war ar riblenn-hent. Un den burzhudus oa, ur paotr dibar, gouiziek-kenañ war veur a dachenn, tudoniezh, yezhoniezh hag all... Ur spered lemm, tuet da grouiñ. Leun-barr oa e galon a garantez evit Breizh hag ar sonerezh. Ha ni dimezet e oamp o chom e Douai. Tapet en doa ar vedalenn aour evit ar seniñ bason, ha medalenn Lille evit e holl studioù. Neuze e oa deut evitañ ar mare da vont d’ober e goñje, e amzer-soudard. Brezel a oa en Aljeria d’ar poent-se (1954-1962). Ha kaset Perig da gêr-Auch (Gers), abalamour e oa bet “niveret” e Tolosa, pa oa eno o chom. E 1960 en doa savet an ton *A-raok mont da soudard*, evit ar bagadoù. Forzh pegen bresk e oa e yec’hed e oa bet lakaet en ur rujumant harzhlammerien !

Darbet e voe dezhañ bezañ kaset da vrezeliñ da Aljeria. Savetaet e voe gant daou zarvoud. Divodet ha galvet en-dro e Bro-Frañs e oa bet e rujumant harzlammerien eus Aljer, goude ar *Putsh*, peogwir ne oa ket da gaout fiziañs en ofiserien a oa bet niverus o heuliañ ar jeneral Salan hag an O.A.S. Er memes mare, Alamaned ar Reter a oa o sevel Moger Berlin, evit mirout ouzh Berlinerien ar Reter da dremen e Berlin ar C'hornôg. Da Vetz, war al linenn Maginot, e voe kaset Perig, da ziwall ar vro, ken kaz...

Start ha poanien e voe evitañ e zaou vloavezhiaed arme, ha peurgollet zoken evit e studioù sonerezh. N'eo ket bet ur pennad laouen eus e vuhez. Klañv oa e dad, c'hwec'h miz war-lerc'h ma oa echu e amzer-soudard gant Perig, e varvas. E vamm a zeuas da chom ganeomp. Ganet hor merc'h kentañ Gaelle, ha Katell, bloaz war-lerc'h. Koantik o-div !

GK – Kendalc'het en doa gant ar sonerezh war-lerc'h e amzer-soudard ?

JH – Ne voe ket aes dezhañ kregiñ en-dro gant e studioù war-lerc'h un troc'h evel-se. Re oajet oa evit mont da Skol Sonerezh Pariz. Broudet e voe gant e gelennerien da lakaat e anv e Skol Normal ar Sonerezh, e Pariz, e 1963. Eno e teskas diouzh klotadouriezh, fugeen, kendonouriezh gant Simone Plé-Caussade, ha diouzh renerezh klavier (laz-seniñ) gant Fernand-Lamy.

GK – Seniñ a rae atav ?

JH – N'en doa ket kalz amzer ken d'en ober. Skrivañ sonerezh e oa e bal pouezusañ, forzh penaos, ha n'eo ket seniñ. Memestra en doa savet un nebeud tonioù evit ar bagadoù. Dalc'hmat e veze o kanañ en ti.

GK – Ha p'en doa tapet e skrid-testeni evit ar fugeen hag ar gendonouriezh ?

JH – D'ar mare-se edor o sevel servij ar sevenadur e Kêr Vitry-sur-Seine, e kreisteiz Pariz. Eno e kavas Perig labour e 1966, evel rener ar servij-se. Betek ma yeas war e leve, e 1995, e chomas eno da labourat. Kuzulier sevenadurel evit ar sonerezh e voe da gentañ, ha rener ar skol sonerezh azalek 1985. Ul labour hag ur vuhez pinvidik. Lakaat an holl, bugale ha tud deut, da anaout ha da garout a bep seurt sonerezh : sonerezh klasel, sonerezh an XX^{vet} kantved, sonerezhioù ar bed, sonerezh c'houiziekl ha sonerezh ar bobl... Sonerezh liammet gant an arzoù all. Er bloavezhioù 60-80 e oa birvilh bras war dachenn ar sevenadur, c'hoant deskiñ, c'hoant gouzout o doa an dud... « Biskoazh a-hed ar c'hantvedoù, a lavare Perig, n'eo bet c'hoarvezet gant an dud kaout kement a chañs da zizoleiñ sevenadur an denelezh, eus kement bro ha kement mare. » Dedennet e oa gant pep tra, ha laouen-bras o rannañ ar pezh a ouie gant ar re all.

GK – Ur vicher a gelenner oa, a-benn ar fin.

JH – Ur vicher “dihuner” a lavarfen kentoc'h, rak pelloc'h eget kelenn e felle dezhañ mont. Adnevesaet en deus kelenouriezh – an doare da gelenn – ar sonerezh, gant sikour kelennerien yaouank all. “Hentennoù dre bleustriñ” a implijent. Bodet oa kuzulierien sonerezh kêrioù all diwar-dro en ur gevredigezh evit aozañ sonadegoù evit ar skolidi. Dalc'hmat ar youl da reiñ da anaout, da rannañ gant ar re all... Evit ar pezh a sell ouzh ar sonerezh vreizhat, e skrive pennadoù hag e eskemme ingal lizheroù gant sonerien ar B.A.S.

GK – Amzer en doa da sevel sonerezh ?

JH – E Vitry eo e c'hellas kas e vennad da benn : sevel sonerezh dioutañ e-unan. Peseurt sonerezh ? Sonerezh a-vremañ, rik ha poellek, ha leun a from daoust da se, ha levezonet gant ar sevenadur keltiek.

GK – E brezhoneg eo skrivet anv e oberennoù.

JH – N'eo ket an titloù nemetken a zo brezhoneg. Ar frammadurioù, al livioù mozek a oa gwriziennet don er stummoù keltiek en doa studiet pizh. An dud ne gomprenet ket atav an traoù-se, met o c'hlevout a raent, hep gouzout dezho. Da skouer *Imram*, *Eizhadenn* ha *Salm* a zo awenet gant doareoù sonerezh inizi Hebrides.

Evit mont abenn da bep diemglew a c'hellfe sevel a-zivout al labour-mañ hag evit herzel ouzh ur falstamall bennak, e fellfe ñn lavarout diouzhtu n'eo na Sonerezh¹ P.-obaireachd² (er ster a zo bremañ gant ar ger-se) na Sonerezh³ "Giz. Pobl", daoust ma'z eus damhevellderioù ouzh an eil hag egile.

N'eo Ket ur Sonerezh hengounel eveljust, peogwir n'eus bet morse netra eus ar seurt-se a-ziajent, e Breizh, ur Sonerezh awenet gant hengoun hor pobl, gwiriziennet en hengoun-se hag o tiwanañ d'outañ ne lavaran ket.

Ma c'hellfen ober ur c'heñveriadur, e lavarfen e'z eus tu da sellout ouzh "biniaouerezh" evel ur c'heva-talder sonerezhel ouzh "Barzhaz dianav" Roparz Hemon. Plijout a reas din huñvreal e oa ar biniaou-bras ur benveg a-viskoazh e Breizh hag tñinañ evitañ Sonerezh un tremened "Klasek" n'eus bet morse anezhañ.

N'eus Ket touell da gaout, ne vezo Ket Kavet e grad ar sonademoù-se, a-dra-sur, gant Kalz taol.

Daoust d'an evezhiadenn graet uheloc'h, lod a lavaro ur wech ouzhpenn : on ne bricole pas une mélodie *venetaine pour en faire un Pibroch...* Lod all, eus an tu en-

patrom-mañ-patrom ? perak ne vefe ket ar gwir genin da Zibah ar stummoù, ar furmoù, a bijo din hag en em rin outo, dieub ?

Oes, komzomp un tammig diwar-benn-se.

N'am eus Ket Klasek an nevezadenn evit an nevezadenn, gant eo. Ne vefen ket bet poellek avat, o c'hem hep d'arzel kent eus arzamantoù ar stumm Klasek⁴ Dodenn hag argemmadurioù⁵. A-walc'h eo sellout ouzh ar sonerezhioù unnevezhkanek europat en hevelep marevezh gant ar Pobaireachd evit montañ ar biniaou-digezh anezho.

Ken diboll all e vefen bet, ac'h ober va menoz sirivañ evit ar biniaou-bras hag o tremen hep gouzout doare eus ar Pobaireachd, ar sonerezh gouizieik nemetañ (ha keltiek ouzhpenn-se!) a anavezomp evit ar benveg. Ur seurt "patrom-ski" eo ar "c'h/ceol Mor", talvoudus evit anavezout a-dost kalvezelezh ar benveg (pe stekerezh ar benveg, mar Karer) hag evit ober gant ar c'halezelezh-se da sevel argemmadurioù ha d'o dorenn.

Savet em eus va labour, enta, war deir dinizeenn :

- 1) Teurel a-walc'h bras ouzh "stummoù mozel" hor Sonerezh hengounel ha dougen bri dezho.
- 2) Lakaat da dalvezout galludezhioù ar benveg, hervez 1)
- 3) Lakaat da dalvezout nevent arzamantoù a zo gant ar stumm "Dodenn (anvet pennoù ar leor-mañ) hag argemmadurioù", hervez 2) ha 2).

Seip Huser

forzh... Sonaezour, bet biniaouer gwechall, e evit ar biniaou-bras kenkent ha n'eus ha perak ne gemerfen ket da Zanvez, pour da betra e rankfen plegañ d'ar

GK – Penaos e skrive an notennoù sonerezh ?

JH – E-unan e skrive e gevrollennoù. Tresañ anezho a rae, kentoc’h. Oberennoù arzel evit an daoulagad e oant, a-raok dont da vezañ sonioù ha tonioù evit an divskouarn.

GK – Sonet e veze e oberennoù ?

JH – Skrivañ ne oa ket a-walc’h evel-just. Un oberenn sonerezh a zo graet evit bezañ sonet ha klevet. Da ger ez a ul laz-seniñ, ha diaes d’unan er-maez eus ar metoù parizian tapout un urzh-skrivañ. Un den uvel e oa Perig. Ne blij e ket dezhañ en em veuliñ, na skrivañ evit ober al lez d’ar re e oa ganto ar galloud divizout. Se zo kaoz n’en deus ket bet tro da sevel sonerezh evit ur c’hlaviaz klok, ul laz-seniñ bras.

GK – Evit peseurt sonerien e skrive neuze ?

JH – Lazoù-seniñ bihan, pemp pe eizh benveg enno. *Salm 2* nemetken en doa gellet krouiñ gant ul laz brasoc’h, ul laz-kanañ merc’hed hag ur pevarad-kerdin. Berzh en doa graet, fromet-bras e oa bet ar selaouerien. Skrivet e oa bet gantañ e 1982 ha krouet d’ar 15 a viz Du 1985, e Ti ar Skingomz e Pariz.

GK – Enrollet e oa bet ?

JH – Ya, gant tud ar skingomz. Siwazh, kollet eo bet an enrolladenn ganto ! Dre chañs hor boa-ni enrollet an abadenn pa oa bet skignet er skingomz. N’eo ket dreist ar son, met gwelloc’h eo eget netra.

GK – Ne veze ket sonet alies e oberennoù neuze ?

JH – Ur wech bennak, ral a wech. *Lezdon* da skouer, a oa bet goulennet outañ skrivañ, a-berzh ar stad, e 1983. Un oberenn bouezus a bade ugent munutenn. Morse n’eo bet sonet.

GK – Perak 'ta ?

JH – Peogwir e oa bet troc’het an arc’hant d’al laz-klaviaz a dlee krouiñ anezhi. Ar memes tra a oa bet c’hoarvezet gant *E luc’h an heolioù dir*, skrivet e 1984, evit peder bombard, pevar c’hlav dre c’hwezh hag ur c’hourbiolin, hag a oa da vezañ sonet da geñver gouelioù Serr-noz Roazhon (*Les tombées de la nuit*). Ken digalonekaet e oa ma oa paouezet da skrivañ sonerezh.

GK – Mat e veze degemeret e sonerezh gant ar selaouerien koulskoude.

JH – Ya. Bewech ma veze sonet un oberenn bennak gant Perig e veze meulet, evel ur c’hrouer don e awen ha disheñvel diouzh ar re all. An anvioù brezhoneg marteze eo a zo bet kaoz e vije bet renket Perig e-touez ar sonaozourien “folklorel”.

GK – E Breizh e veze graet muioc’h a stad d’e sonerezh ?

JH – Rener laz-seniñ Breizh a gave dedennus e oberennoù. Nemet re ziaes da zeskiñ pa n’o doa mestr-soner ebet o chom pell amzer a-walc’h e penn al laz-klaviaz. *Salm 2* a oa bet goulennet seniñ gant Mestroniezh al Liger. Re ziaes e oa bet kavet an destenn vrezhonek da zeskiñ evit ar vugale. Petra reoc’h, ne oa ket o yezh, nag o spered !

GK – Ha daoust e oa deut e hunvre da wir e-keñver Breizh ?

JH – Ha ni o chom e Vitry, e-kichen Pariz, en doa Perig ezhomm distreiñ da Vreizh en hañv. Un hunvre a oa en e benn : prenañ un ti bihan en tu bennak, en ur vro vrezhonek, evit reiñ gwrizioù d’hon div verc’hig. A-vec’h espernet arc’hant a-walc’h ganeomp hon doa kavet ur pennti bihan da brenañ e Sant-Vig, ouzh tor ar Menez C’homh. Bep bloaz, a-nebeudou, hon doa kempennet anezhañ. Un tiig evit tud

paour a oa dioutañ, devezhourien, intañvezed a vage emzivated evit gounit o bara. *Porzh ratig* a veze graet outañ. Eno eo hon eus tremenet al lodenn eürusañ eus hon buhez. Evel Perig eo an ti, uvel, eeun, met “un ene a zo ennañ”, gouez d’an dud.

© Jacqueline Herbert

Perig ha Jacqueline Herbert e Sant-Vig

GK – Ha sonerezh Breizh ?

JH – Abaoe 1968 e oa troet-bras Perig gant ar pibroc’h, “sonerezh veur Bro-Skos evit ar binioù”. Abaoe un toullad bloavezhioù e oa dedennet sonerien Vreizh gant ar sonerezh-se, anavezet ganto da geñver stajoù e *College of piping*, e Bro-Skos. War c’houlenñ Donatien Laurent hag a oa unan eus ar re gentañ, asambles gant Herri Leon (marvet e 1962), o plediñ gant ar sonerezh-se, en doa Perig graet e soñj skrivañ *Pibaerezh*, da lavaret eo *Pibroc’h’s*, sonadennoù evit binioù bras, diazezet war donioù brezhonek. « Evel ma vije bet e

Breizh sonerezh evit ar binioù bras, hengounel ha gouiziek war an hevelep tro, e-giz ma oa diouti e Bro-Skos. » Broudet e oa Perig gant sonerien yaouank a live uhel a oa e Breizh d'ar mare-se : Herve Thomas, Jakez Pincet, Patrig Molard... Eskemm lizhiri a raent, e brezhoneg evel-just. Bodet eo bet an tonioù en doa savet dindan an anv “Biniaouerezh” (1975-1977).

GK – Petra int deut da vezañ ?

JH – Patrig Molard eo az eas ar pellañ war an hent-se hag a oa nevez e Breizh. Bep hañv ec'h en em gave gant Perig e Sant-Vig. Pebezh mare benniget ! Dont a rae Patrig gant e sac'h burzhudus, ennañ e vinioù bras, a bep seurt fleütoù, *uilleann-pipes*, taboulinoù hag all... War-lerc'h al labour e kinnigent un abadenn sonerezh, dirak hon div baotrez bamet ! Ne oa ket aes reiñ da gompren d'ar re yaouank entanet gant ar pibroc'h rik, bet desket ganto e skolioù Bro-Skos, e oa da gentañ un afer a gerzegezh, ha ret neuze derc'hel d'ar spered krouiñ, un tamm bennak. A-benn sikour anezho en doa Perig enrollet an tonioù hag ar skeulenoù pouezusañ gant e vouezh. Brav-kenañ e oa.

GK – Enrolladennoù war bladennoù a zo ?

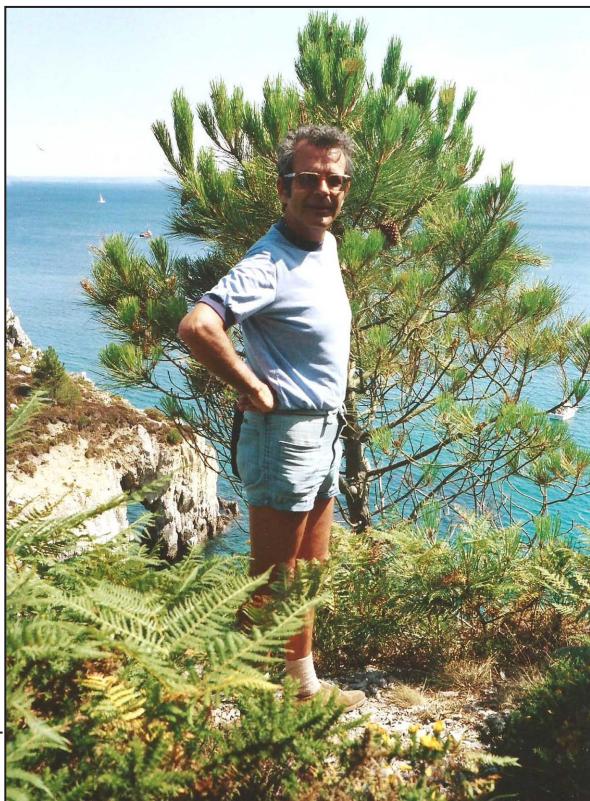
JH – Patrig Molard en deus enrollet un nebeud oberennoù. Soñj enroll ar re all en doa ivez, gant mouezh Perig lakaet e penn kentañ ar pladennoù. Siwazh, n'en deus kavet den ebet evit paeañ ar pladennoù-se. Andre ar Meut en deus bet kempennet un ton anezho, *Bloavezh mat*, evit bagad Lokoal-Mendon, ha bet ar priz kentañ gantañ e kenstrivadeg ar bagadoù, e 2003. *An dorgenn* a zo war eil pladenn *Antologiezh an delenn geltiek*. Hag echu pelloc'h ! N'eo ket anavezet sonerezh Perig, tamm ebet. Dizale ne vo tamm anv ebet ken anezhi. O klask liammañ, en un doare soutil ar sonerezh hengounel gant ar sonerezh c'houiziek, en deus displijet d'ar sonerien hengounel koulz ha d'ar sonerien glasel !

GK – *Penaos en deus graet evit gellout studial hag eskemm e brezhoneg diwar-benn ar sonerezh ?*

JH – Ret eo bet dezhañ sevel ul labour skiantel war ar gerioù sonerezh da implijout e brezhoneg. Lakaat ar gerioù da glotañ gant ar sonerezh, resisaat o ster, krouiñ gerioù nevez diouzh ret... gant poell, evit bezañ degemeret gant al lod vrasañ. Sikouret eo bet gant Jil Ewan, yezhoniour ampart anezhañ. Embannet ez eus bet pennadoù er gelaouenn *Hor Yezh*, ha savet *Geriadur bihan ar sonerezh* e 1985.

GK – *Petra a blike dezhañ estreget sonerezh ha brezhoneg ?*

JH – A-viskoazh e oa bet dedennet gant an natur hag al laboused. E Sant-Vig ec'h evezhie al laboused-mor hag eskemm gant un amezeg kozh, ur chaseour anezhañ, hag a ouie mat diouzh al loened. Plijout a rae da Berig mont e-unan diouzh ar mintin e Forn-raz Rozañ, e Tal-ar-Groaz, e lec'h ez eus bet savet ur ged-lec'h evit sellout ouzh al laboused, pe bale war devennoù ar Gern. Pa voe echu gantañ e c'heriadur sonerezh e krogas da zastum an anvioù laboused hag o renkañ, en un doare skiantel. Kenlabouret en deus gant Tudu Huon, evnoniour gouest anezhañ, ha Divi Kervella, deut o-daou da vezañ mignoned vat dezhañ. Etre 1992 ha 2001 en deus savet 14 pennad en *Hor Yezh*. Ar pemzekvet a zo bet echuet gant Tudu, diwar notennoù Perig.

Perig Herbert o vakañsiñ er bloavezhioù 1980

GK – Betek dibenn e vuhez en deus labouret war an evnoniezh eta ?

JH – Ya, e Roazhon e oa. Fellout a rae dezhañ kuitaat rannvro Pariz, kerkent ha ma c’hellfe. Pa oan deut me ivez war va leve e oamp deut da chom da Roazhon, hanter-hent etre Sant-Vig ha Vitry, e lec’h m’edo hor merc’h Katell o chom. E-pad daou vloaz en deus bevet eürus Perig amañ, hep gouzout dezhañ e oa tapet gant ar c’hleñved. E-pad daou vloaz all eo bet o stourm ouzh ar c’hrign-bev. Fellout a rae dezhañ echuiñ e labour war anvioù al laboused. Marvet eo d’ar 27 a viz Meurzh 2001. Nebeud a chome d’ober evit

peurechuiñ al labour. Pemp bloaz ha tri-ugent oa. C'hoant en doa skrivañ levrioù skiant-faltazi evit ar grennarded, siwazh n'en deus ket bet amzer d'en ober ! Diwezhatoc'h eo bet roet Priz Roparz Hemon dezhañ evit e holl labourioù war ar brezhoneg, met aet e oa da Anaon.

GK – Ur vuhez eürus en deus bet memestra ?

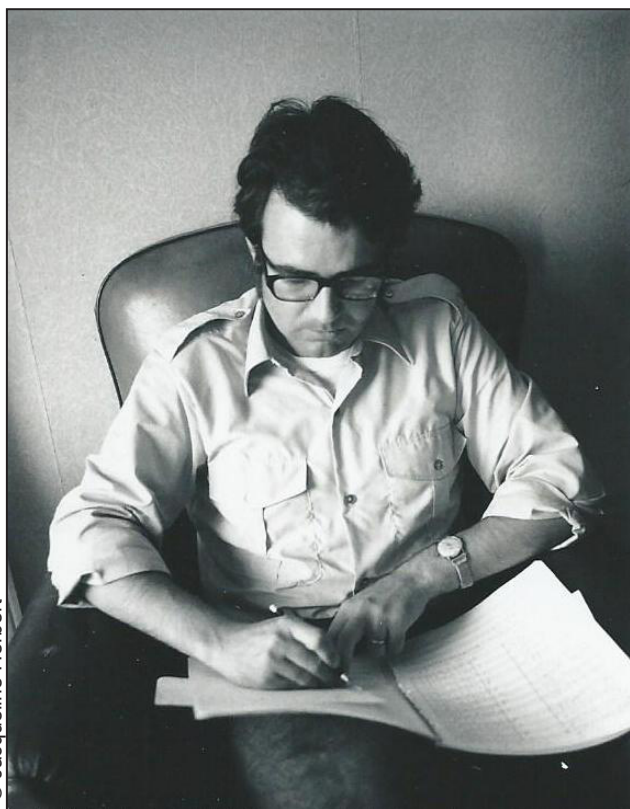
JH – E lod a eürusted en deus bet, ya. Met disheñvel e vefe bet e vuhez ma vije bet yac'hoc'h. A-hed e vuhez den gour en deus bet ranket diskregiñ meur a wech. Meur a dra en deus bet c'hwitet abalamour d'an dra-se moarvat. Koulskoude ne gomze ket kalz diwar-benn poanioù hag enkrezioù e yaouankiz. Ha ni ne daolemp ket a-walc'h a evezh outo moarvat. Un den didrouz oa, kizidik-kenañ en e greiz, met laouen an aliesañ ha karantezus. Marteze eo bet c'hwitet e vuhez sonaozour gantañ, e vuhez vicherel avat n'eo ket bet. Labour dreist en deus kaset da benn e Vitry, istimet-bras oa gant an holl. Hag e vuhez familh n'en deus ket c'hwitet kennebeut. Chom a ra bev hêrezh Perig, rannet etre hon div blac'h. Ar brezhoneg gant Gaelle, ensellerezh en Deskadurezh-stad, karget eus ar c'helenn brezhoneg ; ha Katell, a gelenn fleüt-treuz ha livourez anezhi ouzhpenn ; he mab dezhi a zo o studiañ piano e CNSMD e Lyon.

GK – Ha c'hwî, Jacqueline ?

JH – Me n'on na Breizhadez na sonourez ! Ganet on e hanternoz Bro-C'hall, ha mestrez-skol karget da skoazellañ ar vugale gant diaezamantoù e oan. Met bevet em eus gant Perig e garantez evit Breizh. Ar varzhoniezh a blije kalz din. Dizoloet em boa barzhoniezh Breizh dre ar Barzhaz Breizh da gentañ, ha skrivagnerien c'hallegerien da heul... un drugar ! Ezel e oan eus ar gevredigezh *Atelier de poésie*, e Vitry. Lennadennoù ha diskouezadegoù hor boa graet. Desket em boa brezhoneg gant hentenn Per Denez, *Brezhoneg buan hag aes*, gant kalz plijadur. E Vitry avat e oa diaes pleustriñ war ar

yezh. Diskroget em boa p'am boa adstaget gant studioù psikologiezh. E 1986 em eus graet va zezenn, hag embannet ul lev'r gant Desclées de Brouwer, e 1995.

Goude marv Perig, ha me en va-unan er gêr, em eus sellet ouzh an holl levrioù brezhoneg. Ne c'hellen ket lezel anezho mut, evel korfoù marv. Spered Perig a chome bev enno. Setu em eus splujet e-barzh ar brezhoneg en-dro, gant *Skol an Emsav*, *Sav-Heol*, stajoù hañv... Ha lennet em eus al levrioù e oa bet Perig ken eürus ouzh o lenn. Met, re ziwezhat e oa siwazh ! Ma brasañ keuz eo. Pegen eürus e vefemp bet m'am befe desket ha komzet gantañ e koulz... Re ziwezhat, ha re verr e vuhez !

© Jacqueline Herbert

Oberennoù sonerezh Perig Herbert

A-raok mont da soudard, 1960

Diagonales 1, 1966

Pevarbenveg, 1967

Quatre commentaires, hervez oberenn Maïakowski, 1967

Pevar benveg, 1967

Diagonales 2, 1968

Uryen, goulenn digant an ORTF

Etude 1, 1969

Oiseaux pour un soleil de fer, 1968-1970

Imram 1, 1970

Raklavar a c'hwervoni, 1971

Imram II, goulenn digant ar Stad, 1973

Skilfoù Skorn, goulenn digant an ORTF, 1974

Biniaouerezh, 50 pennad evit ar binioù bras, 1975-1977

Eizhadenn evit an amzer deuet, goulenn digant ar Stad,
1976

Immram IV, goulenn digant ar Stad, 1977-1978

Dremmoù an eñvor (I), 1978

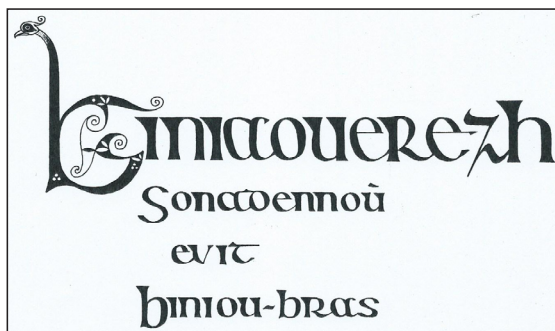
Salm I, 1979

An Dorgenn, evit an delenn geltiek, 1981

Salm II, goulenn digant Radio-France, 1982

Lez Don (Cassiopeia), goulenn digant ar Stad, 1983

E luc'h an heolioù dir, 1984

Oberennoù skrivet gant Perig Herbert

Pennadoù galleg er gelaouenn *Ar Soner* (*Bodadeg er sonerien*, 1977-1978-1979)

Lizher d'ur songarour, *Hor Yezh*, niv 125, 1979

Notennoù... sonerezh, *Hor Yezh*, niv 131-132, 133, 136, 137, 142-143, 145-146

Geriadur bihan ar sonerezh, *Hor Yezh*, 1985

Orin an delenn, *Al Liamm*, niv 240, 1987

Anvioù laboused Europa, *Hor Yezh*, niv 188, 189, 193, 194, 196, 203-204, 206, 213, 217, 220, 224

Kenlabour gant ar Geriadur brezhoneg (1985-2001) evit sonerezh hag evnoniezh, *An Here*

Kuzulioù evit Evned Breizh, Claude Peridy, *Hor Yezh*, 1995

Pennadoù e galleg diwar-benn Perig Herbert

“*Perig Herbert, un univers à découvrir*”, Armel Morgant, *ArMen* niv 126, Genver 2002

“*Perig Herbert, musicien littoral*”, Gérard Pesson, *Le Relais*, embannet gant *Kreizenn Sevenadurel Vitry-sur-Seine*, Genver 2002

Testeni Patrig Molard (*Ar Soner*, niv 360, Eost-Gwengolo 2001), lakaet e brezhoneg gant G. Kervella :

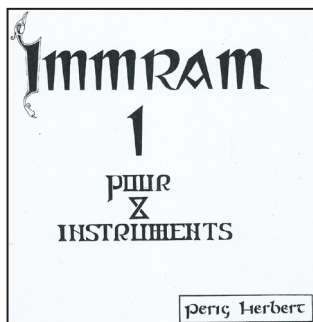
« [...] War-dro 1970 em boa graet anaoudegezh gant Perig Herbert, da geñver ur staj Kendalc’h. Ne oan nemet ugent vloaz hag edon o seniñ er strollad “*An Here*” eus Roazhon, renet gant Jakez Pincet. O studial brezhoneg edon ivez er skol-veur. Boemet e oan bet gant Perig, ken war dachenn ar sonerezh, ken abalamour d’e garantez evit Breizh.

Ken entanet all e oamp hon-daou gant ar pibroc'h. Dizale edon-me da vont, e 1971, da Vro-Skos da zeskiñ seniñ gant Bob Brown ha Bob Nicol. Krediñ start a rae Perig hor boa e Breizh danvez a-walc'h evit ijinañ e oa bet en hor bro, gwechall-gozh, ur seurt sonerezh breizhat ha gouiziek evit ar binioù, e-giz e Bro-Skos. [...]

Ur pennad amzer war-lerc'h e kasas din levrenn gentañ e oberenn *Biniaouerezh* (troidigezh vrezhonek Piobaireachd), enni 14 pennad kempennet gantañ evit ar binioù bras. [...] Meur a hini anezho a oa savet diwar donioù hengounel (lod o tont eus ar *Barzhaz Breizh* ha levr Duhamel), da skouer : « *Salut d'ar re henañ, E kêr Lannuon ur reuz zo erruet, An aotrou Kont, Ar c'hloareg toullbac'het, Gwerz ar riboterez laezh, Ar falc'herien, Bloavezh mat, Kan-hud Gwenc'hlan, Ar c'hakouz, Ne c'hoari ket e louarn an neb a gar, Na beleg na manac'h, Penn pont ar Stêr-Aon, Argadenn ar Saozon en Dourdu, Ar priñs yaouank deut diwar ar mor don* ». E oberenn *Bloavezh mat* a oa e-touez ivez. Diwezhatoc'h e roas din an eil levrenn.

Sonerezh vreizhat penn-da-benn, plijus da selaou ha da seniñ, disheñvel mat diouzh sonerezh pibroc'h Bro-Skos. Bep an amzer e lakan va fri en oberenn-se hag e kavan traoù soutil-kenañ n'am boa ket merzhet pa ne oan nemet ugent vloaz. [...]

Kenavo, Breur kozh, sur a-walc'h e vi degemeret mat e baradoz ar sonerien ! »

Oberennoù Perig Herbert sonet gant Patrig Molard

Salut d'ar re henañ, un abadenn savet evit gouelioù Serr-
Noz Roazhon e 1981, asambles gant Dan ar Braz ha
Melaine Favennec.

Pladenn *Biniou Bras* (Cinq planètes, 1998) e kêr Lannuon
ha Gwerz ar riboterez laezh.

Abadenn *Pevar c'hantved pibroc'h* e Quartz Brest, e 1998.
E Kêr Lannuon ha Gwerz ar riboterez laezh. Perig
Herbert a oa er sal o selaou.

Pladenn *Delioù* (2000). *Bloavezh mat*, asambles gant
Jacques Pellen ha Jacky Molard.

Salm II (skrivet e 1982 ha sonet d'ar 15/11/1985) evit ul
laz-kanañ merc'hed, toserezh hag ur pevarad-kerdin.
Testenn savet gant Jacqueline ha Perig Herbert, diwar
barzhonegoù Youenn Gwernig ha Paol Keineg, ha
pennadoù eus Salmoù David.

Testenn Dan George, pennrener ar meuriad indian Capitanos
eus Kolombia (Colombie britannique - Kanada)

Lizher bet lennet e IV^{vet} Kendalc'h etrebroadel "*Fondation
française d'Etudes Nordiques*" ha lakaet dirak testenn Salm II,
skrivet e 1982 ha sonet d'ar 15/11/1985 :

« Ra vo dalc'het koun : gwirioù zo gant hor pobl, gwarantet int
gant promesaoù hag emglevioù. N'hon eus ket goulennet anezho hag
ho trugarekaat ne rimp ket. Rak, ma Doue, ker daonet hon eus o faeet :
gant hor sevenadur, hon dinded, hon doujañs en hor c'heñver-ni. Paet
hon eus kement ha kement ken omp deuet da vezañ ur bobl c'hloazet,
paoureet ha trec'het. »

Salm II

Tud harluet, meuriadoù ha meuriadoù
A-hed hentoù ar bed.
Tud harluet strewet tro-war-dro
Kaset
Evel chatal.

Doue ar galloudoù, betek pegoulz e viot kounnaret
Goude m'emañ ho pobl ouzh Ho pediñ ?
Gant bara ar glac'har hoc'h eus he maget
Ha roet dezhi daeroù a-builh da evañ.

Tud harluet
A-hed an hentoù
Estren.

Lazhadeg bugale dorret
Er beureigoù du
Empennoù nevez livnet ha rabotet...

Ar spont
Tog-biñs war ar genoù o tevel
Bouzelloù gweet skourjezet gant nadozioù ha skilfoù.

Doue ar galloudoù, betek pegoulz e viot kounnaret ?

Denig, denig
Na leñv ket war eskern da bobl
Strewet tro-war-dro d'ar bed
Sentet he deus ouzh he mestr ;
Pobl gredus
Hor pobl
Ur bugel

Abafet ha tamolodet
Oc'h en em warediñ gant pleg e ilin
A-enep ar sizailhoù, ar c'hontilli skornet
A zidamm hag a imboud.

Doue ar galloudoù, betek pegoulz ?
Betek pegoulz, c'hwi holl, muntreion ac'hanoc'h,
En em daolot ouzh ar paourkaezh den ez on ?
Heñvel ouzh ur voger dija kostezet
Ur voger o vont da gouezhañ.

Tud harluet, meuriadoù ha meuriadoù
O hadañ en un douar enep
Ar greun a gresko d'ober ur vleunienn
Hañval ouzh hini an Estren,
Dispi hec'h anv.

Doue ar galloudoù...
Graet hoc'h eus ac'hanomp un dismegañs evit hon
amezeion
Un danvez a c'hoap hag a c'hoari evit an dud en-dro
dimp.

Pobl harluet
Er broioù estren
Hag en hor bro.

Berzet o deus an hunvre hag ar gwirvoud
Ils nous ont imposé
Un Vide
Immense.

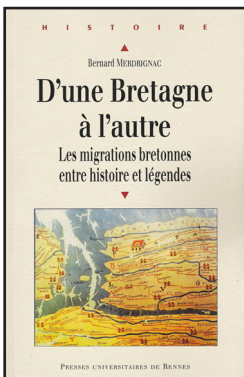
A-dreuz lenn

• **D'une Bretagne à l'autre, *Les migrations bretonnes entre histoire et légendes***, gant Bernard Merdrignac, Presses Universitaires de Rennes, 2012, 294 p, 20€

Piv n'en deus ket bet c'hoant gouzout hiroc'h a-zivout staliadur ar Vretoned e Breizh-Vihan ? Degas a ra oberenn Bernard Merdrignac un tammig sklêrijenn... Plijus eo al levr da lenn abalamour da stil an oberour a laka fent en un danvez un tamm start. Plijus eo peogwir ez eo pep chabistr heñvel eus ur pennad distag. Plijus eo abalamour d'an

79

aergelc'h enklask gant kalzik marteze-adennoù ha labour kavout prouennoù, un doare kenstrivadeg etre arbennigourien (*“Les débats érudits et à fleurets (plus ou moins) mouchetés auxquels donne lieu parfois la critique des sources hagiographiques ne sont pas l'un des moindres charmes de l'affaire.”* p227). Deut eo a-benn Bernard Merdrignac da lakaat santout

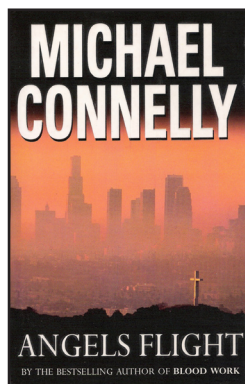
ar blijadur-se, daoust ma chom a-wechoù ar re n'int ket arbennigourien un tamm diavaez ar c'hoari... Deskiñ a reer kalz traoù ha merzout a reer sklaer ez eus kalz traoù da zeskiñ c'hoazh. Kompren a reer pegen diaes eo labour ar re a bled gant ar prantad-se hag an testennoù hagiografek (Buhezioù Sent dreist-holl), penaos e tle an istorourien labourat gant skiantourien all abalamour d'an diouer a ditour (Chabistr kentañ : *L'atelier du médiéviste : opération porte ouverte*). Un toullad traoù a zo tost sur : an eskemmoù etre daou du Mor Breizh, al liammoù sevenadurel ha politikel e-pad ar mare-se ; ar fed e vefe deuet Bretoned d'en em staliañ e Armorika evit difenn an Impalaeriezh Roman etre an III^{vet} hag ar V^{vet} kantved (kentañ enbroadeg urzhiet ha luel) ; ne vefe ket emled ar Saksoned abeg pennañ enbroadeg ar VI^{vet} kantved daoust m'en deus bet levezon warni. Kompren a reer e tleer gwelout istor Breizh-Vihan en un endro ledanoc'h (plas ar Vretoned en Impalaeriezh Roman, pouez tiegezhioù 'zo, ar galloudoù hag an emgannoù politikel e dibenn an Impalaeriezh, politikerezh an Iliz, politikerezh ar Merovegianed goude...). Chom a ra (hag a raio ?) kalz traoù dispis (an darempredoù etre Breizhiz ha Franked, ar rouantelezhioù "doubl" etre Norzh Breizh-Vihan ha Su Breizh-Veur, aozadur politikel Breizh...). Ul levr a bouez, plijus da lenn, titour e-leizh, goulennoù ivez. Chom a ra ur plas divent evit an enklaskoù hag an... daeloù.

- **Angels Flight**, gant Michael Connelly, Ed. Orion Books, 1999, 408 p, £5. 99

Brudet eo Michael Connelly e-touez ar re a blij romantoù polis dezho. N'em boa lennet netra diwar e zorn a-raok *Angels Flight*. N'on ket bet dipitet. Savet mat eo an istor. Leun a gammadroioù. Taolennet mat eo an tudennoù hag al lec'hioù. Deskrivet dreist an aergelc'h, hini kêr Los Angeles met ivez hini gwall luziet ar servijoù polis (an *LAPD* hollvrudet...).

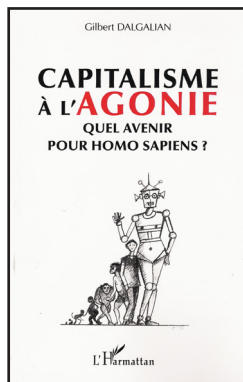
Kavet eo bet korf Howard Elias, un alvokad du brudet evit gounit prosezou enep polis Los Angeles, en tren dre fun *Angels Flight*. Tamall a rae ar boliserien feulz, prenet pe un tamm "re brim" en o doare da labourat. O tifenn Michael Harris e oa. Tamallet e oa eñ da vezañ lazhet ur plac'hig daouzek vloaz met sevel a rae klemm enep ar polis evit bezañ bet jahinet ganto ha savet fals prouennoù en e enep. Prest e oa Howard Elias da reiñ anv ar gwir lazher... Fiziet eo an enklask e Harry Bosch. Ret eo mont buan peogwir e sav reuz e kêr er c'harterioù annezet gant re zu. Dont a ra Harry da gompren gwikefre luziet an darvoudoù daoust dezhañ bezañ trapet en ur rouedad itrikoù ha kasoni betek e kreizig-kreiz an *LAPD*. Ar fin a glot mat gant an aergelc'h-se.

Ul levr plijus da lenn. Ur gwir skrivagner.

- **Capitalisme à l'agonie, *Quel avenir pour homo sapiens***, gant Gilbert Dalgalian, Ed. L'harmattan, 2012, 172 p, 16,50€

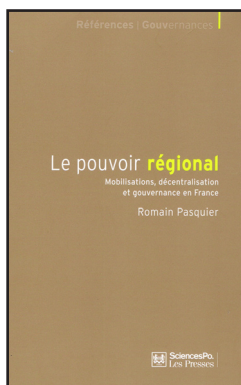
Dedennus-tre eo al levr bihan-mañ. Div lodenn a ya d'en ober. An hini gentañ *L'acquis et le potentiel* (nav chabistr enni) a ro un doare sell war istor diorroadur *homo sapiens* abalamour d'e berzhioù : genel a ra "diechu" gant galloud divent en e empenn a ro tro dezhañ da ziorren herveze endro fizikel ha kevredigezhel. Alese daou dra diazez a zispleg araokadennoù brasañ mab-den : al liested (yezhoù, kredennoù, sevenadurioù...) hag an ezhomm hag ar varregezh da vezañ kengret. Klask a ra Gilbert Dalgalian kaout ar sell hollekañ posupl, en tu-hont d'ur sell re arbennik a gas ac'hanomp war hentoù dall hervezañ. Mard eo kentelius an holl chabistroù, ez eo dedennus-kenañ ar chabistr VIII, *Pourquoi depuis l'enfance nous évoluons et nous nous transformons*, abalamour d'an arguzennoù a-zivout an divyezhegezh hag al liesyezhegezh. An eil lodenn, *Impasses, défis, issues* a bled gant an dazont. Ne gaver nemet tri chabistr enni met prederiadennoù liesseurt. Kalz a-zivout an deskadurezh. Kalz diwar-benn an demokratelezh renevesaet a roio deomp tro da vezañ trec'h war an enkadennoù a zo o tont (ekologel, ekonomikel, ha politikel). Evitañ emañ ar gapitalouriezh war he zalaroù rak n'hell ket diorren en ur bed "bevenet" (douar ebet ken da gavout, fin amzer an energiezh marc'had-mat...). Ali on bet gant kalz eus e evezhiadennoù ; hegaset on bet gant un nebeud anezho ; bepred em eus kavet danvez

da brederiañ. An emvererezh eo ar pal hag an diskoulm evitañ. Kalz prederiadennoù tost ouzh re Edgar Morin e *La voie* a gaver el levr. Mat 'vefe heuliañ an hentoù preder-se rak poent eo. Mat 'vefe cheñch penn d'ar vazh dreist-holl...

• **Le pouvoir régional : *Mobilisations, décentralisation et gouvernance en France***, gant Romain Pasquier, Ed. SciencesPo. Les presses, 2012, 384 f, 22€

N'eo ket alies e vez studiet ar rannvroioù gant imbourc'herien war an skiantoù politikel ar c'hwechkorn. Setu ul levr a-bouez en ur prantad a spi hag a arvar, a aon bezañ dipitet ha touellet. Ar rannvroelañ e Frañs a zo ispisial-kenañ abalamour da berzhioù istorel ar stad c'hall.

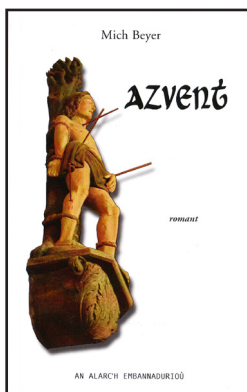
Unan eus perzhioù mat al levr-mañ eo ar c'heñveriadennoù a ra gant broioù all Europa. Ditour a bep seurt a ro gant taolennoù sifroù kentelius-kenañ alies. Kalz a draoù a gaver a-zivout Breizh (kelenn a ra Romain Pasquier e *Skol ar Skiantoù Politikel* e Roazhon) ha sklaer e weler pouez identelezh Breizh hag an doareoù da verañ ar politikerezh a gaver er vro (levezon ar *CELIB* ur wech ouzhpenn...). Un toullad mennozhioù diazez a zo : plas ar

« rannvroioù » a zo diazezet eus un tu war stourm ar pobloù evit o identelezh hag an demokratelezh (kalz a zisheñvelderioù a gaver e Frañs war an dachenn-se...) hag eus un tu all war ur skour a bolitikerien ha kargidi uhel o klask modernaat mont en dro ar framm politikel ha

melestradurel abaoe pell ; levezon Europa a c'hoari ur perzh pouezus, diaesterioù arc'hant ar stad ivez kazi sur. Un doare dislavar eta. Ma tiskouez Romain Pasquier ez eus bet araokadennoù e tiskouez mat ivez an enebiezhioù kreñv (a-berzh an departamantoù hag ar Sened da gentañ) a vir da vont pell hag a laka kalz raktresoù da c'hwitañ. Abeg ebet da vezañ gwellwelour eta. Abeg ebet da chom hep stourm kennebeut. Rak anat eo ne gavo Frañs hent an demokratelezh hag an efedusted evit talañ ouzh kudennoù ar bed a-vremañ nemet ma teu a-benn da reiñ muioc'h a blas d'ar rannvroioù ha da cheñch hini ar stad. Ur vengleuz a ditouroù hag a arguzennoù evit ar Vretoned... hag un toullad re all.

Petra nevez ?

- **Azvent**, gant Mich BEYER

Kregiñ a ra an *Azvent* er pevare kantved, pa oa bet embannet an hemolc'h d'ar gristenien gant impalaerien Roma. Sebastianus a zo ur c'habiten yaouank e lu Diocletianus, ha deuet mat gantañ. Kristen eo avat, a-guzh d'an impalaer. Met dav e vo dezhañ tennañ e vaskl evit dont war sikour daou vreur kristen en arvar da vezañ boureviet. Fin an istor-mañ a vez anavezet gant an holl re o deus gwelet delwennoù Sant Sebastian, toullet-didoullet e gorf gant pevar bir da bep nebeutañ...

Gant an eil chabistr e cheñchomp mare penn-da-benn, dres evel m'hor boa graet gant *Kan ar mein*, ar romant istorel-se bet embannet gant Mich Beyer e 2010. Lammat a reomp neuze betek ar 17^{vet} kantved, e Kerne-Izel, war gaout ur Sebastian all, mab markiz a Gerwern, un den kriz hag otus anezhañ. Sebastian en deus kemeret perzh e ravolt Ar Bonedoù Ruz gant e vignon Yann, ar munuzer. Tapet eo bet mab ar markiz gant soudarded ar Roue, staget ouzh ur wezenn ha toullgofet euzhus.

Tregont vloaz war-lerc'h, e sant ar markiz emañ erru gant e amzer ziwezhañ. Urzhiañ a ra un delwenn digant Yann evit e chapel. Unan hag a ziskouezo merzherinti Sant Sebastian, evit degas un tamm distan d'e spered moarvat. Diwar neuze e krog istor skrijus Yann hag e zelwenn. Met ne vo ket kontet amañ dre ar munud doareoù an drajedienn-se, evit ma chomo divoulc'h plijadur al lennerien.

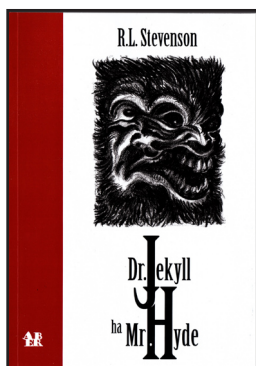
Ur vestroberenn eo *Azvent*, war meur a dachenn. Heneuz ha turgnet-kaer eo ar yezh, bezañ m'emañ klasel. Kemend-all a vrestroni a santer en emzivizoù, buhezek, taer, efedus ha gwirion. Reizhet mat eo framm an dezrevell. Speredek eo an doare ma vez dispaket tamm-ha-tamm plegoù istor personel Yann hag e vamm, hag ar mod da zegas an darvoudoù a-bazennadoù. Dedennus eo al levr e-keñver istor ivez, ken istor ar gristenien gentañ, daoust m'eo berr al lodenn-se, ken istor sokial ur gêriadenn a Vro-Gerne e fin ar 17^{vet} kantved. Ar pep pouezusañ, evel-just, eo ar pezh a c'hoarvez e buhez diabarzh Yann. Lodenn ar blanedenn ha lodenn ar frankiz. Hentoù mesk-divesk an awen hag an tonkad. Eus pelec'h e teu an nerzh-krouiñ ? Ur bec'h hag ul levenez eo. Met distrujet eo an arzour gant e labour, evel ma oa bet distrujet Paol Tirili, ar c'hizeller, e romant Drezen, evit abegoù disheñvel koulskoude. Ur galv hag un aberzh eo an arz. Liammoù don ha kreñv a vez skoulmet gant Mich Beyer e kalon an dud, en ur prantad lavaret, hag a dreuz ar c'hantvedoù kenkoulz all, ken ez eus ur vent fantastik gant *Azvent*. Hevelep santad a vez maget gant an endro varzhoniell. N'eo ket lourennek e mod ebet. Sakr ha diginkl ne lavaran ket, evel ma vez kont gant an arz pa dizh an don-donañ. Goriñ a ra an arnev, ha mougusoc'h-mougus e teu da vezañ an aergelc'h. *Azvent*, emezit-hu ? Ur prantad a feiz hag a spi ma c'hortozer ur salver. Met eus peseurt silvidigezh ez eus anv amañ ?

MBdB

*Azvent, gant Mich Beyer, An Alarc'h
Embannadurioù, 178 pajenn, 11€.*

- **Dr. Jekyll ha Mr. Hyde**, gant R.L. STEVENSON, lakaet e brezhoneg gant Pierrette KERMOAL

Nag ur blijadur adkavout en hor yezh oberennoù meur troet diwar yezhoù ar bed a-bezh ! Sed amañ ul levr hollvrudet : *Dr Jekyll ha Mr Hyde (Strange case of Dr Jekyll and Mr Hyde)*, gant Stevenson. Met brudetoc'h eo dre ar filmoù a zo bet savet diwarni (ouzhpenn daouzek !) eget dre an destenn orin, am eus aon. N'eo ket ken niverus se an dud o deus bet tro da lenn oberenn Stevenson. Memes tonkad en deus bet

Enez an teñzor, bet lakaet e brezhoneg gant Yeun ar Gow, dre berzh ar filmoù diniver o deus kemeret o c'hreñv war al levr... Gant troidigezh Pierrette Kermoal e c'hello an holl Vretoned ober o mad eus al levrig plijus ha souezhus-se neuze. Plijus, rak kontet eo gant ur mailh war ar *suspens* hag an anken. Buhez a oar lakaat er gaoz, ha paket mat eo ar steuñvenn. Souezhus, rak an holl dud a oar eo bet lakaet istor Jekyll ha Mr Hyde da zanevell-ardamez

ar skizofreniezh ha galloudoù diroll an diemouez, daoust ma ne oa bet embannet koulz lavaret netra gant Freud e 1886, pa oa bet embannet levr Stevenson. N'eo ket awenet e romant gant meizadoù ar bredelfennerezh rik-ha-rik, neuze. Gant raksant ur skrivagner donezonet-kaer ne lavaran ket, ha gant kudenn ar mad hag an droug toueziet ken unvan en ene mabden m'eo gwall zañjerus klask dispartiañ ar bleud diouzh ar brenn. « Fall eo terriñ al liammoù en deus Doue divizet skoulmañ ; Bugale ar brug hag an avel e vimp da viken. »

Peseurt kevrin a liamm an Dr Jekyll, brudet mat evit e ouiziegezh hag e vadoberoù, ouzh Mr Hyde, an den gouez-se en deus mac'hellet ur plac'hig war ar straed kent tec'hout hep gortoz e begement, ken difrom ha tra. An Aotrou Utterson,

noter dic'hoarzh anezhañ ha mignon feal da Jekyll, en deus raksantet e c'hoari un dra bennak a dreuz. Kas a raio an enklask betek dorioù an ifern yen.

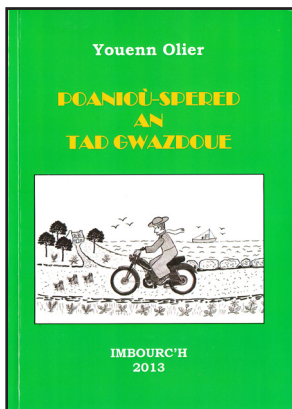
MBdB

Dr Jekyll ha Mr Hyde, gant R.L. Stevenson, lakaet e brezhoneg gant Pierrette Kermoad, Aber, 116 pajenn, 12€.

• **Poanioù-spered an Tad Gwazdoue**, gant Youenn OLIER

Romant kentañ Youenn Olier eo *Poanioù-spered an Tad Gwazdoue*. Skrivet e oa bet gantañ pa oa e klinikenn Kerlena Rosko, ma chomas e-pad ur bloavezh etre 1961 ha 1962. Embannet e voe e 1963 e stumm un dornskrid moulllet gantañ e-unan. Re verr e oa lost ar gwenneion gant *Al Liamm* evit lakaat moullañ ul levr 300 pajenn d'ar mare-se, a zispleg Youenn Olier en e zeizlevr. Met divizet en doa an aozer adembann e romant e stumm ul levr, goude keid-all, hag adwelet en doa an destenn evit an embann. Graet eo neuze, nav bloaz goude marv an oberour siwazh.

88

Kelenner war ar brederouriezh eo penndudenn ar romant, an Tad Gwazdoue. Enebiñ a ra ouzh un Tad Prefed, an Tad Bleiz, un den garv ha strizh anezhañ. O zabutoù a zo enno heklev eus breudoù Sened-Veur Vatikan II e Roma d'ar mare-se. Kelenn a ra an Tad Gwazdoue en ur skolaj prevez a Vro-Gwened, hag a zegas da soñj deomp eus Sant Fransez-C'havier, ma oa bet kelenner Youenn Olier e 1953. Kudennañ en doa bet hemañ

diwezhañ gant renerezh ar c'helenndi-se en abeg d'e vennozhioù broadelour, a zispleg Yann Mikael en e bennad kinnig. Se a zo kaoz, moarvat, n'eo ket gwall dener an aozer gant e dudennoù. Taer, strizh ha feuls eo an Tad Prefed. Hedro hag evitañ e-unan eo an Tad Gwazdoue. Debret eo gant ul lorc'h bugelel. C'hoant gantañ bezañ enoret gant skolveuridi Pariz, ha prest da gas e feiz d'ar blotoù, neket evit abegoù a brederouriezh hag a lakfe brall enni, met dre berzh e c'hoant sevel. War zigarezioù toull, liammet ouzh o c'hefridi, sañset, eo prest an daou enebour da douellañ, da laerezh, da livañ gevier, da verat ar vugale pe da skeiñ ganto, hag erfin d'en em lazhañ an eil egile tost da vat. Kemplezh eo o zemz-spered koulskoude. Met gwall bell emaint diouzh kelennadurezh an aviel o doa fiziet o buhez ennañ... Gant un tamm brav a vousfent int taolennet gant Youenn Olier, met c'hwerv eo ar fent-se ha gwall deñval eo goueled an daolenn. Trist meurbet eo o stad gant bugale zo, ha didalvez buhez ar penntudennoù. N'eus nemet an dud vunut a ziskouez brokusted gwirion, goude m'int eeunik betek re.

N'eo ket aes bepred lenn skridoù Youenn Olier dre ma ra e lenn dre ma ra gant gerioù arnevez diouzh an druilh. Ur prederour e oa, ha d'ober en doa a c'herioù nevez da glotañ gant ar meiziadoù resis a rae ganto. E romant kentañ n'o do ket mizer al lennerien ouzh e lenn avat. Gerioù arnevez a gaver ennañ, stank a-walc'h, met n'eus ket kement-se, ha displeget eo al lodenn vrasañ anezho en ur c'heriaoueg e fin al lev. Ur yezh pinvidik a zeu gant Youenn Olier a-hend-all er romant kentañ-mañ, troiennoù niverus enni, liv ar gwenedeg warno (un arliv pa vo lavaret mat). Buhezek ha gwirheñvel eo an emzivizoù. Boas e oa Youenn Olier da glevout yezh ar bobl war ar pemdez p'edo o chom e Rosko, e-touez kourerien ha pesketaerien ar vro. Daou live yezh a santer er romant neuze, hini buhez ar reiz hag hini ar vuhez voutin. Nerzhusoc'h a se eo an danevell.

N'eo ket disi romant Youenn Olier koulskoude. N'eo ket unanet da vat an div lodenn a ya d'ober an oberenn. Nag a-fet danvez, nag a-fet ton. Daou levr en deus skrivet gant ar memes tudennoù koulz lavaret.

Un drajienn eo al lodenn gentañ (kentañ hag eil kevrenn, betek ar bajenn 131). Eno e kaver mennozhioù, prederiadennoù, ha poltred don tri fenn den : an Tad Gwazdoue, an Tad Prefed, hag ur paotr yaouank anvet Perig an Eost. Tavedek ha trubuilhet eo ar c'hrennad. Sammet eo e spered gant disparti e dud. Hoalet eo an daou Dad gant an dañvad diank. Ur seurt helebini a sav etrezo evit desachañ ar bugel-se a chom dreistdiraez e spered.

Tennañ a ra an eil lodenn (trede, pevare ha pempvet kevrenn) d'un trajikomedi kentoc'h. Ur c'hwilh-tan en deus prenet an Tad Gwazdoue war dermen. Klask a ra en em zizleañ, koustet a gousto. Nijet eo kuit kemplezded e ene. Seul chinoc'h e daolioù-kaer, seul ziwirheñveloc'h. Deuet eo an tudennoù da vezañ margodennoù foll, dindan o sorc'hennoù hag o gwallyouloù. Ken kriz all eo, ha fentusoc'h ha se moarvat, met skañvoc'h ha disteroc'h e-keñver denelezh.

En desped d'an tech-se ez eus eus *Poanioù-spered an Tad Gwazdoue* un oberenn dalvoudus. En tu all da studiadenne an eneoù, ez eus enni un daolenn livus eus kevredigezh Breizh goude an eil Brezel Bed.

MBdB

Poanioù-spered an Tad Gwazdoue, gant Youenn Olier, Imbourc'h, 294 pajenn, 15€.

• **2% Daou dre gant**, gant Milena KREBS

Un dek danevell bennak he deus skrivet Milena Krebs, ha barzhonegoù ivez. Aet eo ar maout ganti meur a wech er genstrivadeg *haiku* aozet gant festival an *Taol Kurun*. En he bleud e vez gant ar stummoù berr ha peurlipet evit doare. Ur skrivagnerez donezonet a zo diouti, pa n'eo ket ur skrivagnerez

puilh evit c'hoazh. Sed amañ peder danevell nevez, strollet dindan an talbenn *2% Daou dre gant*, mousgoapaus ha kriz anezho. Istor un paotr yaouank eus ar banlevioù, lorc'h ennañ p'en deus baleet dre roudoù e henaourien, drailherien anezho, evit venjiñ he c'hoar vihan disprizet. Danevell ur repuad eus Bro-Irak, bet degemeret en ur familh, daoust m'eo difennet gant al lezenn. Mojenn un amzer da zont ma vefe distrujet an holl dud na soñjont ket evel an daou dregant emsaver emañ ar

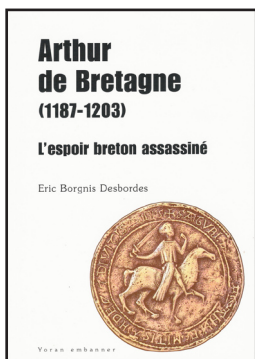
wirionez ganto... Petra eur prest d'ober evit lakaat hor mennozhioù da dalvezout ? An tu hag ar paramant he deus Milena Krebs evit sellout a-viziezh ouzh ar bed. Biskoazh ne vez tu pe du he doare da zegas kudennoù ar vuhez, evel m'emañ. Treiñ a ra en-dro d'ar gwirvoud diwar sav-boentoù dic'hortoz he zudennoù, kement ha ledanaat hon doare da verzout hon endro. Ur skol vat, a-dra-sur, evit ar grennarded yaouank.

MBdB

*2% Daou dre gant, gant Milena Krebs, Keit Vimp
Bev, 50 pajenn, 6€.*

• **Arthur de Bretagne (1187-1203) : L'espoir breton assassiné**, gant Eric BORGNIS DESBORDES

Luziet eo istor politikel Europa er Grennamzer : luziatez ar gladdalc'helezh, luziatez darempredoù familh an noblañsoù bras, ar galloudoù liesseurt bras ha bihan, lod anezho o klask kreskiñ dizehan o levezon, roue Frañs, hini Bro-Saoz hag an Impalaer Roman Germanek en o zouez. Hep kontañ an Iliz ha galloud ar Pab. Brezelioù diniver en Europa hag er Reter-nesañ (Brezelioù ar Groaz). Ur prantad emgann start etre ar gKapesianed hag ar Plantagenêt eo an ^{XI}^{vet} hag an ^{XII}^{vet}

kantved. Savet oa bet gant ar Plantagenêt un doare impalaeriezh a yae eus Bro-Akitania Alienor betek Bro-Skos, a zo mui pe vui dindan o levezon, hag Iwerzhon o tremen dre Anjev ha Normandia... Edo Breizh e-kreiz an “impalaeriezh”-se, en ul lec'h strategel. Un istor mod *Dallas* a gont deomp Eric Borgnis Desbordes dre ar munud, e pemp chabistr : *La Bretagne dans la seconde moitié du XIe siècle jusqu'à la naissance d'Arthur*, *La Bretagne de la*

naissance d'Arthur jusqu'à la mort de Richard Coeur de Lion (1187-1199), *Le combat pour la succession (1199-1202)*, *La capture et l'assassinat d'Arthur (1202-1203)*, *Arthur de Bretagne dans la littérature*. Trubarderezh, fallagriezh, krizder, muntroù, gouestlidi, tud ha bugale bac'het, taolioù dichañs spontus, lazhadegoù, broioù drastet, kêrioù losket... Er fin e kollas Yann, roue Bro-Saoz, e zouaroù war ar c'hevandir hag e voe euredet Alix, hêrez Breizh, gant Pêr Dreux, kar da Fulup, roue Frañs. Deskiñ a reer kalz traoù evel-just. Souezhet on bet, da skouer, o welout Richard Kalon Leon kazi ken treitour ha ken kriz ha e vreur Yann. Dont a reas div wech da vrezeliñ e Breizh enep e niz hag e trastas ar vro. Trec'het

e voe e-kichen Karaez, sañset, e 1196 a-raok mont kuit da vat. Ne lenner netra, pe gwall nebeut, a-zivout ar pezh a c'houzañve an dud vunut. Unan eus kentelioù dedennusañ al levr eo pouez politikel mojenn vrudet ar Roue Arzhur evit Breizhiz ha Kembreiz, evel-just, met ivez evit ar Plantagenêt a glaskas implijout anezhi evit brud o familh ha Bro-Saoz. Dont a rejont a-benn. Implijet e veze ar skrivagnerien hag an “istorourien” evel ur gwir servij *propaganda*. Al lodenn ziwezhañ a zo souezhus : lennit ar pennad a-zivout ar pezh-c'hoari bet skrivet gant Claude Bernard... N'heller ket mirout a soñjal : ha ma vije bet disheñvel an darvoudoù ? Danvez oberennoù ukronia marteze ?

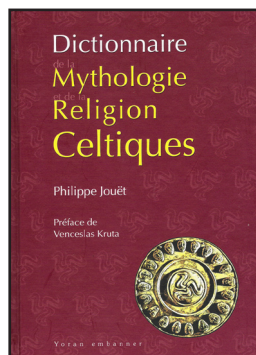
HL

Arthur de Bretagne (1187-1203) : L'espoir breton assassiné, gant Eric Borgnis Desbordes, Yoran embanner, 368 pajenn, 17€.

• Dictionnaire de la mythologie et de la religion Celtiques, gant Philippe JOUËT

Kalz a dud a zo dedennet gant ar Gelted kozh, o sevenadur, o c'hredennoù. Kinnig a ra Yoran ur benveg a-feson dezho. Labouret en deus Philippe Jouët gant tud evel Léon Fleuriot, Venceslas Kruta ha Jean Haudry (rener e dezenn) en *Ecole Pratique des Hautes Etudes*. An darn vrasañ eus an arbennigourien a soñj dezho eo sirius e studiadennoù. Kregiñ a ra al levr gant ur rakskrid gant Vencelas Kruta Rener a Studioù emeritus en *EPHE* hag arbennigour anavezet war ar Gelted hag istor kozh Europa. Ur skrid digeriñ a 45 pajenn

93

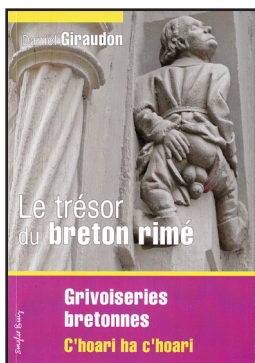

a zegas ur sell war relijion ar Gelted evit gellout implijout gwelloc'h ar geriadur. 4000 ger a zo displeget ha pennadoù 'zo (an hini war an drouized pe ar gouelioù da skouer) a zo fonnus. Sklaer eo kinniget al levr. Ne seblant ket diaes da implijout evit nann-arbennigourien. Ur benveg studi ha... dudi.

HL

*Dictionnaire de la mythologie et de la religion
Celtiques, gant Philippe Jouët, Yoran embanner,
1040 pajenn, 48€.*

• **Grivoiseries bretonnes, C'hoari ha c'hoari**, gant Daniel GIRAUDON

Kenderc'hel a ra *Emgleo Breiz* da embann dastumadoù Daniel Giraudon dindan an talbenn *Le trésor du breton rimé*. En trede levr-mañ e laka hemañ ar gaoz war traoù ar c'horf, ar rev hag an holl drouzioù naturel a ya d'ober sinfonienn an denelezh... N'eo ket ken tev *Grivoiseries bretonnes* hag an div levrenn gentañ koulskoude. Abalamour n'eo ket ken aes-se henchañ an dud war hentoù ken kuzh marteze. N'eo ket gwall dra ar c'hoarioù-se koulskoude.

Ma c'hell bezañ kriz ha didro ar gerioù, e vo kavet enno muioç'h a fent eget a doure'haj. Ha c'hoazh, ne vez ket feuket ar Vretoned gant seurt komzoù. « Pep hini a lavare e damm » pa veze labouret a-stroll war ar maez. Hag evel ma vez klevet alies evit en em wennañ : « E brezhoneg n'eo ket memestra hag e galleg ».

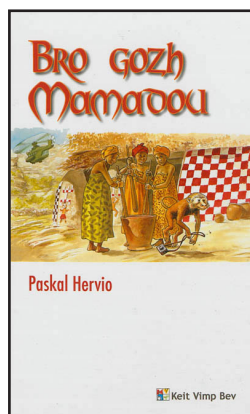
E Bro-Dreger en deus dastumet Daniel Giraudon al lodenn vrasañ eus e deñzor. Un astenn eo da *C'heriahudur* Martial Ménard ha da labour Ernault adembannet gant Gwennole ar Menn dindan an titl *Glossaire Cryptologique breton*. Pinvidik-mor eo an danvez a-hervez... Giraudon en deus kreizet e zastumad war ar rimodelloù. Lod anezho a zo hollvrudet. Reoù all n'int ket kement-se. N'eo ket kenkoulz an holl berlezennoù bet diskoachet gantañ. Lezenn ar genad eo. Daoust pe zaoust ez eo plijus e levr, ha skeudennaouet gant delwennoù eus an atizusañ... Siwazh deomp, n'en deus ket kavet mat an aozer menegiñ pelec'h e c'hello Yann-fri-furch ober marzh warno. « Tro ha distro pezh a gari / Biken toull da revr na weli. »

MBdB

Grivoiseries bretonnes, c'hoari ha c'hoari, Le trésor du breton rimé 3, gant Daniel Giraudon, Emgleo Breiz, 154 pajenn, 14€.

• Bro gozh Mamadou, gant Paskal HERVIO

Gant *Bro gozh Mamadou* ez adkavomp tudennoù *Tamasheq* ! : Fili, ar paotr yaouank dilu hag e vamm Rozenn, anezhi ur gazetennerez foeterez-vro hag a zo bet kaset war an dachenn e Mali gant Hamilton, rener ar gazetenn Klok-Troter. Prezidant Stadoù-Unanet Amerika a zo da zont er Sahel, sañset. Abalamour da betra ? Youroukou-koume, an diviner kozh, en deus bet un diskuliadenn. Ur paotrig kroc'hennet gwenn a gemero perzh er c'hoari a-hervez... Buhezek eo danevell Paskal

Hervio, petra bennak m'eo un tamm laosk ar steuñvenn. Lennet e vo gant plijadur gant tud yaouank adalek dek vloaz pe se. Un digarez da zeskiñ doareoù an Dogoned, ar bobl “kentidik”-se a oar komz daouzek yezh ha pevar-ugent. O maskloù sakr e vez dedennet pennoù-bras ar bed ganto. Setu penaos en em gavo Fili en o ser, tra ma vez trouz brezel o sevel er vro...

MBdB

*Bro gozh Mamadou, gant Paskal Hervio,
Keit Vimp Bev, 66 pajenn, 6€.*

Daou zastumad danevelloù gant danvez-skrivagnerien yaouank :

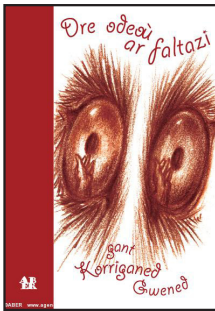
- **Peskig ruz** : Heol GUIRRIEC, Maiwen COTTIER-GARIN, Marilou ANDRO, Kynan GLOAGUEN, Tangi STEVAN, Tifenn COATMEUR, Gwenn MENEZ

- **Dre odeoù ar faltazi** : Maelenn BERNARD, Morgan GRALL, Sterenn GUERRIER, Caroline KOUAKOU, Ewen Le RALLIC-MAHO, Oona Le RALLIC-MAHO, Aziliz Le ROUZO, Tangi Le ROUZO, Solen Le ROUX, Claire QUERE, Iwan QUILLAY-PETITBON, Joakim RIDEL, Nolwenn SERAZIN, Tangi Trehin-CANO

Lennit gant aked ar roll anvioù-se. An holl zanvez-skrivagnerien-se a zo skoliataet e Diwan, er skolajoù hag el lise. Marteze e teuo an hen-mañ-hen da vezañ unan eus hor gwellañ skivagnerien er bloavezhioù da zont. Pleustret o deus a-zevri a-benn sevel o danevelloù, gant skoazell o c'helennerien hag un toullad skrivagnerien. Lod eus ar

skrivagnerien yaouank-se a oa bet embannet o skridoù er gelaouenn *Aber* (bugale Skolaj Gwened) diwar atiz Morgan Ar Menn. Ar re all a gav hent an embann evit ar wech kentañ. Ha, d'am soñj, e oa dleet mat dezho. Gant ma vo tommet dre-se o c'hoant skrivañ. Rak diskouez a reont kizidigezh, ijin, startijenn, ha un tamm mat a strategiezh en doare da gas o danevell betek penn. N'int ket holl ken mat ha ken mat, met n'eo laosk na diskempenn hini ebet eus o skridoù, bezañ ma

n'eo nemet daouzek vloaz ul lodenn anezho. Skiant faltazi, mojennoù, dezrevelloù, deizlevrioù-beaj, a-bep seurt zo... Diaes eo din tremen hep menegiñ unan eus an testennoù on bet plijet ar muiañ ganto : *Kontadenn ur c'houlz all*. Caroline Kouakou a gont buhez krennarded dispartiet diouzh o c'herent e-pad ar c'hentañ brezel bed. Gant mailhoni e oar krouiñ un amva melkonius diles, goude

ma oa skoliadez e trede klas p'he doa skrivet he danevell.

En o-unan e labour ar skrivagnerien. Ur vicher guzh eo. Met ar vicher-se a c'heller deskiñ a-stroll ivez, a-drugarez d'an atalieroù-skrivañ, gant skoazell skrivagnerien arroutet. Un dra vat e vo evit hor yezh hag hon lennegezh hep ket a var. Sed a vez diskouezet splann gant an Dreizherien ijin o deus skrivet *Peskig Ruz* ha gant Korriganed Gwened eur pedet ganto da veajiñ *Dre Odeoù ar faltazi*.

MBdB

Peskig ruz, Keit Vimp Bev, 82 pajenn, 4€.
Dre odeoù ar faltazi, Aber, 150 pajenn, 13€.

Kelaouennoù

- **Bremañ**, niv. 377

Teuliad niverenn 377 **Bremañ** a zo gouestlet d'ar filmoù e brezhoneg. Kaoz a zo, evel-just, eus *Lann Vraz* hag a zo bet gwelet ul lodenn anezhañ e miz Kerzu 2011. Produet eo bet gant *Kalanna*, krouet e 1997, war vennozh un nebeud tud a soñje dezhe e oa poent bras mont war-raok war an dachenn-se. Ur pennadig-kaoz a gaver gant Yann-Edern Jourdan hag en deus kemeret perzh e skritur senario *Lann Vraz* hag evel aktour ivez. Ronan Hirrien,

aozour teulfilmoù skignet ingal war France 3, a zispleg deomp penaos eo aet war hent ar vicher-se hag istor e deulfilm *Eus Pondi da Zanzibar*, ma vez kaoz eus eskemmoù sonerien hengounel eus an div vro. Ur pennad-kaoz a gaver ivez gant Goulwena an Henaff, ezel eus ar gevredigezh *7i-Seveniñ*, ur strollad tud a-vicher a sav filmoù-berr faltazi e brezhoneg. Da

glozañ an teuliad, un emgav gant Gwenael Oillo, filmaozer yaouank a oa e-touez loreidi Prizioù 2012.

El lodenn *Etrebroadel* e kaver ur pennad gouestlet da Oscar Niemeyer, adeiladour eus Bro-Vrazil, marvet e miz Kerzu 2012. Lenn a reer ivez ur pennad diwar-benn Touareged Azawad hag o doa embannet e 2012 « Dizalc'hidigezh an Azawad ».

El lodenn *Politikerezh* en em c'houlenner hag-eñ n'emañ ket departamant Penn-ar-Bed o klask en em dennañ eus ar stourm evit reiñ ur plas brasoc'h d'ar brezhoneg er vuhez foran. Warlene en doa ar C'huzul-Departamant divizet paouez da arc'hantaouiñ ar *Glaskerien ha Treizherien Sonjoù*.

El lodenn *Kevredigezh* ez eus kaoz eus chapelioù ar vro. Tamm-ha-tamm e vezont laosket da gouezhañ en o foull hag int-i gwir teñzorioù istorel koulskoude .

Kaoz zo eus *Frankiz*, eil lodenn pezh-c'hoari *Ar Vro Bagan* diwar-benn ar Vretoned e istor ar Bed. Goude *Divroañ* e tiskouez deomp ar pezh-c'hoari-mañ istor ar Vretoned er brezelioù trevadenniñ ha didrevadenniñ.

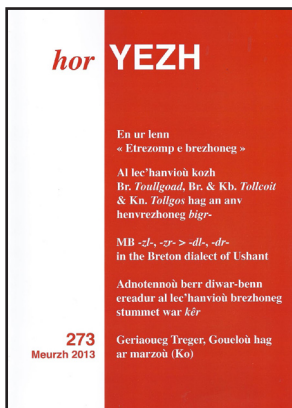
E Naoned e vez kinniget abadennoù *Kung fu* gant ar gevredigezh *Yezhoù ha Yec'hed*. E brezhoneg e vez roet ar c'hentelioù-se gant Arnaud Abdul-sater, ur wech ar sizhun.

Echuiñ a ra an niverenn 377 gant ar gouel a oa bet aozet d'an 23 a viz Meurzh: *Kerne Party* hag *Elektronoz*. Da geñver *Sizhunvezh ar brezhoneg hag ar gallaoueg*, broudet gant ar Rannvro, en em gavas meur a gevredigezh eus Bro-Gemper evit aozañ an devezh-se : skrivadeg, atalieroù evit ar vugale, stajoù, ha sonadegoù. Peadra da lidañ hor yezhoù !

JO

• **Hor yezh**, niv. 273

Diwar lenn *Etrezomp e brezhoneg* gant Job Jaffré en deus Daniel Doujet pennaouet un toullad brav a skouerioù eus implij *gozik*, *gozik da*, *gozik er-walc'h*. Kavet en deus ivez un estlammadell fentus « Ouatt ! » e skridoù Job Jaffré. Un estlammadell a zo meur a ster disheñvel ganti : *n'eus forzh*, *kredit*, *ne vern...* Meneget eo ivez an anv lies *chatal* ha... *chataled* hag a dalv kement a *ailhoned*, *lamponed*.

Diwar zorn Herve Bihan ez eus meur a bennad : *Lezennoù Kembre*, *hengartaoù Breizh ha lec'hanvadurezh* : *al lec'hanvioù kozh Br. Toulgoad, Br. & Kb. Tollcoit & Kn. Tollgos* hag an henvrezhoneg *Bigr-* ; Adnotennoù berr diwar-benn creadur al lec'hanvioù brezhoneg stummet war kêr ; *Geriaoueg Treger, Goueloù hag ar marzoù, Emile Ernault*, dastumet ha renket gant H. Bihan ivez. Em gavet eo gant ar seizhvet rann : al lizherenn K.

Evit an arbennigourien, saoznegerien ampart anezho, ez eus bet embannet ur pennad hir diwar-benn rannyezh Eusa : *MB- ZL-, -Zr-, -DL-, -DR- in the breton dialect of Ushant* gant Linus Band (Skol-veur Aberystwyth).

Un diell (bet fiziet en *Hor Yezh* gant Gilbert Geoffroy eus Langoad) a zo e dibenn ar gelaouenn a yezhoniezh ivez. Un afer polis gant ur c'haner kanaouennoù war follennoù distag (1932- Mantallod). Kaoz a zo eus ar bec'h a oa savet etre Person Mantollod (René Riou) hag ar saver kanaouennoù Sent ar Vaou (1888-1956) eus Priel en-dro d'ar ganaouenn *Kanaouen ar Liberté* bet skrivet gant hemañ diwezhañ.

TH

• **Brud Nevez**, niv. 296

“Ar bloavezh diroll” a oa bet lakaet da dalbenn **Brud Nevez** e miz Genver. Gant gwir abeg, goude ma oa bet lazhet kemend-all a dud e Siria da skouer, pe gant an enkadenn o vont war fallaat en Europa. « Koumoul griz war bep tachenn »

a gan Paolig an Diaoul, ha « Berr an arc’hant, skort ar bara » diouzh ma kont Goulc’han Kervella. Un tamm fiziañs zo gant Jean-Luc Bleunven avat, pa gred « e vo 2013 bloavezh an digreizenna ». E Kembre, just a-walc’h, ez eus bet votet ul lezenn gant ar parlamant evit ar wech kentañ abaoe 1536. Un darvoud istorel neuze, hervez Dewi M. Jones, a zispleg ar penaoz hag ar perag. E-touez an traoù plijusoc’h bet c’hoarvezet e 2012 ez eus bet lakaet ar gaoz war ar festoù-noz bet degemeret e renk Glad an

Denelezh. Mat e vije bet lakaat an c’han-ha-diskan en a-raok, a embann Jefig Ropars, dre m’eo dibar da vat. E lodenn al lennegezh e lenner div zanevell : gant Jean-Bernard Pouy (brezhoneg gant skipailh Brud) ha Marcel Diouris, *Gwerz an Titanic* gant Herve Pennarun, ha pennad kentañ ur feilheton gant Jakez-Erwan Mouton : *Cuba, Cuba, si ?*.

Gouestlet eo ar pennad-kaoz, e-kreiz ar gazetenn, da v-Bernez Kloareg, paotr hanva biologel Rosko, anezhañ ur brezhoneger mennet start. E rann ar c’helaouiñ ez eus bet savet tri goulenn ouzh Gurvan Musset, a gont doareoù e vicher pennskridaozer Frañs 3 Hirwazh. Hemañ a zo o vont da bourmen dre ar bed e penn kentañ ar bloaz, kent mont da gavout skipailh Frañs 3 e Roazhon, tra m’eo bet anvet Tangi Kermareg e penn Frañs 3 Hirwazh war e lerc’h.

MBdB

- **Le Peuple Breton**, niv. 590

Ar pennad kentañ a c’heller lenn e lodenn vrezhonek ar gelaouenn a zo bet skrivet gant Paol ar Meur diwar-benn ar gwagennoù elektromagnetek evel ar *Wi-Fi*. 90% eus ar c’hinnigoù bet graet gant Laurence Abeille (kannadez ekologour) a zo bet skarzhet kuit. Ha koulskoude ar gwagennoù-se a c’hell bezañ nozus evit mab-den ha moarvat evit ar gwenan ivez.

Katelin al Lann a ro keloù deomp eus an hent a vo heuliet evit ar *Redadeg 2014* etre Montroulez ha Groñvel.

Riwanon Geleoc, ur plac’h yaouank o vevañ e Bro-Alamagn, a zispleg da lennerien ar *PB* petra ra ar gomision evit ar yezh alaman (Gesellschaft für die deutsche Sprache). Ganto e vez dibabet ger ar bloaz ha ger yaouank ar bloaz ivez. Krouet e oa bet un nevezc’her “*die Schlecker Frauen / maouezed Schecker*”, arouez stourm maouezed ul labouradeg. E 2012 e oa bet dibabet ar ger “*Yolo*” evit ger yaouank ar bloaz (saozneg : *You only live once*). Ur ger arabek a oa ivez er roll, eme Riwanon, “*Yalla*” (hastafo). Ha pa vefe dibleg gwezh ha gwezh all politikerezh enbroañ Bro-Alamagn, eme Riwanon, ar priz-se a ziskouez splann ar gwirvoud sokioyezhoniell alaman ha tro-spered an dud yaouank hiziv an deiz e Bro-Alamagn.

Pevar levr a zo meneget ha barnet gant Herve Lannuzel en e bennad *Du ha Gwenn ha plas da lenn : Armorica Breizh* (embannet gant *Skol Vreizh*), *Euzhvil al lenn* (embannet gant *Skol Vreizh*) ; *Dre odeoù ar faltazi* (embannet gant *Aber*), *Un hunvre aet da wir* (embannet gant *Keit Vimp Bev*). Morgan

Tremel a ginnig deomp un diverrañ eus ar gelouenn *Al Liamm* niv. 396.

Evel kustum ez eus er *PB* un toullad pennadoù kentelius da lenn e galleg ivez : brezel ar Mali ha kudenn an Douareged ; Moldavia war glask he identelezh ; levr ar miz dibabet gant J. J. Monnier : *Les fins dernières d'un poète / Finvezioù diwezhañ ur barzh* gant Naig Rozmor ha Chantal Gombert (embannet gant *Skol Vreizh*) ; ur pennad dedennus-kenañ gant J. Y. Le Touze diwar-benn an darempredoù a oa etre Breizh ha Bro-Saoz da vare Roue Bro-Saoz Richard III (lakaet da roue Bro-Saoz e 1483). Nevez zo e oa bet kavet e relegoù dindan ur parklec'h e Leicester.

Ur pennad-kaoz a zo ivez gant Raymond Robic, ul labourer-douar hag a c'hoantae leuskel e atant gant un den yaouank. Ur film a zo bet aozet diwar e benn gant J.-J. Rault : *Mille et une traïtes*.

TH

• Dazont Breizh/ L'Avenir de la Bretagne, niv. 504

Kustum e oamp da lenn ur pennad-stur diwar zorn Thierry Jigourel, en dro-mañ avat eo bet savet gant Grégoire de Gwern. Kaoz a zo gantañ eus sontadeg *IFOP* bet goulennet gant ar gelaouenn *Bretons*. 18% eus ar Vretoned goulennataet a oa a-du evit Breizh dizalc'h. Ha gwelloc'h, eme G. de Gwern, pa ouezer eo e-touez ar re yaouankañ (18-24 bloaz) e oa an dregantad brasañ a-du (33%).

En e bennad e brezhoneg *Kernitron-al-Lann hag ekologiezh* e tispleg Fañch Kerrain perak e tifenn raktres aerborzh Kernitron-al-Lann. Un argell (simbol) eo da vezañ afer an aerborzh. Un dra bennak diheboell a zo e emzalc’h enebourion ar raktres, emezañ, rak isframmoù a-bouez a ranker kaout evit diorren hor bro.

Da grediñ zo e vije afer an aerborzh « un digarez hepken evit ma nijfe digabestr er-maez eus kalon ar Vretoned engouestlet an araj hag ar fulor bet moustret warno bloavezhioù-pad », emezañ c’hoazh.

Un dra iskis a zo ivez : ne vez ket lakaet ar gaoz ganto na gant an ekologourien e Pariz eus ur raktres all : *Le grand Paris*, ma vo foeltret 30 miliard euro ha skrapet douaroù prizius digant al labourerien-douar. Aesoc’h dont betek lanneier Breizh eget mont da lakaat reuz e kostez Pariz, eme F. Kerrain.

Kile ur vuhez a zo ur pennad e brezhoneg gant Alan J. Raude diwar-benn e vignon « Younig al leur » Youenn Craff, aet da Anaon warlene.

Lenh a c’heller ivez e galleg avat, heuliad ar pennad diwar-benn istor an Tibet, Roll an *OSCE (Organisation de Sécurité et Coopération en Europe)* gant Erwan Fouere. Per Manac’h en doa labouret e-pad pell en aozadur-se evit difenn gwirioù ar Vretoned.

Ur pennad-kaoz a zo ivez e galleg gant Erwan Evenou (komzoù dastumet gant Servane Huonic) diwar-benn al levri emañ o paouez lakaat embann : *Le coq, l’hermine et le croissant*.

Grégoire de Gwern a lak ar gaoz, e dibenn ar c’hannadig, war giladenn François Hollande war bouez Karta ar yezhoù minorelaet e Frañs. Ne c’heller ket kaout fiziañs en dud hag a stourm evit hon diskar, na kenlabourat ganto, dav deomp kavout diskoulmoù ni hon-unan, emezañ evit echuiñ.

TH

• **Pages de Bretagne / Pajennoù Breizh**, niv. 32

Dister eo plas ar brezhoneg e kelaouenn *Livre et Lecture en Bretagne*. Estreget pennad-stur divyezhek Yannick Bigouin ha pennad Tugdual Carlier n'eus netra all e brezhoneg.

Pennad T. Carlier a zo diwar-benn yezh ar sinoù hag Annaig an Naou, jubennourez *LSF (Langue des Signes Française)*. Daoust ha tre memes yezh eo an hini desket gant an dud a glev (deskete er skolioù peurvuiañ) hag hini ar re vouzar ? N'eo ket, muioc'h a skeudennoù ha muioc'h a vlaz a zo gant yezh ar re vouzar, eme Annaig an Naou.

T. Carlier a veneg ivez ul lec'hienn nevez-savet : www.plijadur.net. Savet eo bet gant merc'hed nemetken.

Emañ poltred ar barzh tregeriat Yvon Le Men war golo ar kelaouenn ha div bajennad a zo gouestlet dezhañ.

TH

Notennoù

Hor mignoned

Kañv :

Gouezet hon eus e oa aet da Anaon :

Yvan Charles, koumananter feal da *Al Liamm* d'ar 24 a viz Genver 2013. War e destamant en doa goulennet e vije kemennet en hon kelaouenn deiz e varv. Ganet e oa e 1927. Douaret eo bet e bered Sant-Nouga.

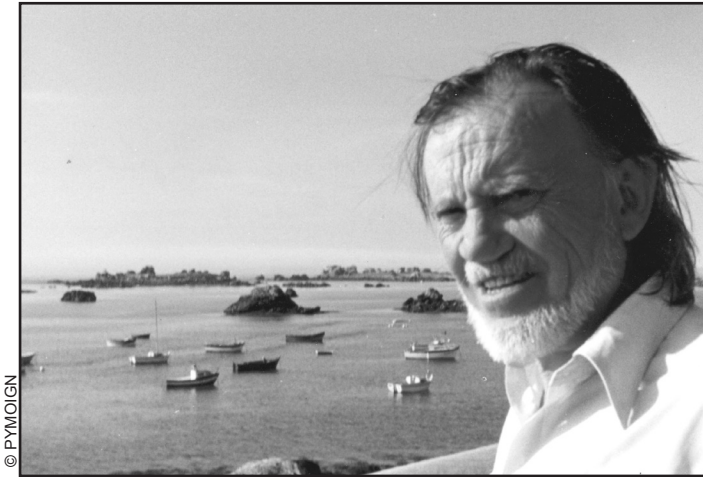
Pierre-Yves Moign, 86 bloaz, d'an 11 a viz Meurzh 2013. E Brest e oa bet ganet e 1927 hag eno ivez en doa labouret e-giz sonaozour ha kelenner sonerezh klasel.

Labouret en doa gant Glenmor, krouet en doa laz-seniñ *Son ha Koroll*, ar strollad *Ar Gabalerien* ha gant e wreg Jacqueline Bocoyran ha René Abjean en doa savet *Kreizenn an Arzoù Pobl* e Brest. Krouet en doa *Dasson Breiz*, ur rapsodienn evit ar binviji war gerdin, an delenn hag ar piano hag ur sinfonienn *Légendaire pour le roi Arthur*. Labouret en doa ivez gant Didier Squiban evit aozañ div sinfonienn : *Bretagne* hag *Iroise*.

Roet e oa bet Kolier an Erminig dezhañ e 2004.

War niverenn 392 *Al Liamm* e oa bet embannet ur pennad-kaoz hir etre Pierre-Yves Moign ha Goulc'han Kervella.

Ra vo skañv douar Breizh evito.

Pierre-Yves Moign e Plougerne

Profoù

Miz C'hwevrer : Guy CHARTIER ; Philippe CERCEAU ;
Herve CORBEL ; Hugues BRY ; Denise THEPAUT ; Yves
L'HEVEDER ; Jean-Paul LEBLAY

— War un dro 90€.

107

Miz Meurzh : Padrig AN HABASK ; Francis GOHIN ; Herve
GOUEDARD ; Yves GUILLOU ; Martine CREFF ; Patrick
PUIREUX ; Bernard LE RALLIC ; Michel MANAC'H ; Me
Allain MERDRIGNAC ; Loig ORHAND ; Alain PEIGNE ;
Hubert LE GOUVELLO ; Anton AR BARZH ; Iwan AR FUR

— War un dro 226€.

*Mil drugarez a lavaromp ur wech ouzhpenn d'hor
skoazellerien.*

Brezhoneg er Post : *Ai'ta !* degemeret gant ar renerez Rannvro

Izili ar strollad *Ai'ta !* zo bet degemeret e Roazhon, d'ar 27 a viz Meurzh, gant Anne Nicolas, renerez nevez Ar Post e Breizh. Dibaoe meur a vloaz e c'houlennomp ma vo talvoudekaet ar brezhoneg en tier-post e Breizh : staliañ panelloù en div yezh, lakaat war-wel an implijidi brezhonegerien, kaout tu da choaz ar brezhoneg er mekanikoù...

An emvod-mañ zo bet un digarez da zisplegañ dezhi perak eo pouezus ober gant ar brezhoneg er Post.

Laouen omp o vezañ boulc'het darempredoù a-nevez gant Ar Post ha graet hon eus kinnigoù resis outi evit m'az ay war wellaat plas ar brezhoneg enni. Da heul digoradur kentañ ajañs Post en div yezh e Karaez hon eus goulennet e vefe graet kement all, da gentañ, en un ti-post eus pep departamant Breizh. Goulennet hon eus ivez ma vo lakaet e pleustr ar memes tra evel ar pezh a ra Ar Post e Bro-Elzas (levrigoù galleg-yezh ar vro evit an implijidi, badjoù evit ar re zo kontant d'ober gant ar yezh gant ar pratikoù...).

Roet hon eus ivez d'an Itron Nicolas kopiennoù eus un dek lizher-skoazell bennak savet gant dilennidi Breizh* hag o deus skrivet da renerezh Ar Post evit goulenn ganti ma vo doujet ha talvoudekaet ar brezhoneg. Lakaet e vo un emgav nevez ganti a-benn miz Gwengolo. Strollad *Ai'ta !* koulz hag ar Vretoned kar o yezh ne vefent ket evit kompren n'ez afe ket plas ar brezhoneg war wellaat buan en tier-post e Breizh.

*8 kannad : François de Rugy (44), Richard Ferrand (29), Marc Le Fur (22), Annick Le Loch (29), Philippe Leray (56), Jean-René Marsac (56), Hervé Pellois (56), Jean-Jacques Urvoas (29) ; ur senatour : Gérard Le Cam (22) ; ha Jean-Yves Le Drian, bet prezidant Kuzul Rannvro Breizh.

Ai'ta ! Breizh

Darempred : 06.31.18.17.71 pe ai.ta.breizh@gmail.com

KEAV : 66^{vet} Skol-hañv aozet gant KEAV

E-pad an hañv e kinnigo KEAV div sizhunvezh staj, eus ar 7 betek an 13 a viz Gouere, hag eus ar 14 betek an 20 a viz Gouere e Lise ar Stêr-Aon, (Lise al Labour-Douar ha Liorzhouriezh), e Kastellin. Distag eo an div sizhun an eil diouzh eben ; bez e c'hell ar stajidi dibab dont da unan anezho nemetken pe d'an div.

A-hed ar sizhun e vez ar vuhez e brezhoneg penn-da-benn. Ouzhpenn ar c'hentelioù e vez kinniget obererezhioù a bep seurt d'ar berzhidi : kaozeadennoù, kan, darempredoù gant tud eus ar vro, pourmenadennoù, c'hoariva, beilhadegoù... Un doare da vont war-raok buan-tre ha d'en em voazañ d'ober gant ar brezhoneg a-hed an amzer.

E-kerzh an div sizhunvezh e c'hell ar stajidi **heuliañ kentelioù diouzh o live**, pe heuliañ **rummadoù kentelioù a-ziforc'h** a roio tro da zeskiñ en ur ober hag implijout ar yezh evel benveg.

Er sizhunvezh kentañ, e c'hellint dibab etre heuliañ kentelioù diouzh o live pe labourat en unan eus ar rummadoù-mañ : distagadur ha fonologiezh ar brezhoneg, ober anaoudegezh gant bed ar radio, gant kenlabour *Radio Kerne*, pleustriñ war an dañs ha kan,

En eil sizhunvezh e c'hellint dibab etre heuliañ kentelioù diouzh o live pe labourat en unan eus ar rummadoù-mañ : distagadur ha fonologiezh ar brezhoneg, Kembraeg, gant Rhisiart Hincks ha Ffran May, labourat war implij ar binvioù internet, ober anaoudegezh gant an treiñ, dre skrid diwar testennoù teknik.

Kavet vez ar programoù war lec'hienn KEAV.

Evit en em enskrivañ eo ret gouzout un tamm brezhoneg eta, bezañ studiet ar yezh e-pad bloaz pe zaou da vihanañ.

Un niverenn stummadur dibaouez zo gant KEAV.

*Evit gouzout hiroc'h, mont e darempred gant :
KEAV, 22 hent Moulouen, 29000 Kemper
Pgz : 02 98 95 59 31 pe : keav@wanadoo.fr*

Sinet ez eus bet ur c'henemglev etre an *DRAC* hag *Ofis Publik ar Brezhoneg* evit ma vo aozet ur geriadur istorel niverel e brezhoneg. 100 000 euro a vo lakaet war ur prantad tri bloaz evit kas da benn ar raktres.

Kinnig a raio ar geriadur istorel, evit pep ger, skouerioù tennet eus oberennoù dave. Merket e vo an deiziad testeni hag an dave evit pep hini anezho. Skrivet e vo ar skouerioù evel ma oant bet skrivet en destenn orin. Evit ma c'hellfe bezañ implijet gant an holl hag aesaet an enklaskoù e vo treuzskrivet pep skouer gant an doare-skrivañ a-vremañ. Ar skouerioù, anezho gwir frazennoù, a vo kinniget en o c'hendestenn evit skeudennaouiñ mat an doare da implijout anezho. Evel-se e vo kinniget *korpus* ar yezh d'ar vrezhonegerien, d'an deskidi ha d'an enklaskerien.

Ouzhpenn-se e kinnigo ar geriadur, evit pep termen, an holl adstummoù koulz hag an holl stummoù deveret bet renablet gant ar pal sevel un diaz roadennoù eus holl baradigmoù ar brezhoneg.

Ar geriadur istorel, anvet *Meurgorf*, a vo lakaet enlinenn war lec'hienn *Ofis Publik ar Brezhoneg*.

Gwiriekaet e vo an teuliad *Pik Bzh* dizale. Emañ an *ICANN*, an aozadur a ra war-dro ar genrouedad er bed a-bezh, o paouez reiñ da c'houzout roll an 1917 goulenn askouezh internet a oa war ar renk.

Pa vo bet degemeret *Pik Bzh* e vo graet taolioù arnod evit staliañ an askouezh da vat. Evit ar gevredigezh *www.bzh* a bled gant an teuliad emañ ar raktres war an hent mat.

Lann Vraz, kentañ film-hir Kalanna

D'an 19 a viz Ebrel, e Plougastell-Daoulaz, oa bet dalc'het raskignadenn *Lann Vraz*, « kentañ film-hir faltazi e brezhoneg ». Sevenet eo bet gant Soazig Daniellou, anavezet mat e bed ar filmaozañ. Skrivet eo bet an istor a-stroll, en o zouez Soazig Daniellou hag Aziliz Bourges. Sed amañ diverradenn ar film :

« *Distro eo Gwenn da Lann Vraz, ul ledenez gouez eus aodoù Breizh. Deuet eo en-dro gant ar soñj kuzh adkavout Mark, karantez he yaouankiz. Met e penn mirva naturel ar vro emañ bremañ Mark, ha bec'h zo savet etrezañ ha familh Gwenn, saverien istr a rumm da rumm... »*

Kenbroduet eo bet gant *Kalanna* evel-just ha *France Télévisions*, *Tébéo*, *TVR* ha *Ty télé* gant skoazell ar *CNC*, Rannvro Breizh ha Departamant Penn-ar-Bed.

Skignet vo war France3 Breizh d'ar Sul 21 hag 28 a viz Ebrel da 11eur ha d'ar Gwener 24 a viz Mae da hanternoz 10 (stumm hir 1eur10) da vare *Gouel Breizh*.

Ar Redadeg e 2014

Eus Montroulez eo e loc'ho *Redadeg 2014* d'ar Sadorn 24 a viz Mae. Un dro Vreizh evit erruout e Groñvel d'ar Sadorn 31 a viz Mae 2014 da geñver Gouel an dreujenn-gaol. An hanter eus an arc'hant dastumet a yelo da *Ziwan* hag an hanter all a yelo da raktresoù a bep seurt evit diorren ar yezh. Kasit ho teuliad raktres a-raok an 20 a viz Mae 2013. Poent eo !

www.ar-redadeg.org

Notennoù bet savet ha dibabet gant T. Huon & A. Kervella

AL LIAMM Tir na nOg n° 397 (7€)

Date de parution : Avril 2013

Dépôt légal : 2ème trimestre 2013

Revue littéraire bimensuelle éditée par AL LIAMM

Directeur de publication : Tudual HUON, 7 rue Bel Air 29460 Dirinon

Secrétaire : Herve LATIMIER, 27 bd. Laennec 35000 Rennes

Administration et abonnement : 14 rue du Muguet 22300 Lannion

alliamm.tirnanog@gmail.com

Imprimeur : **Ouestélio**

505 rue Julien de la Gravière Port de commerce

CS 92901 - 29229 Brest CEDEX 2

Abonnement :

35€ (normal),

19€ (étudiants, chômeurs),

40€ (étranger)

C.P.P.A.P. 0416 G 88189

ISSN 0024-1733

Renner

Tudual HUON

7, Bel Air 29460 DIRINONN

**Kasit ho skridoù da
tudual.huon@orange.fr**

Tefizorier

Herve HUON

Sekretour

Herve LATIMIER

27, bali Laenneg - 35000 ROAZHON

Kuzul-ren

Tudual Huon, Herve Huon,

Annaig Kervella, Herve Latimier,

Erwan Hupel, Malo Bouessel du Bourg,

Ronan Ménardeau

Burev

Jerom Olivry

14 Straed Louzaouenn-an-hañv

22300 LANNUN

alliamm.tirnanog@gmail.com

AL LIAMM - Tír na nÓg

DASTUMADENN SEVENADUREL DAOUVIZIEK

(6 niverenn ar bloaz)

KOUMANANT ADKOUMANANT

- ☐ Koumanantiñ a ran da **AL LIAMM** evit ur bloaz
- ☐ Adkoumanantiñ a ran da **AL LIAMM** evit ur bloaz
-
- ☐ Breizh ha Bro-C'hall (35 €) €
- ☐ Studier, Dilabour (19 €) €
- ☐ Broioù all (40 €) €
- ☐ Skoazell (*testeni tailhoù evit ur prof a-us da 15€*) €

Sammad =

- ☐ Setu amañ ur chekenn war anv **AL LIAMM**
- ☐ Treuzvankadenn (titouroù da leuniañ war ar bajenn da heul)
- ☐ Moneiz

Anv :

Anv Bihan :

Chomlec'h :

Niv. Bost : Kêr :

Bro :

Postel : @

Deiziad : Sinadur :

RIB Boutin

bank
15589

dorikell
22805

kont
03621372040

AL LIAMM - TIR NA NOG

alc'hwez rib
03

lec'h
CCM LANNUON

IBAN Etrebroadel :

FR76 1558 9228 0503 6213 7204 003

BIC : CMBRFR2BARK

AL LIAMM

14 Straed Louzaouenn-an-hañv 22300 LANNUON

14 rue du Muguet 22300 Lannion

alliamm.tirnanog@gmail.com

KOUMANANTIT DRE LAMADENN

Abonnez-vous par prélèvement

Aotre lamadenn

Me hag a sin amañ dindan a
ro an aotre da Al Liamm da
lemel ur wech ar bloaz diwar
ma c'hont evit ma
c'houmanant :

Autorisation de prélèvement

*Je soussigné, autorise Al
Liamm à prélever une fois par
an sur mon compte au titre
de mon abonnement la
somme de :*

— — — — €

Perc'henn ar gont / Titulaire du compte

Anv / nom

Anv bihan / prénom

Chomlec'h / adresse

Kod-post / CP Kêr / ville

Lamet e vo ar paeamant diwar ar gont-mañ / compte à débiter

|_|_|_|_|_|

Bank / banque

|_|_|_|_|_|

Dorikell / guichet

|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|_|

Niv. Kont / N° du compte

|_|_|_|

Alc'hwez / clé

Bank / banque

Chomlec'h / adresse

Kod-Post / CP Kêr / ville

Kas ur RIB dre ret / joindre obligatoirement un RIB

E / à

d'an / le

Sinadur / signature

Niv Embanner / N° Emetteur

459175

Al Liamm Tir na nÓg

14 Straed Louzaouenn-an-hañv 22300 LANNUON

14 rue du Muguet 22300 Lannion

alliamm.tirnanog@gmail.com

Ingal e teu bep miz abaoe ouzhpenn 30 vloaz...

Bremañ

Koumanantit buan !

50€ / bloaz - Skoazell, estren : 60€

25 str. Pierre Martin - 35000 Roazhon - Pellg. 02.99.38.75.83

www.breman.org

ROC'H DIWAN : font-debarzhadur Diwan.

**Degemerout a ra ho legadennoù ha roadennoù
evit raktresiñ dazont Diwan.**

Roc'h Diwan, Z.A. Sant-Ernel, BP 147, 29411 Landerne Cedex. Pg 02 98 21 33 69
postel : diwan.breizh@wanadoo.fr

Bep tri miz lennit

Al Lanv

Liesdoare : politikerezh etrevroadel,
stourmadoù ar vro, sevenadur

Koumanant : 30€ / bloaz - Skoazell : 40€

59 hent Kerdronioù Vihan - 29000 Kemper

Deskit brezhoneg pe gembraeg dre lizher :

Skol Ober

14 straed Louzaouenn-an-Hañv - 22300 Lannuon - Pellg. 02.96.48.03.00

www.skolober.com

Meurzh - Ebrel 2013

BARZHONEGOÙ	Erc'h war Min Du, gant G. IHUELLOU "Digabestr", gant J. BOUCHERIT Kanenn d'an Oded, gant Y. GUILLAMOT
DANEVELLOÙ	Maybellene, gant P. AN INTAÑV Redon-Roazhon, T.E.R., gant H. GOUEDARD Per, Roue an tralala, gant R. HUON
SKRIVOMP !	Huchadennoù Leo, gant J. OLIVRY Ar gêr gloz, gant A. GLEONEG Tec'hadenn, gant D. MERLET
KEJADENN	Perig Herbert, sonaozour ha brogaour breizhat, gant G. KERVELLA
A-DREUZ LENN PETRA NEVEZ ? KELAOUENNOÙ NOTENNOÙ	

Evit koumanantiñ skrivit da :

Al Liamm

14 Straed Louzaouenn-an-Hañv (rue du Muguet)

22300 LANNUON

Pgz 02 96 48 03 00

Postel : alliamm.tirnanog@gmail.com

Koumanant-bloaz, Breizh ha Bro-C'hall.	35 €
Koumanant-bloaz, broioù all.	40 €
Studieren, tud dilabour.	19 €

www.alliamm.com

I.S.S.N.

0024-1733

Ti-moullañ

Ouestélio - BREST

7€